

Fullføring av og karakterer i videregående skole blant elever med én utenlandsfødt forelder

En kvantitativ studie

Annette Lousdal Hammersgård

Masteroppgave ved institutt for sosiologi og
samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

01.11.2013

Fullføring av og karakterer i videregående skole blant elever med én utenlandsfødt forelder

En kvantitativ studie

© Annette Lousdal Hammersgård

2013

Fullføring av og karakterer i videregående skole blant elever med én utenlandsfødt forelder

Annette Lousdal Hammersgård

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker jeg betydningen av det å ha én utenlandsfødt og én norskfødt forelder på to forskjellige utdanningsutfall. Utdanningsutfallene som undersøkes er fullføring av videregående skole, og karakterer blant de som har fullført allmennfaglig linje. Gjennom deltakelse på DISCRIM-prosjektet ved institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved UiO har jeg fått tilgang til registerdata fra SSB om alle personer født i Norge mellom 1981 og 1991, og skoleutfallene er målt mellom 2000 og 2012. Elevene med blandet landbakgrunn blir sammenlignet med elever med to norskfødte foreldre (majoriteten) og elever med to innvandrereforeldre (etterkommere), både med tanke på utfallsvariablene og relevante forklaringsvariabler som sosial bakgrunn, landbakgrunn og familietype. Jeg sammenligner også elever med en utenlandsfødt mor, med elever med en utenlandsfødt far.

Jeg forventet å finne at de med én utenlandsfødt forelder har lavere fullføring og dårligere karakterer enn elevene med to norskfødte foreldre, men høyere fullføring og bedre karakterer enn elevene med to utenlandsfødte foreldre. Jeg forventet videre at utfallene til dels avhenger av landbakgrunn, sosial bakgrunn og det å bo med en enslig forelder. Ulike teorier om betydningen av sosial bakgrunn for utdanning som drøftes er verditeori, sosial posisjonsteori, relativ risikoaversjon og kulturell kapital. Sosial kapital er en teori som vil kunne belyse mekanismene rundt det å ha en enslig forelder, og det å ha innvandrerbakgrunn.

Analysene som utføres er lineær regresjon, både på karakterer og fullføring av videregående skole. I de deskriptive analysene fant jeg at det er forskjeller i skoleutfall mellom gruppene med en utenlandsfødt mor, en utenlandsfødt far, etterkommere og majoriteten, som i stor grad er i tråd med mine forventninger.

I de første analysene finner jeg at etterkommerne kommer best ut med tanke på fullføring, da sosial bakgrunn og familietype inkluderes i analysene, mens elevene med en utenlandsfødt forelder har lavest fullføringsgrad. Guttene med en utenlandsfødt far har derimot ikke lavere fullføring enn majoriteten når mål på foreldrenes inntekt inkluderes i disse første fullføringsanalysene. Karakteranalysene viser at elevene med en utenlandsfødt mor og elevene med en utenlandsfødt far har lavere karakterer enn majoriteten, men at etterkommerne har det laveste karaktersnittet.

I de siste analysene trekker jeg inn landbakgrunn, og kontrollerer fortsatt for familietype og sosial bakgrunn. Analyseresultatene i de siste kapitlene danner et sammensatt bilde, der ulike effekter gjør seg gjeldende for ulike undergrupper. Likevel kan jeg peke på enkelte hovedtrekk. Jeg finner at jenter med en mor fra Filippinene, Polen og Thailand presterer på nivå med eller bedre enn majoritetsjenter når det gjelder begge utfallsvariablene. Guttene med en utenlandsfødt mor har derimot en av de laveste forventede fullføringsgradene i analysen, men har karakterer på nivå med majoriteten. Elevene med en utenlandsfødt far fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan eller India har lavere fullføring enn elevene med en utenlandsfødt mor. Derimot skiller jenter med far fra Tyrkia seg ut ved å ha høyere forventet fullføringsgrad enn majoriteten. Et av de viktigste funnene i fullføringsanalysene er at det er den *norske* forelderens utdanning som har sterkest betydning for forventet fullføring for elever med blandet landbakgrunn. Jeg finner også en effekt av å bo med enslig forelder, men ikke så sterk som jeg hadde forventet. I karakteranalysene finner jeg færre signifikante effekter av sosial bakgrunn og familietype. Det er bare elevene med en utenlandsfødt mor som opplever en negativ effekt av å bo med enslig forelder på karakterer i disse analysene.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært både spennende og krevende, men det har blitt gjort uendelig mer overkommelig med god hjelp fra venner, medstudenter og veiledere. Jeg vil først og fremst rette en stor takk til min hovedveileder Gunn Elisabeth Birkelund for stort engasjement og motiverende samtaler, og for å ha introdusert meg for DISCRIM-prosjektet. Takk til mine medstudenter på prosjektet, deres innspill har vært til stor hjelp. Spesielt vil jeg takke Mats Lillehagen for en utrettelig innsats som vit.ass. og flere gode råd i skriveprosessen. Jeg vil også rette en takk til min biveileder Are Skeie Hermansen for god hjelp med å komme inn i datamaterialet, da det endelig kom på plass.

Takk til gode venner for sårt trengte avbrekk fra skriving og oppmuntring i den siste fasen av arbeidet. Takk til familie for at dere har gitt meg motivasjon og at dere alltid har hatt tro på at jeg kommer til å lykkes til slutt.

Til slutt: takk til min kjære samboer Martin. Du har måttet holde ut med det meste. Og du har alltid fått meg til å fokusere på det viktigste, om det så er arbeid eller fritid. Takk for selve idéen til denne masteroppgaven, og takk for korrekturlesing og konstruktiv kritikk.

Annette Lousdal Hammersgård

Oslo, Oktober 2013

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Forskningsspørsmål	2
1.2	Begrepsavklaring	4
1.2.1	Elevgrupper	4
1.2.2	Vestlig / ikke-vestlig	5
1.2.3	Etnisitet, landbakgrunn og kultur	5
1.3	Oppgavens sosiologiske bidrag og samfunnsmessige relevans.....	6
1.4	Oppgavens gang	7
2	Tidligere forskning	8
2.1	Utdanning	8
2.1.1	Internasjonal forskning.....	9
2.2	Sosial bakgrunn	11
2.2.1	Etnisitet og identitet	14
2.3	Samlivsbrudd	15
2.4	En delvis marginalisert gruppe?	18
2.5	Oppsummering	19
3	Teori	21
3.1	Ulike perspektiver på sammenhengen mellom sosial bakgrunn og utdanning	21
3.1.1	Verditeori og sosial posisjonsteori	22
3.1.2	Kulturell kapital.....	25
3.1.3	Blandet landbakgrunn	26
3.2	Sosial kapital.....	27
3.2.1	Blandet landbakgrunn	30
3.2.2	Samlivsbrudd.....	30
3.3	Hypoteser.....	32
3.3.1	Landbakgrunn.....	32
3.3.2	Familietype.....	33
3.3.3	Sosial bakgrunn	34
3.3.4	Samspill mellom sosial bakgrunn og familietype	34
4	Data og metode.....	36
4.1	Om datamaterialet.....	36

4.2	Operasjonaliseringer	37
4.2.1	Utvalget	37
4.2.2	Avhengige variabler	38
4.2.3	Uavhengige variabler	40
4.2.4	Kontrollvariabler	44
4.3	Metode	46
4.3.1	Lineær regresjon	47
4.3.2	Forutsetninger for regresjon	50
5	Deskriptiv statistikk	52
5.1	Utvalgets sammensetning	52
5.2	Skolegang og forklaringsvariabler	54
5.2.1	Familietype	56
5.2.2	Sosial bakgrunn	57
5.3	Fullføring av VGS og karakterer etter kjønn, elevgruppe og landbakgrunn	58
5.3.1	Fullføring av VGS	59
5.3.2	Yrkesfag	64
5.3.3	Karakterer	66
5.4	Oppsummering	71
6	Analysedel 1 – fullføring og karakterer etter elevgruppe, familietype og sosial bakgrunn 74	
6.1	Fullført VGS – jenter	76
6.1.1	Oppsummering av fullføringsanalyser jenter	78
6.2	Fullført VGS - gutter	78
6.2.1	Oppsummering fullførtanalyser – gutter	80
6.3	Karakterer blant jenter som har fullført allmennfaglig linje	81
6.3.1	Oppsummering av karakteranalyser – jenter	83
6.4	Karakterer blant gutter som har fullført allmennfaglig linje	84
6.4.1	Oppsummering karakteranalyser – gutter	85
6.5	Uforklart varians	86
6.6	Oppsummering	88
7	Analysedel 2: Fullføring av VGS – Landbakgrunn og samspill	90
7.1	Fullføring av videregående skole	91
7.1.1	Majoritetselever	93

7.1.2	Utenlandsfødt mor.....	93
7.1.3	Etterkommere med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand	94
7.1.4	Utenlandsfødt far.....	94
7.1.5	Etterkommere med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India 95	
7.1.6	Oppsummering	96
7.2	Samspill: enslig forelder og sosial bakgrunn.....	97
7.3	Oppsummering	98
7.3.1	Landbakgrunn.....	99
7.3.2	Familietype.....	99
7.3.3	Sosial bakgrunn	100
7.3.4	Samspill.....	100
8	Analysedel 3: Karakterer – Landbakgrunn og samspill	101
8.1	Karakterer	102
8.1.1	Majoriteten	102
8.1.2	Utenlandsfødt mor.....	102
8.1.3	Etterkommere med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand	104
8.1.4	Utenlandsfødt far.....	105
8.1.5	Etterkommere med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India 106	
8.1.6	Oppsummering	107
8.2	Samspill: enslig forelder og sosial bakgrunn.....	108
8.3	Oppsummering	109
8.3.1	Landbakgrunn.....	109
8.3.2	Familietype.....	110
8.3.3	Sosial bakgrunn	110
8.3.4	Samspill.....	111
9	Konklusjon	112
9.1	Resultater	112
9.1.1	Landbakgrunn.....	112
9.1.2	Familietype.....	114
9.1.3	Sosial bakgrunn	114
9.1.4	Samspill.....	116

9.1.5	Hva skjer med forskjellen mellom elevgruppene i de siste analysene?	116
9.2	Oppgavens begrensninger.....	119
9.2.1	Lav justert R^2 : Begrensning ved avhengig variabel	119
9.2.2	Begrensning ved uavhengige variabler	120
9.3	Oppgavens bidrag	120
9.3.1	Betydning av sosial bakgrunn	121
9.4	Veien videre.....	123
	Litteraturliste	126
	Vedlegg	133

Figur 3.4.1	Analytisk modell.....	35
Tabell 5.1.1:	Antall elever født i Norge mellom 1981 og 1991, fordelt på elevgruppe, kjønn og landgruppe	52
Tabell 5.1.2	Antall elever med de vanligste ikke-vestlige landbakgrunner til elever med blandet landbakgrunn, fordelt på elevgruppene utenlandsfødt mor, utenlandsfødt far og etterkommere.....	53
Tabell 5.2.1	Oversiktstabell: Avhengige variabler, familietype, sosial bakgrunn og landgruppe etter elevgruppe.	55
Figur 5.3.1	Fullføring av VGS fordelt på elevgrupper og kjønn.....	59
Figur 5.3.2	Fullføring av VGS blant elever med vestlig landbakgrunn, fordelt på elevgruppe og kjønn.....	60
Figur 5.3.3	Fullføring av VGS blant elever med ikke-vestlig landbakgrunn fordelt på elevgruppe og kjønn	60
Figur 5.3.4	Fullføring av VGS blant jenter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt mor og etterkommer	61
Figur 5.3.5	Fullføring av VGS blant gutter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt mor og etterkommer	62
Figur 5.3.6	Fullføring av VGS blant jenter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt far og etterkommer	63
Figur 5.3.7	Fullføring av VGS blant gutter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt far og etterkommer	63
Figur 5.3.8	Fullføring av yrkesfag: elevgruppe og kjønn.....	65
Figur 5.3.9	Fullføring av yrkesfag: Vestlig landbakgrunn	65
Figur 5.3.10	Fullføring av yrkesfag: Ikke-vestlig landbakgrunn	66
Figur 5.3.11	Gjennomsnittskarakter fordelt på kjønn og elevgruppe.....	67
Figur 5.3.12	Karakterer for elever med vestlig landbakgrunn fordelt på kjønn og elevgruppe	67
Figur 5.3.13	Karakterer for elever med ikke-vestlig landbakgrunn fordelt på kjønn og elevgruppe	68

Figur 5.3.14 Karakterer blant jenter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt mor og etterkommer	68
Figur 5.3.15 Karakterer blant gutter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt mor og etterkommer	69
Figur 5.3.16 Karakterer blant jenter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt far og etterkommer	70
Figur 5.3.17 Karakterer blant gutter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt far og etterkommer	70
Tabell 6.1.1: Analysekapittel 1: Fullført VGS, jenter – Hele utvalget.....	76
Tabell 6.2.1: Analysekapittel 1: Fullført VGS, gutter – Hele utvalget.....	79
Tabell 6.3.1: Analysekapittel 1: Karakterer, jenter – fullført allmennfaglig linje.....	82
Tabell 6.4.1: Analysekapittel 1: Karakterer, gutter – fullført allmennfaglig linje	84
Figur 6.2.1 Karakterfordeling for jenter, etter elevgruppe: Kernel desity-graf.....	87
Figur 6.2.2 Karakterfordeling for gutter, etter elevgruppe: Kernel density-graf	87
Figur 7.1.1: Fullføring av VGS blant alle elevgrupper, modeller uten samspill. Farget bakgrunn betyr at koeffisientene var signifikante på minst 10%-nivå.....	92
Tabell 7.2.1: Samspillsledd i de ulike analysene: sammenligning av justert R^2 og om koeffisientene for samspillsleddene ble signifikant eller ikke (mor/far).....	98
Tabell 8.1.1: Karakterer blant alle elevgrupper som har fullført allmennfaglig linje, modeller uten samspill. Kursiv betyr at koeffisientene ikke var signifikante på 10%-nivå.....	103
Tabell 8.2.1 Samspillsledd i de ulike analysene: sammenligning av justert R^2 og om koeffisientene for samspillsleddene ble signifikant eller ikke (mor/far).....	109

1 Innledning

I løpet av de siste 40 årene har Norges befolkning vokst og blitt stadig mer flerkulturell. Landet har vært gjennom tre innvandringsbølger: Arbeidsinnvandring var den første, fulgt av familiegjenforening, til sist flyktninger og asylsøkere (Brochmann og Kjeldstadli 2008). Innvandring er et samfunnsfenomen som har mange implikasjoner for hvordan landet vårt formes, og innenfor sosiologien som fagdisiplin er dette mye utforsket. Forskningen har fokusert særlig på innvandrere fra land utenfor OECD og deres etterkommere. Denne studien skal bidra til ny kunnskap om en samfunnsgruppe som sjelden trekkes frem: personer med én utenlandsfødt og én norskfødt forelder.

Utdanning spiller en sentral rolle når det kommer til sosial mobilitet. I et samfunn som verdsetter meritokrati er det individenes evner og ferdigheter som har betydning for ens sosiale posisjon (Goldthorpe og Jackson 2008). Å fullføre videregående skole er viktig i seg selv. Yrkeslinjer gir elever relevante ferdigheter og kunnskaper rettet mot en yrkesgruppe, og gir dem en fordel på arbeidsmarkedet. Å fullføre allmenn linje gir studiekompetanse for høyere utdanning som gir tilgang til jobber med høy status og god lønn. Arbeidssøkere som *ikke* har utdanning utover grunnskolen stiller svært dårlig på arbeidsmarkedet. Å ikke ha fullført videregående skole viser seg å være en viktig faktor som bidrar til at mange mennesker står utenfor arbeidslivet (Fekjær og Brekke 2009). Med bakgrunn i tidligere forskning vet vi at etterkommere av to innvandrere oftere avbryter utdanningen, eller ikke starter på videregående i det hele tatt, enn majoritets elever (Markussen et.al 2006). Vi vet lite om hvordan gruppen med én norskfødt og én utenlandsfødt forelder presterer i ulike deler av utdanningssystemet. Jørgen Hallviks masteroppgave fra 2008 undersøkte skoleprestasjonene til gruppen i ungdomsskolen. Når det kommer til fullføring av, og karakterer i videregående skole, er forskningen fortsatt ufullstendig. Det er dette denne studien skal forsøke å belyse. Problemstillingen lyder:

Denne studien vil forsøke å svare på hva som har betydning for fullføring av og prestasjoner i videregående skole hos de som har én norskfødt og én utenlandsfødt forelder.

I denne studien består datagrunnlaget av registerdata om elleve fødselskohorter i Norge. Elevene som utgjør analysegrunnlaget er født mellom 1981 og 1991, hele utvalgsstørrelsen er

539 413 personer. Datamaterialet kommer fra statistisk sentralbyrå, og er gjort tilgjengelig for meg gjennom deltakelse på DISCRIM-prosjektet på institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved universitetet i Oslo. Informasjon som er tilgjengelig for analyse er blant annet karakterer, utdanningslengde, foreldrenes inntekt og utdanning, og mål på familietype, som viser om eleven bor med begge foreldre eller ikke.

Jeg er opptatt av hvilke mekanismer som har betydning for skoleprestasjoner og fullføring av videregående skole. På bakgrunn av tidligere forskning og teori vil jeg utlede hypoteser som vil bli testet i analysene, med den hensikt å besvare problemstillingen. I dette kapittelet vil jeg fokusere på å gjøre noen nødvendige avklaringer knyttet til problemstilling, forskningsspørsmål, og begreper som blir benyttet. Til sist gir jeg en begrunnelse for oppgavens sosiologiske bidrag og samfunnsmessige relevans.

1.1 Forskningsspørsmål

Personer som har en norskfødt og en utenlandsfødt forelder har i stor grad vært oversett i norsk samfunnsforskning om utdanning. Da det foreligger lite forskning fra før, vil den informasjonen som foreløpig er tilgjengelig legge føringer for forskningsspørsmålene. Noe vet vi sikkert, blant annet at personer med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder skiller seg fra både majoritetsbefolkningen og etterkommere av to innvandrere på en rekke områder.

Dette er utgangspunktet for følgende forskningsspørsmål:

(1) På hvilke måter skiller personer med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder seg fra etterkommere av to innvandrere når det gjelder landbakgrunn?

Innvandrere som har barn med en person i majoritetsbefolkningen skiller seg ut ved at de statistisk sett har ulik landbakgrunn fra innvandrere som får barn med andre innvandrere i Norge. Hvilke landbakgrunner som er vanligst for de med én utenlandsfødt forelder, henger sammen med om det er mor eller far som er innvandreren. I denne studien vil jeg fokusere spesielt på personer som har én eller to foreldre med bakgrunn fra ikke-vestlige land¹. Personer i disse gruppene som har vestlige landbakgrunner vil bli inkludert i de første

---

¹ Definisjon nedenfor

analysene, men i de to siste ser jeg på ikke-vestlige enkeltland som er vanligst for elevene med én utenlandsfødt forelder.

(2) Utgjør personer med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder en «mellomkategori» mellom majoritet og etterkommere med hensyn til utfallsvariablene fullføring av VGS og karakterer?

Personer med blandet landbakgrunn er født i Norge², og har både en norskfødt og en utenlandsfødt forelder. Det er nærliggende å tenke seg at de kan være en slags mellomkategori mellom majoritet og etterkommere når det kommer til karakterer og fullføring av videregående skole.

(3) På hvilken måte skiller personer med blandet landbakgrunn seg fra majoritet og etterkommere med hensyn til sosial bakgrunn?

Foreldrenes utdanning og økonomiske ressurser har betydning for barnas skolegang. Det er godt dokumentert at majoritets elever og elever med innvandrerforeldre fra ikke-vestlige land skiller seg fra hverandre på dette området (Fekjær 2006, Krange og Bakken 1998, Birkelund og Mastekaasa 2009), men vi vet lite om hvordan dette ser ut for de med én utenlandsfødt forelder. Betydningen av sosial bakgrunn vil derfor være en mekanisme som utforskes i denne studien.

(4) Er det slik at personer med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder oftere har skilte/ikke-samboende foreldre, enn majoritetsbefolkningen og etterkommere? Har dette en negativ effekt på skolerresultater?

Basert på de få forskningsbidragene som foreligger er det grunn til å tro at de med én utenlandsk forelder har andre oppvekstvilkår som påvirker deres skoleprestasjoner, blant annet ved at de oftere har foreldre som har skilt lag (Hallvik 2008). Samlivsbrudd hos foreldre har en dokumentert effekt på barns utdanning, og å avdekke hvor stor denne effekten er for gruppen vil være et av oppgavens hovedanliggende.

---

² Eller har innvandret før skolealder, se kapittel 4: 4.2.1 Utvalget

1.2 Begrepsavklaring

1.2.1 Elevgrupper

Jeg har valgt å definere fire ulike «elevgrupper» basert på elevenes landbakgrunn.

Grupperingene skal utfylle et viktig analytisk formål ved å skille mellom elever som har både en norsk og en utenlandsfødt forelder, og de som har ingen eller to utenlandsfødte foreldre.

Jeg vil også skille mellom de som har en utenlandsfødt mor og de som har en utenlandsfødt far. De fire elevgruppene er dermed som følger:

- Majoritet

Majoriteten er en mye brukt betegnelse om personer som er norskfødte med to norskfødte foreldre. Det vil i denne studien bli brukt betegnelsen «majoritet» heller enn «etnisk norsk», «norsk» osv. Gruppen er en viktig referansekategori i de senere analysene.

- Etterkommer

Tidligere var det vanlig å bruke betegnelsen «andre generasjons innvandrere» om barn født av «første generasjons» innvandrere. Dette har samfunnsforskere i stor grad nå gått bort fra, selv om betegnelsen fortsatt er vanlig i dagligtalen. Hensikten med å gå bort fra betegnelsen «andre generasjon» har å gjøre med at denne gruppen ikke kan sies å være *innvandrere*. Disse personene er norskfødte med to utenlandsfødte foreldre. Gruppen omtales ofte som etterkommere av to innvandrere, eller bare *etterkommere*. Det er denne siste betegnelsen som vil benyttes her.

- Utenlandsfødt mor / Utenlandsfødt far

Innenfor norsk forskning finnes det egentlig ikke et godt og enkelt begrep for kategorien «norskfødte personer med én norskfødt og én utenlandsfødt forelder». Noen ganger er det ikke problematisk å skrive det helt ut på denne måten, men for enkelhets skyld vil betegnelsen *blandet landbakgrunn* bli brukt i denne studien.

Personer med blandet landbakgrunn deles videre i to elevgrupper basert på hvilken av foreldrene som er utenlandsfødt. Gruppene kaller jeg *utenlandsfødt mor* og

utenlandsfødt far. Grunnen til at jeg skiller mellom elever som har en utenlandsk mor og de som har en utenlandsk far er i hovedsak fordi hvilket kjønn den utenlandsfødte forelderen har gjerne henger sammen med landbakgrunnen. I senere kapitler vil det komme frem at elever med en utenlandsfødt mor og elever med en utenlandsfødt far skiller seg fra hverandre også på andre områder. Dette gjør et skille mellom disse to elevgruppene hensiktsmessig for analysene.

Betegnelsene «utenlandsfødt mor/far» og «blandet landbakgrunn» fremstår riktignok som noe klossete begreper, men de er de mest hensiktsmessige og presise betegnelsene jeg har kommet frem til.

1.2.2 Vestlig / ikke-vestlig

I 2008 ble det bestemt at SSB ikke lenger skulle bruke betegnelsene «vestlig» og «ikke-vestlig» om land. Årsaken til det var en oppfatning om at det skapte et kunstig skille mellom Øst som det underutviklede og fattige, og Vest som det industrialiserte og velstående (Høydahl 2008).

Likevel er det i denne studien hensiktsmessig med et skille mellom på den ene siden land som ligner Norge i velstand og kultur, og på den andre siden mindre velstående land med en mer fremmedartet kultur. I kapittel 4 konstruerer jeg egne landgrupper³. En av disse landgruppene har jeg valgt å kalle *vestlig*. Gjennomgående i denne oppgaven vil betegnelsen vestlig vise til denne konstruerte landgruppen, og tilsvarende vil betegnelsen ikke-vestlig vise til de andre landgruppene som en samlebetegnelse.

1.2.3 Etnisitet, landbakgrunn og kultur

Etnisitet er et begrep som brukes mye for å forklare hvor i verden mennesker har sitt opphav, og brukes gjerne synonymt med landbakgrunn. Dette er en grov forenkling. Etnisitet er gjerne noe som brukes om en *folkegruppe*, og blir dermed mer komplisert enn bare hvor en person og ens familie kommer fra. Et eksempel på etnisitetsbegrepets tvetydighet er når det benyttes om indere. I India finnes det mange forskjellige etniske grupper, som alle kan omtales som indere. At en person omtales som «etnisk indisk» blir følgelig upresist (Birkelund og

---

³ Se kapittel 4 eller vedlegg

Mastekaasa 2009:16). Etnisitet er derimot et nyttig begrep for å fange opp en persons *synlige* kulturelle og geografiske opphav, som også vil kunne ha betydning for personers følelse av gruppetilhørighet og identitet. En person med *minoritetsbakgrunn* er en betegnelse som kan vise til alle personer som er en del av en etnisk minoritet.

Jeg benytter meg her av en generell definisjon av kultur fra sosialpsykologien. Kultur består av et sett av tenkemåter og handlingsmønstre, som identifiserer sosiale grupper og skiller dem fra andre (Hogg og Vaughan 2008:606). Med bakgrunn i denne formuleringen vil jeg vektlegge spesielt nasjonalitet som en viktig markør for kultur, der andre komponenter innebærer normer, verdier, religion og etnisitet.

Landbakgrunn er den betegnelsen som fremstår som mest presis og nøytral når man refererer til en persons nasjonale, og til dels etniske og kulturelle opphav. Noen ganger vil jeg vise til enkeltland, og andre ganger til landgrupper.

1.3 Oppgavens sosiologiske bidrag og samfunnsmessige relevans

Denne masteroppgavens sosiologiske bidrag er i all hovedsak ny informasjon om en lite utforsket samfunnsgruppe. Så vidt meg bekjent er det ingen som tidligere har gjort lignende analyser om prestasjoner i og fullføring av videregående skole blant elever med én utenlandsfødt forelder i Norge⁴. Datamaterialet som benyttes er godt egnet til å besvare problemstillingen. Det vil være mulig å kartlegge de ulike elevgruppene med tanke på blant annet sosial bakgrunn, og hvordan dette henger sammen med skolegang. Gruppen med en utenlandsfødt forelder er svært sammensatt. Dermed blir det spesielt viktig å belyse hvorvidt forelderens landbakgrunn og kjønn henger sammen med barnas sosiale bakgrunn, og hvordan dette i siste instans assosieres med skolegang. Mange av disse familiene brytes opp av foreldrenes samlivsbrudd (Hallvik 2009, Øia 2007), og det vil være interessant å få belyst betydningen av dette med tanke på barnas fullføring og karakterer på VGS. Hvis denne gruppen viser seg å være mer tilbøyelige til å ikke fullføre VGS er det et tegn på at gruppen

---

⁴ Jørgen Hallviks masteroppgave er et betydelig forskningsbidrag for denne studien, han så på karakterer i ungdomsskolen blant elever fra det han kalte «2,5 generasjonen». I denne studien går jeg ett skritt lenger i utdanningsløpet, ved å se på både karakterer og fullføringsgrad i samme gruppe.

kan bli marginalisert. Hvis foreldres samlivsbrudd viser seg å ha sterk sammenheng med dårligere skoleutfall, vil det være svært viktig med tiltak rettet mot barn der foreldrene har opplevd et samlivsbrudd.

1.4 Oppgavens gang

I neste kapittel vil tidligere forskning om personer med blandet landbakgrunn gjennomgås. Jeg vil også vise til relevant forskning om påvirkning av foreldres samlivsbrudd på barns utdanning. Deretter vil sentrale teorier om utdanning bli diskutert. Jeg vil argumentere for hvorfor teorier om sosial bakgrunn og sosial kapital-teori er relevant for elevgruppen, og til slutt vil jeg utlede hypoteser som skal testes i analysene. Analysearbeidet vil bestå av å først kartlegge særpreg ved de ulike elevgruppene med hensyn til utdanning i videregående skole, sosial bakgrunn og landbakgrunner. Dernest vil det bli gjort analyser for å forsøke å belyse mulige forklaringer på utdanningsforskjeller mellom elevgruppene. Her vil regresjonsanalyse bli benyttet og resultatene som kommer frem av analysene vil til slutt bli diskutert i tråd med de teoretiske forventningene.

2 Tidligere forskning

I denne delen av oppgaven vil jeg gjennomgå tidligere forskning om personer med blandet landbakgrunn. Sentrale temaer i denne gjennomgangen er betydningen av sosial bakgrunn og innvandrerbakgrunn, samt foreldres samlivsbrudd på utdanning. Dette vil fungere som en introduksjon til neste kapittel som omhandler teoretiske perspektiver.

2.1 Utdanning

Den mest sentrale studien som har benyttet kvantitative data for å avdekke skoleprestasjoner hos elever med blandet landbakgrunn er Jørgen Hallviks masteroppgave fra 2008. Hallvik undersøkte karakterer i grunnskolen, og så hvordan de med en utenlandsfødt forelder fra et ikke-vestlig land skilte seg fra majoriteten og etterkommere. Han fant at elever med blandet landbakgrunn gjorde det noe dårligere enn majoriteten, men bedre enn etterkommere. Elevene med utenlandsfødt far kom dårligst ut, sammenlignet med elever med utenlandsfødt mor. Jentene i sistnevnte elevgruppe hadde karakterer som lignet majoritetsjentene. Hallvik fant at ved å kontrollere for sosial bakgrunn gikk forskjellene mellom alle gruppene ned, men at det var foreldrenes *inntekt* som hadde mest å si for forskjellen mellom elevene med blandet landbakgrunn og majoriteten (Hallvik 2008:114). Ifølge hans analyser hadde nemlig denne gruppen foreldre med relativt høyt utdanningsnivå, slik at ved kun kontroller for dette ble ikke forskjellene fra majoriteten særlig redusert. Han fant likevel at forskjellene mellom etterkommerne og majoriteten ble redusert ved kontroll for foreldrenes utdanning (Hallvik 2008:110). Da han inkluderte foreldrenes samlivsbrudd i analysene ble forskjellene mellom majoriteten og elevene med blandet landbakgrunn ytterligere redusert, og han konkluderte med at noe av årsaken til at elever med blandet landbakgrunn presterte svakere enn majoriteten var at de oftere hadde skilte foreldre (Hallvik 2008:114). Selv med disse kontrollene fant han fortsatt at gutter med utenlandsfødt mor og jenter med utenlandsfødt far presterte noe dårligere enn majoritetselever.

Tormod Øia (2007) oppgir karakterer for de han kaller «blandet» i en NOVA-rapport om levekårsundersøkelsen Ung i Oslo. På bakgrunn av karakterer i norsk, matte og engelsk de to

første årene i ungdomsskolen og første året på videregående, finner han at de med en utenlandsfødt forelder har karakterer på høyde med majoritetselever, som er den gruppen som har best karakterer (Øia 2007:105-106). Her skilles det derimot ikke mellom foreldrenes kjønn, og det gjøres ingen forsøk på å få frem forelderens landbakgrunn. Ettersom utenlandske foreldre med vestlig bakgrunn også er med i datagrunnlaget, preges sannsynligvis resultatene av dette.

2.1.1 Internasjonal forskning

I andre land som har en lengre innvandringshistorie enn Norge har det i lengre tid vært mulig å undersøke effekten av å ha én utenlandsfødt forelder på barnas skolegang. Mesteparten av forskning som foreligger om personer med såkalt «blandet etnisk bakgrunn» kommer fra USA, men også fra Storbritannia og Nederland. Selv om mye av slik forskning har dreiet seg om «etnisk identitet» (Parker & Song 2001, Ali 2003), oppvekst (Cabarello et.al. 2008) og integrering (Kalmijn 2010, D.A. Coleman 1994), finnes det også mye forskning viet til disse menneskenes utdanningskarrierer (Furtado 2005, 2009, Muttarak 2013, Ramakrishnan 2004, Van Ours & Veenman 2010, Cheng & Powell 2007). Som vi skal se, er det liten grad av konsensus innenfor denne forskningen.

Forskningen preges hovedsakelig av en forventning om at den utenlandsfødte forelderen i «blandingsekteskap» vil ofte være mer integrert, enn foreldrepar der begge er innvandrere. Dette forventes å ha en positiv effekt på barnas skolegang, noe som også i stor grad bekreftes av mange forskningsbidrag. Ramakrishnan (2004) ser på utdanningslengde blant etniske minoriteter i USA, der han benytter surveydata fra 1999 til 2001, med et stort antall respondenter. Han finner at det å ha en utenlandsfødt forelder, sammenlignet med å ha to utenlandsfødte foreldre, øker sjansen for å fullføre *high school*, samt sjansen for å oppnå høyere utdanning⁵. I hans analyser var det de med en utenlandsfødt far og amerikanskfødt mor som kom best ut, både med hensyn til tidligere nevnte utdanningsutfall, samt sjansen for å oppnå høyere inntekter. Chiswick og DebBurman (2004) benytter surveyundersøkelser bestående av 57 000 husholdninger i USA i sine analyser om innvandrerbefolkningens utdanningsoppnåelser i USA. Deres funn er i tråd med Ramakrishnans funn om de med en utenlandsfødt forelder gjennomfører mer utdanning enn personer med to utenlandsfødte foreldre, og at de med en utenlandsfødt far kommer best ut av disse (Chiswick og DebBurman

---

⁵ College degree (Ramakrishnan 2004:392)

2004:374). Lignende resultater kommer frem av en nederlandsk studie fra 2009 om indonesiske innvandrere⁶. Kontrollert for foreldrenes utdanningsnivå fant forskerne at personer med en indonesisk far og en nederlandsk mor oppnådde den høyeste utdanningen, sammenlignet med de som hadde to indonesiske foreldre og de med en indonesisk mor og nederlandsk far (Van Ours & Veenman 2009).

Delia Furtado, som står for mye av den amerikanske forskningen på området, kritiserer Ramakrishnan (2004) og Chiswick og DebBurman (2004) for å unnlate å inkludere viktige kontrollvariabler som foreldrenes utdanning og økonomiske ressurser. Hun benytter folketellingsdata fra USA, fra 1980 og 2000, men med et 5% utvalg. I motsetning til de overnevnte studiene, finner Furtado (2005) at barn med en utenlandsfødt far og amerikanskfødt mor har *dårligere* skolerresultater enn de med to utenlandsfødte foreldre, og også de med to amerikanske foreldre. Denne forskjellen er fortsatt tydelig selv etter kontroll for foreldrenes utdanningsnivå, antall søsken, foreldrenes sivilstand og husholdets sosioøkonomiske status. Hun finner videre at barn med en utenlandsfødt mor og amerikansk far i noen tilfeller har bedre skoleprestasjoner enn selv barn med to amerikanskfødte foreldre (Furtado 2005). I en oppdatert studie fra 2009, der hun benytter samme type data, ser hun på frafall fra «high school» (i stedet for karakterer). Hun finner kun økt sannsynlighet for barns frafall fra «high school» i foreldrepar der faren er utenlandsfødt og moren amerikansk (Furtado 2009:21-23). I et bidrag fra Storbritannia fant også Muttarak (2013) at barn av en minoritets forelder og en majoritetsforelder hadde lavere oppnådd utdannelse enn barn av to minoritetsforeldre av samme etnisk opphav. Videre fant hun at de med blandet etnisitet hadde høyere arbeidsdeltakelse enn de med to minoritetsforeldre (Muttarak 2013:19-20).

I en litt annerledes studie fra USA om barn med blandet etnisk bakgrunn ser Cheng og Powell (2007) på ulike kulturelle og utdanningsrelaterte ressurser som barna har tilgang til gjennom foreldrene. Disse kommer frem til en ganske annen konklusjon enn de overnevnte. I alle kombinasjoner av blandet etnisitet bortsett fra én, finner forskerne at de med blandet etnisitet har tilgang til flere ressurser fra foreldrene, enn begge eller en av de korresponderende gruppene med foreldre av likt etnisk opphav (Cheng og Powell 2007:1071-4). Blant 10 grupper med blandet etnisk opphav var det kun kombinasjonen «hvit mor/svart far» som

---

⁶ Innvandrene kom fra Molukkene som nå er en del av Indonesia.

konsekvent viste seg å være dårligere stilt enn sine motparter med foreldre av likt etnisk opphav (Cheng og Powell 2007:1079).

Disse bidragene illustrerer at det er stor variasjon blant forskning om personer med «blandet etnisk bakgrunn» med hensyn til utdanningsutfall. Ofte skyldes dette forskjeller i vektlegging av kontrollvariabler som sosial bakgrunn, bosted og foreldres sivilstand. Forskjellig teoretisk fokus er nødvendigvis svært avgjørende i forskning om samfunnsgrupper som er såpass heterogene, både innenfor og mellom landegrensene. Det er helt avgjørende å være bevisst på at alle land har sin egen særegne innvandringshistorie. Integrering av innvandrere har foregått lenge i noen land, mens andre land har en yngre innvandringshistorie, noe som ofte har betydning for minoritetsbefolkningens grad av integrering. I Storbritannia har man funnet at barn av innvandrere, spesielt fra Asia, oppnår mer utdanning enn selv majoritetsbefolkningen (Muttarak 2013:13,22). Nederland har en lang innvandringshistorie, og innvandrerne kommer ofte fra gamle kolonier (Van Ours & Veenman 2009, Kalmijn 1998). Særlig i USA, men delvis også i Nederland og Storbritannia, finner man dessuten at mye av forskningen om personer med blandet etnisitet er opptatt av effekten av å ha en minoritetsforelder, selv når denne er «innfødt» (Cheng og Powell 2007). I tillegg er det vanlig å se på effekten av å ha en innvandrerforelder når den innfødte forelderen også er en minoritet. Dette gjelder kombinasjonen «innvandrer + innfødt» forelder hos Furtado (2005, 2009) da den innfødte forelderen også har minoritetsbakgrunn, men at denne er «andre generasjonsinnvandrere» eller mer. I denne studien vil det ikke bli undersøkt hvordan elever med en innvandrerforelder og en etterkommerforelder gjør det i skolen. Diskusjonen om hvilke kontrollvariabler som er viktige er derimot den samme.

2.2 Sosial bakgrunn

I Hallvik sine analyser kommer det frem at foreldrene til elevene med blandet landbakgrunn har relativt høyt utdannelsesnivå. Han fant at foreldrenes utdanningsnivå ikke hadde den største betydningen for disse elevenes skoleprestasjoner. Foreldrenes inntekt hadde derimot en større effekt for de med blandet landbakgrunn enn for majoritet og etterkommere (Hallvik 2008). Foreldrenes økonomiske ressurser og utdanning utgjør til sammen den vanligste definisjonen av «sosial bakgrunn». Selv om foreldrenes utdanning gjennomgående viser seg å

ha størst effekt på barnas skoleprestasjoner og gjennomføring, har også foreldrenes inntekt en dokumentert effekt, selv om denne effekten ikke alltid er like sterk (Hansen 2008, Fekjær 2009, Markussen et al. 2011). At Hallvik fant sterkest effekt av foreldrenes inntekt kan dermed sies å være et interessant funn i seg selv, som er spesielt for denne elevgruppen.

Muttarak finner lignende trekk ved foreldrene til barn med blandet etnisk bakgrunn i Storbritannia. Hun viser til forskning som bekrefter at minoriteter som etablerer familie med en person i majoritetsbefolkningen er bedre sosioøkonomisk integrert, vurdert som botid i landet, utdanningsnivå, samt bosetning i mindre segregerte nabolag (Muttarak 2013:23). I likhet med Muttarak finner Furtado at innvandrere som danner familie med amerikanere både har høyere utdanning og inntekt enn innvandrere som etablerer seg med andre innvandrere (Furtado 2009:11, Furtado og Theodoropoulos 2010). Disse studiene, samt flere av de andre forskningsbidragene som er gjengitt ovenfor, knytter dette til en antakelse om at innvandrereforelderen til barn med blandet etnisk bakgrunn er en selektert gruppe, spesielt med tanke på foreldrenes utdanning (Muttarak 2013, Furtado 2009, Cheng & Powell 2003). Matthijs Kalmijn (2010) så på effekten av å ha en innfødt forelder på *barnas* integrering. Han sammenlignet barn med en nederlandsk og en utenlandsk forelder fra Surinam eller de nederlandske Antiller, med barn med to utenlandske foreldre med samme nasjonaliteter. Analysene viste at barn med en nederlandsk forelder hadde mer kontakt med den «hvite» befolkningen enn de med to utenlandske foreldre. Sammenlignet med foreldre med samme etniske bakgrunn er foreldrene i «blandingsekteskap» høyere utdannet, bosatt i mindre segregerte områder og oftere i kontakt med majoritetsbefolkningen. At barna var mer integrert i samfunnet enn barn av to etniske minoriteter hang sammen med disse karakteristikkenes ved foreldrene.

Dette kan i sammenheng med Øias gjennomgang av ulike trekk ved ungdom i Oslo og hvordan disse var fordelt på elever med ulik innvandringsbakgrunn. Her finnes det ikke mål på foreldrenes utdanningsnivå, men ulike faktorer som utgjør et mål på hvor god råd man har. Ungdommene med blandet landbakgrunn skiller seg fra majoritetsungdommer på aspekter som eksempelvis antall biler i familien, men derimot ikke hvorvidt man har eget soverom (Øia 2007:92-93). Sett i lys av et mål som søker å fange opp relativ fattigdom⁷ kommer ungdommene med blandet landbakgrunn dårligere ut enn majoritetsungdom, men ikke dårligere enn etterkommere og innvandrere (Øia 2007:97). Tallene til ung i Oslo-prosjektet er

---

⁷ Man opplever å ofte ikke få penger av foreldrene til sosiale aktiviteter sammen med andre unge (Øia 2007:96)

basert på selvrapporterte forhold, noe som kan ha både positive og negative konsekvenser. Men tanke på målet på relativ fattigdom er en slik måling positivt, noe som Breivik og Olweus (2006) også hevder⁸. Negative konsekvenser kan være at forhold man oppgir ikke stemmer overens med virkeligheten. En annen ulempe med Øias fremstilling er at den ikke skiller mellom ulike landbakgrunner, som om man har en vestlig eller ikke-vestlig forelder. Slik jeg har vært inne på tidligere vil det om man har en vestlig eller ikke-vestlig forelder kunne ha stor betydning for innvandrerforelderens utdanningsnivå og inntekt (Hallvik 2008).

Fra norsk forskning om elever i etterkommergruppen er det godt dokumentert at barnas lave skoleprestasjoner i stor grad kan forklares av foreldrenes lave utdanning (Fekjær 2006). Selv om foreldrene i noen tilfeller har høy utdanning, knyttes dette til mangel på en typisk «norsk kulturell kapital» hos Krange og Bakken (1998). Huitfeldt og Kavli sin gjennomgang av hvilke innvandrerkvinner som kommer til norske menn finner at mange av kvinnene er høyt utdannet, og har klare vestlige verdier om blant annet likestilling, også de som kommer fra ikke-vestlige land (Huitfeldt og Kavli 2004). Disse kvinnene ender likevel ikke alltid opp med å komme ut i relevant, godt betalt arbeid, men jobber ofte deltid eller er hjemmeværende. Huitfeldt og Kavli vektlegger at antakelsen om at innvandrerkvinner som er gift med norske menn har et godt utgangspunkt for integrering, nok stemmer for de aller fleste av disse kvinnene. De vil ofte kunne dra nytte av sin norske ektemann ved å få tilgang til hans norske nettverk og de vil ha et godt utgangspunkt for å lære språket. Forfatterne trekker frem at kvinnene likevel vil kunne være svært sårbare dersom ektemannen ikke ønsker at de skal ta del i samfunnet (Huitfeldt og Kavli 2004:7). Norske menn med innvandrerkoner kjennetegnes til dels ved å oftere verdsette mer tradisjonelle kjønnsrollemønstre og å ønske en hjemmeværende kone, sammenlignet med menn som har koner fra majoritetsbefolkningen (Huitfeldt og Kavli 2004:10-11). Man skal være forsiktig med slike generaliseringer. Selv om det måtte være en større andel blant menn som gifter seg med ikke-vestlige kvinner som har slike verdier, betyr ikke det at alle eller de fleste, er slik. Det har blitt fokusert mer på familier med norsk mann og innvandrerkvinner i forskning og media, enn familier som består av en norsk kvinne og en utenlandsfødt mann.

---

⁸ Mer om dette under underoverskriften «samlivsbrudd»

2.2.1 Etnisitet og identitet

Sosial bakgrunn og landbakgrunn henger sammen med ens identitet (Sepman 2011). Mye av amerikansk forskning har fokusert på etnisk identitet blant unge personer med foreldre fra forskjellige etniske grupper. Slik forskning finner ofte at disse personene oppgir en «blandet etnisk identitet», og man går langt i å hevde at dette er med på å viske ut rasemessige skillelinjer i det amerikanske samfunnet (Stephan og Stephan 1989, Parker og Song 2001). Ekteskap på tvers av «raser» var ikke lovlig i alle delstater i USA før 1967 (Aldridge 1978), og en økende andel av såkalte blandingssekteskap blir sett på av mange som en assimilerende effekt av etniske minoriteter, både innvandrere (Meng og Gregory 2005) og innfødte minoriteter (Parker og Song 2001).

De aller fleste innvandrerne som har barn med en norsk partner er fra vestlige land (Hallvik 2008). Det har siden 1990-tallet vært en sterk vekst i ikke-vestlige kvinnelige innvandrere som kommer til Norge for å etablere familie med norske menn, spesielt fra Thailand, Filippinene, Russland og Polen (Henriksen 2010, Lie 2004)⁹. Norske kvinner som har barn med ikke-vestlige menn er ikke like godt utforsket som det tilsvarende blant norske menn med ikke-vestlige kvinner. Dette kan henge sammen med at veksten i slike ekteskapsinngåelser ikke har vært like sterk (Lie 2004). Norske kvinner som gifter seg med utenlandske menn finner oftere partneren i våre naboland, samt andre vestlige land, enn det norske menn gift med utenlandske kvinner gjør. Av de ikke-vestlige partnerne til norske kvinner er de aller største andelene fra Marokko, Tyrkia og Chile (Lie 2004).

I denne studien er jeg spesielt opptatt av elever med blandet landbakgrunn som har en forelder fra et ikke-vestlig land¹⁰. Å ha en forelder som er fra et ikke-vestlig land har en effekt på ens etniske identitet. Suki Ali (2003) finner at britiske personer med blandet landbakgrunn ofte føler seg «hvite» selv om man har mørk hudfarge. Det finnes lite informasjon om denne problemstillingen i norsk forskning, men Natalya Sepman vektlegger etnisk identitet som en del av sin forklaring på hvorfor ungdom med blandet landbakgrunn skårer høyt på antisosial atferd og psykiske plager, i sin masteroppgave i sosiologi fra 2011. Sepman finner i sin studie at en svak norsk identitet til en viss grad henger sammen med antisosial atferd og psykiske

---

⁹ At denne veksten har foregått i tiden etter elevene i mine fødselskohorter ble født, gjør at tallene for de siste to tiårene ikke er direkte relevant for å belyse landbakgrunnene til mitt utvalg, men likevel en viktig trend som vil gjøre videre analyser om gruppen med blandet landbakgrunn mer interessant fremover.

¹⁰ Foreldrene i mine analyser trenger ikke å være, eller ha vært, gift eller samboende.

plager blant ungdommen i utvalget. Hun benytter ulike former for statistisk analyse på datamateriale fra Ung i Oslo 2006, der ulike mål på etnisk identitetsfølelse, antisosial atferd og psykiske problemer er viktige variabler. Hun hadde en forventning om en sammenhengen mellom en sterk norsk identitet og negative utfall med tanke på antisosial atferd og psykisk helse, og at dette vil oppstå i konflikten mellom egen opplevd etnisk identitet, og andres forståelse av deres etnisitet (Sepman 2011:27-28). Hun fant derimot at de som identifiserte seg som etnisk norske hadde mindre antisosial atferd og psykiske plager, og lignet på denne måten mer på majoritetsungdommer. Hun fant dessuten at det var ungdommene med en utenlandsfødt far som hadde svakest etnisk norsk identitet, og som skåret høyest på målene på antisosial atferd og psykiske plager. Derimot fant hun en sterkere effekt av familiestruktur på utfallene, noe som vi kommer inn på nedenfor.

2.3 Samlivsbrudd

Som tidligere nevnt fant Hallvik (2008) at ungdomsskoleelever med blandet landbakgrunn oftere har skilte/ikke-samboende foreldre enn elever med to innvandrereforeldre og de uten innvandringsbakgrunn. Dette er et mønster som i stor grad støttes av andre forskningsbidrag på området (Øia 2007, Kalmijn et al. 2005, Aldridge 1978). At samlivsbrudd hos foreldrene har en negativ effekt på barnas utdanningsprestasjoner og –oppnåelse er også godt dokumentert både i Norge (Lauglo 2008, Ramsdal et al. 2013, Breivik & Olweus 2006) så vel som internasjonalt (McLanahan & Percheski 2008, Amato & Sobolewski 2001, McLanahan & Astone 1991, Amato 2001, Johnsson & Gähler 1997, Keith & Finlay 1988).

I Øias rapport tilknyttet forskningsprosjektet Ung i Oslo, finner han at det er ungdommene i blandet-gruppen som har lavest andel som bor sammen med begge foreldrene sine (50,7 %) sammenlignet med de andre elevgruppene¹¹. De har også størst andel som bor kun hos mor. Hele 24,4% av alle som er «blandet» i datamaterialet bor med alenemor (Øia 2007:28). En studie om skilsmisseraten til personer i «blandingsekteskap» i Nederland (Kalmijn et al. 2005) viser lignende funn. De fant en sterk sammenheng mellom nasjonalitet og skilsmisse.

---

¹¹ Disse er «norske» (63,5% bor med begge foreldre), «innvandrere født i Norge» (78,2%), «innvandrere født i utlandet» (60,5%)

Det var i parene der den utenlandske parten hadde en nasjonalitet som kulturelt var svært forskjellig fra den nederlandske at sammenhengen var sterkest (Kalmijn et al. 2005:83).

Norsk forskning om utdanningsforskjeller fokuserer ikke ofte på sammenhengen mellom dårlige skoleresultater og foreldrenes sivilstand, men det finnes unntak. Jon Lauglo (2008) benyttet registerdata for å sammenligner grunnskolekarakterer til elever som har særboende¹², gifte og samboende foreldre. Analysene inkluderer kontroller for foreldrenes utdanningsnivå og inntekt, og viser at elevene med gifte foreldre får best karakterer på ungdomsskolen. Disse blir etterfulgt av elever med samboende foreldre, og dårligst karakterer får de med særboende foreldre. Om mor eller far har ny partner har ingen effekt på dette utfallet for eleven. Tidligere analyser gjort av Breivik og Olweus med data fra Bergen finner lignende mønstre for elever i 5-9 klasse på slutten av nittitallet. De eldste elevene hadde halvannen til dobbelt så stor sannsynlighet til å blant annet ha dårlige karakterer hvis foreldrene deres var skilt, sammenlignet med de som hadde gifte foreldre (Breivik og Olweus 2006:69). Men i motsetning til Lauglos analyser fant forfatterne i dette forskningsbidraget en utjevneende effekt av et «relativt» mål på foreldrenes økonomiske ressurser¹³ på utdanningsutfall for elevene, selv om dette ikke forklarte hele forskjellen (Breivik og Olweus 2006:70).

I en svensk studie fra 1997 finner Johnsson og Gähler også at det er barn med gifte foreldre som har de beste utfallene på utdanningsvariablene, i dette tilfellet frafall fra videregående utdanning, valg av allmenn linje og skoleprestasjoner. Forskerne finner ikke støtte for at denne forskjellen skyldes tap av økonomiske ressurser, men at endring i *husholdets* sosiale klasse (yrkesstatus) samt utdanningsressurser har en effekt (Johnsson og Gähler 1997:290). Karakteristikk ved foreldrene, både utdanning og økonomi, samt grad av tilknytning mellom dem og barna er temaer som går igjen i forskningen. I en kvalitativ studie av ti navbrukere som ikke har fullført videregående fant Ramsdal et al. (2013) at en fellesnevner for alle informantene var et fravær av stabile og omsorgsfulle voksne i oppveksten. Ni av ti hadde også skilte foreldre (Ramsdal et al. 2013:78).

Knyttet til personer med blandet landbakgrunn kan dette ses i sammenheng med det som kommer frem i Øias NOVA-rapport der de med en utenlandsfødt forelder kommer dårligst ut sett ut fra mål for sosial kontroll, tillit og familiekonflikt (Øia 2007:35-36). Sepman (2011)

---

¹² Særboende foreldre betyr i denne sammenhengen foreldre som ikke bor sammen med felles barn

¹³ Relative økonomiske ressurser betyr at barna vurderte sin families økonomiske situasjon i forhold til andre jevnaldrende (Breivik & Olweus 2006:64)

benytter seg også av Ung i Oslo dataene fra 2006. Her finner hun en sammenheng mellom det å bo med en enslig forelder blant ungdommene med en utenlandsfødt far, og det å ha en større grad av antisosial atferd og psykiske plager

Den største andelen av forskningen innenfor området stammer fra USA. Det er relativt stor enighet innenfor denne forskningen at foreldrenes skilsmisse har en negativ effekt på barnas utdanning. Likevel vil noen hevde at slik forskning er preget av svartmaling. Cherlin (1999) trekker frem at mye av spesielt den tidligere forskningen på dette området ikke var basert på gode nok utvalgsdata, da mange som ble undersøkt var mennesker som selv har oppsøkt hjelp i psykiatrien (Cherlin 1999). Derimot har studier som benytter seg av mindre selekterte utvalgsdata også funnet sterke sammenhenger mellom foreldrenes skilsmisse og barnas utdanningskarrierer. Ulike forskningsbidrag trekker frem ulike mekanismer med tanke på hvilke aspekter ved foreldres skilsmisse som er assosiert med negative utdanningsutfall for barn.

Ofte trekkes tap av økonomiske ressurser frem som den viktigste forklaringsmekanismen på hvorfor barn som opplever foreldrenes skilsmisse ikke klarer seg like bra i utdanningssystemet. McLanahan og Percheski (2008) attribuerer dette til at i familier som oppløses, eller som allerede består av alenemødre, har medlemmene oftere lav utdannelse og lav inntekt. Det hevdes ofte i amerikansk forskning at en ulik fordeling av sosioøkonomiske ressurser fører til reproduksjon av ulikhet mellom barn av intakte og barn av oppløste familier (McLanahan 2004). Det er imidlertid ikke bare tap av økonomiske ressurser som trekkes frem som en forklaring på hvorfor barna mislykkes i skolen. Keith og Finlay (1988) bemerker at det ikke nødvendigvis er lavere utdanningsnivå hos mor, men en svakere påvirkning av mors utdanningsnivå på barnas oppnådde utdanning når foreldrene er skilt, og barna bor hos mor (1988:801). McLanahan og Astone (1991) vektlegger foreldrenes involvering med hensyn til skolehjelp for barna som en sentral del av problemet. De fant at skilsmissebarn opplevde lavere utdanningsforventninger, mindre sjekking av skolearbeid, og generelt mindre tilsyn vedrørende sosiale aktiviteter av foreldrene enn barn av gifte foreldre. Lavere sosioøkonomiske status blant de som skiller seg er også relevant i norsk forskning. I en studie av skilsmisserater i Norge fant Lyngstad at ekteskap som besto av to personer med lav utdannelse hadde den høyeste risikoen for skilsmisse (Lyngstad 2004).

Amato (2001) og Amato og Sobolewski (2001) finner også negative utdanningsutfall for barn som har skilte foreldre. I disse studiene fokuseres det direkte på skilsmisse som den sentrale

mekanismen, til forskjell fra de overnevnte studiene der alenemødre i seg selv også inkluderes. Amato (2001) hevder at barnas forhold til foreldrene er avgjørende, mens det i Amato og Sobolewskis artikkel fokuseres på konfliktnivået hos foreldre som senere skiller seg, og hvordan dette påvirker psykisk velvære hos barna. I begge artikler påvises det en sammenheng mellom en forverring av barnas mentale helse og foreldrenes skilsmisse.

Når det gjelder den negative sammenhengen mellom særboende foreldre og barnas skoleprestasjoner, har vi her sett at det finnes det flere ulike forklaringer. Denne diskusjonen er noe jeg kommer tilbake til i teorikapittelet.

2.4 En delvis marginalisert gruppe?

Enkelte trekk ved norske studier som på en eller annen måte inkluderer personer med blandet landbakgrunn i analyseutvalget, har funnet trekk ved gruppen som på negativ måte skiller seg fra den øvrige befolkningen. Dette inkluderer ulike former for avvikende atferd, mindre kontroll fra foreldre, psykisk helse og mindre tillit mellom barn og foreldre (Øia 2007, Sepman 2011). Slike trekk ved en sosial gruppe er noe som kan ha avgjørende effekt på utdanningsutfall. Det er derimot ikke noe jeg kan kontrollere direkte for i mine analyser. Jeg vil likevel gjengi noen sentrale funn ved forskningen på slike temaer.

Både Tormod Øia (2007) og Natalya Sepman (2011) kommer frem til at ungdom med blandet landbakgrunn i Oslo har høyest andel som bor med aleneforelder, og kommer dårligst ut på mål av sosial kontroll, tillit og familiekonflikt. De begår oftere ulike former for kriminalitet enn etterkommerne og majoriteten, samt bruker oftere rusmidler, og kommer oftere i konflikter på skolen (Øia 2007:49, 73, 112). De har også høyere skårer på mål for psykiske plager (Øia 2007:124). Sepman (2011) hadde en antakelse om at personer med blandet landbakgrunn fra ikke-europeiske land ville kunne møte en konflikt mellom egen identitet som norsk, og andres eventuelle oppfattelse av dem som ikke-norske (Sepman 2011:72-74). Sepman finner at en større andel med antisosial atferd i gruppen med blandet landbakgrunn henger sammen med både en *svak* norsk identitet, lite sosial kontroll fra foreldre, og det å bo med aleneforelder (Sepman 2011:100). Hun finner dessuten at det er elevene med en utenlandsfødt far som kommer dårligst ut på disse målingene. Dette kan være en mekanisme

som bidrar til forskjeller mellom de som har en utenlandsfødt mor og de som har en utenlandsfødt far.

Hallvik finner at spesielt jenter med en utenlandsfødt mor oppnår karakterer på høyde med majoritetselevne. Slik sett virker det ikke som jentene i denne gruppen står i risiko for å bli marginalisert. For guttene med en utenlandsfødt mor er situasjonen en annen, de oppnår betydelig lavere karakterer enn gutter i majoritetsbefolkningen. Verken Sepman eller Hallvik kan gi noen svar på hvorfor jentene og guttene skiller seg fra hverandre på denne måten.

2.5 Oppsummering

Det er relativt stor konsensus innenfor forskningen at personer med en utenlandsfødt og en innfødt forelder har høy sosial bakgrunn, sammenlignet med etniske minoriteter med to innvandrereforeldre. I Norge er forskningen noe sparsommelig, men det som finnes viser at barn av en norsk og en utenlandsfødt forelder preges av dårligere skolerresultater enn majoritets elever¹⁴ og foreldre med høyt utdanningsnivå (Hallvik 2008). Blant disse er det også en høyere andel som bor med en enslig forelder (Hallvik 2008, Øia 2007). Det at gruppen med en utenlandsfødt forelder har høyere sosial bakgrunn enn etterkommere, henger sannsynligvis sammen med at de oftere har vestlig bakgrunn enn etterkommere. De med blandet landbakgrunn fra ikke-vestlige land har likevel høyere sosial bakgrunn enn etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn. Dette kan komme av at foreldrene som er gift med en norsk person også oftere har høy utdanning, og i tillegg opplever en integreringseffekt av å være gift med en person i majoritetsbefolkningen (Hallvik 2008).

Skilsmisseraten hos foreldrene til elever med blandet landbakgrunn er høyere enn for de andre landbakgrunnene. Forskning som jeg har lagt frem i dette kapitlet viser at det å bo med en enslig forelder er assosiert med dårligere skoleprestasjoner, og lavere utdanningsoppnåelse hos barna. Dette kan henge sammen med lavere sosial bakgrunn hos personer som oftere skiller seg, og tapte økonomiske ressurser, samt mer stress som er psykisk belastende for barna.

---

¹⁴ Øia finner at blandet gruppen gjør det på høyde med majoritets elever, men som vi så tidligere henger dette sannsynligvis sammen med at han ikke har tatt ut de i «blandet»-gruppen som har vestlig bakgrunn.

Selvsagt er det langt fra alle elever med blandet landbakgrunn som bor med aleneforsørgere, eller opplever psykiske plager. Jeg har referert til Ung i Oslo-prosjektet mye i dette kapitlet, fordi det er et av få prosjekter som har fått frem forskjellen mellom de med én utenlandsfødt forelder og andre grupper. Det er likevel viktig å være forsiktig med generaliseringer til resten av Norges befolkning da dataene kun sier noe om befolkningen i Oslo. At en større andel blant gruppen med blandet landbakgrunn enn for andre grupper har enslige foreldre, og kommer dårligere ut i målinger om sosial kontroll, antisosial atferd og psykiske plager, er likevel viktig for å forklare forskjeller mellom gruppene i utdanningsutfall.

3 Teori

I dette kapittelet skal mekanismene bak fullføring av og prestasjoner i videregående skole belyses teoretisk. Mekanismene som trekkes frem er knyttet til tidligere forskning om gruppen med én utenlandsk forelder. Formålet med kapittelet er å utforske relevant teori for å utlede testbare hypoteser om hva jeg kan forvente å finne i empirien. Kapittelet skal plassere analysene i en bredere sammenheng, blant annet ved å trekke linjer til teoretiske forklaringer som er delvis utenfor selve analysenes rekkevidde. I de statistiske analysene skal jeg finne sammenhenger og mønstre, de teoretiske perspektivene vil hjelpe meg til med å gi en substansiell tolkning av resultatene. Det er viktig for meg at de teoriene jeg bruker kan benyttes i analysene med tanke på hva slags data jeg har tilgang til.

Teoriene som blir benyttet er knyttet til sosial bakgrunn og sosial kapital. Hver teori vil få en kort introduksjon¹⁵, og mekanismer relevant for elevgruppen i fokus vil bli presentert under hver teori. Hypoteser, samt en analytisk modell som belyser de forventede sammenhengene, kommer til slutt i kapittelet.

3.1 Ulike perspektiver på sammenhengen mellom sosial bakgrunn og utdanning

Et av de mest stabile funnene når det gjelder hva som påvirker utdanning, er betydningen av sosial bakgrunn. Foreldrenes utdanning, samt økonomiske ressurser, er det som fremstår som det viktigste for å forklare en persons skoleprestasjoner og utdanningslengde, både internasjonalt og i norsk forskning (Hansen 2005, 2008, Fekjær 2006, 2009, Hernes 1979, Bourdieu og Passeron 1990, Boudon 1974, Breen og Goldthorpe 1997). Norsk sosiologisk forskning om utdanningsforskjeller har de siste årene vært opptatt av hvordan etterkommere av to ikke-vestlige innvandrere klarer seg i skolen, sammenlignet med majoritetsbefolkningen. Mye av denne forskningen ser på karakterer i ungdomsskolen, og

---

¹⁵ Det er ikke av denne oppgavens hensikt å fremstille uttømmende informasjon om hver enkelt teori, men en enkel gjennomgang som fremhever hvilke mekanismer som er viktig med tanke på utdanningsutfall for personer med blandet landbakgrunn.

karakterer og frafall fra videregående skole. Forskningen har nokså konsekvent vist at ikke-vestlige etterkommere gjør det dårligere enn majoriteten, både når det gjelder karakterer og fullføring av VGS. Ved kontroll for sosial bakgrunn blir forskjellene mindre, og noen ganger snus forskjellene til fordel for etterkommerne (Fekjær 2006, Mastekaasa og Birkelund (red) 2009).

Det finnes mange teorier for hvilken betydning sosial bakgrunn har for ens utdanningsnivå og skoleprestasjoner. Personer har ulik sosial bakgrunn og oppvekstvilkår, og lignende forhold vil kunne påvirke forskjellige personer ulikt. Dessuten varierer betydningen av sosial bakgrunn for utdanning mellom ulike samfunn. I Norge finnes det relativt små forskjeller mellom sosiale grupper. Det finnes et sosialt hierarki, men forskjellene mellom gruppene i Norge er mindre relativt til andre land, som vi ofte sammenligner oss med (Luijkx og Breen 2004, Chan et al. 2010). Hvilke mekanismer som spiller inn i forholdet mellom sosial bakgrunn og utdanningsprestasjoner og –oppnåelse er vanskelig å spesifisere, men det har blitt gjort flere forsøk. I denne delen av teorikapittelet vil jeg diskutere hvilke mekanismer verditeori, sosial posisjonsteori, relativ risikoaversjon og kulturell kapitalteori, vil trekke frem for å forstå sammenhengen mellom sosial bakgrunn og utdanning. Senere vil jeg diskutere hva slike mekanismer har å si for forventede utfall hos personer med blandet landbakgrunn.

3.1.1 Verditeori og sosial posisjonsteori

Raymond Boudon har utviklet det som kalles verditeori og sosial posisjonsteori. Enkelt sagt vil disse perspektivene si at hvis ens foreldre har lav utdannelse vil de tillegge utdanning mindre verdi, enn der foreldrene selv har høy utdanning (Boudon 1974). Innenfor verditeorien, vil man forvente at dersom foreldre ikke verdsetter utdanning, vil de heller ikke oppfordre sine barn til å sette seg utdanningsrelaterte målsettinger. Man ser ikke verdien som investeringen i utdanning vil gi, og er ikke i stand til å akseptere lave inntekter og et begrenset forbruk i en kort periode mens man går på skole. I stedet vil man jobbe og tjene til livets opphold. Denne påvirkningen av sosial bakgrunn på utdanningsoppnåelse er en del av det Boudon kaller sekundæffekter av sosial bakgrunn: man *velger* mindre utdanning. Primæffekter er forskjeller i prestasjoner og utdanningsoppnåelse som skyldes forskjeller i evner mellom personer fra lave og høye sosiale lag (Boudon 1974).

Ut fra sosial posisjonsteori, der Boudon viderefører noen ideer fra verditeori, vil man si at alle mennesker uavhengig av sosial bakgrunn, ønsker seg grunnleggende sett det samme.

Avhengig av konteksten personer befinner seg i vil de derimot velge forskjellig med hensyn til utdanning. Mennesker med ulik sosial bakgrunn vil ha ulik oppfatning av forholdet mellom kostnader og nytte som en utdanning vil gi. Forskjellene i foreldrenes utdanningsnivå og økonomiske ressurser vil avgjøre om man forventer at avkastningen av utdanningen overgår de høye kostnadene som utdanning medfører eller ikke. Slike kostnader innebærer både direkte utgifter til skoleutstyr og skolepenger, samt indirekte kostnader i form av tapte inntekter. Nyten av utdanning ses derfor på som forskjellig avhengig av ens sosiale posisjon. En slik forklaring bygger på en aktør-teori, som har blitt viet mye oppmerksomhet i forskning om sammenhengen mellom sosial bakgrunn og utdanning. Breen og Goldthorpe (1997) har argumentert for å forklare forskjeller i utdanning basert på sosial bakgrunn i en slik tradisjon. I likhet med Boudon, forutsetter de også primær- og sekundæreffekter, samt at valg av utdanning i stor grad er et rasjonelt valg som elevene beslutter sammen med foreldrene (Breen og Goldthorpe 1997:276-278). I prosessen mot å ta en avgjørelse om å gå videre med utdanningen antar Breen og Goldthorpe at barna og foreldrene vektlegger tre faktorer: *kostnaden* knyttet til å fortsette (direkte og indirekte), *sannsynligheten for å lykkes* i utdanningssystemet og *nyten* av å lykkes eller ikke. Ut fra dette presenterer de tre mekanismer som bidrar til å forklare hvordan utdanningsforskjeller oppstår som sekundæreffekter av sosial bakgrunn: relativ risikoaversjon, forskjeller i evner og forventning om å lykkes, og forskjeller i ressurser. Disse vil bli gitt en kort presentasjon.

Relativ risikoaversjon er knyttet til foreldrenes og barnas motivasjoner. Mekanismen handler om at man, uansett sosial posisjon, vil forsøke å unngå nedadgående mobilitet. Det vil si at barn vil være motivert for å oppnå en sosial posisjon om ikke er lavere enn sine foreldre, og måten å oppnå en bestemt sosial posisjon er å ta utdanning. Foreldrene vil også ha en slik motivasjon for deres barn (Breen og Goldthorpe 1997:283-285). På denne måten vil familier der foreldrene har høyt utdanningsnivå ha høyere utdanningsambisjoner for barna enn i familier der utdanningsnivået til foreldrene er lavt.

Mekanismen som omhandler forskjeller i evner og forventninger om å lykkes er både knyttet til primæreffekter og motivasjon, men forutsetter en sammenheng mellom dem. Hvis det er slik at det er flere elever i øvre sosiale lag som har gode prestasjoner og at gode prestasjoner påvirker deres oppfatning av sine sjanser for å lykkes senere i utdanningsløpet, vil elevene med bakgrunn i øvre sosiale lag oftere velge høyere utdanning (Breen og Goldthorpe 1997:285-286). En slik mekanisme finnes det støtte for i forskning fra Norge, men

sammenhengen ikke er like enkel for etterkommere. Det finnes en tydelig sammenheng både mellom sosial bakgrunn og skoleprestasjoner, samt mellom skoleprestasjoner og utdanningsoppnåelse. Karakterer fra ungdomsskolen har en effekt på fullføring av videregående skole, spesielt allmennfaglig linje (Birkelund, Hermansen og Evensen 2010). Mekanismen som beskrives av Breen og Goldthorpe kan derimot ikke forklare det som populært kalles «innvandrerdriv» hos ikke-vestlige etterkommere. Det har etter hvert blitt avdekket av flere kvalitative studier at barn av to innvandrere fra ikke-vestlige land i Norge har høye utdanningsambisjoner til tross for å ha lav sosial bakgrunn. De attribuerer denne motivasjonen til påvirkning fra sine foreldre, i form av oppmuntring og forventninger. Analyseresultater fra flere kvantitative studier har også trukket frem at et innvandrerdriv er en plausibel tolkning av etterkommeres utdanningsoppnåelser. Dette vil jeg komme tilbake til i avsnittet om sosial kapital. Det er nærliggende å trekke frem at ved likt karakternivå, vil etterkommerne konsekvent velge mer utdanning enn majoritetsbefolkningen (Birkelund og Mastekaasa 2009:225).

Mekanismen som omhandler ressursforskjeller er knyttet til de økonomiske kostnadene av utdanning. Det har å gjøre med kostnader som er både direkte og indirekte. Da familier er forskjellige med tanke på økonomiske ressurser vil dette også ha en påvirkning på barnas utdanningsvalg, ifølge Breen og Goldthorpe (1997:286). I relasjon til min problemstilling, der et av utfallene som studeres er fullføring av videregående skole, er kanskje ikke relevansen av denne ressursmekanismen like klar. I Norge er videregående utdanning i seg selv gratis, selv om skolebøker og utstyr må betales for av egen lomme. Vi har derimot støtteordninger for de mest økonomisk utsatte gruppene, ved at man kan motta stipend til skolerelaterte utgifter. Det kan derfor virke som den eneste måten økonomiske ressurser kan ha en påvirkning for valg av videregående skole er den indirekte, knyttet til tapte inntekter. Marianne Nordli Hansen (2008) undersøkte hvorvidt foreldrenes økonomiske situasjon da elevene var i ungdomsskolealder hadde betydning for om barna valgte å starte på videregående skole eller ikke. Hun fant støtte for en slik mekanisme, om at foreldrenes ressurser hadde en effekt på oppnådd videregående utdanning. Hvorvidt dette er knyttet til direkte eller indirekte kostnader er derimot ikke mulig å avklare med utgangspunkt i Hansens studie.

3.1.2 Kulturell kapital

Det siste teoretiske bidraget som jeg vil trekke kort frem her er Bourdieus begrep kulturell kapital og dens betydning for utdanning. Kulturell kapital er for Bourdieu en viktig del av ulikhetsskapende og reproduserende mekanismer i samfunnet. De som kommer fra familier med høy kulturell kapital er en del av middelklassen, og har en stor fordel i utdanningssystemet ved å beherske «den riktige kulturen». Skolen legger ikke til rette for barn fra lavere sosiale lag som ikke har den samme kulturelle tyngden med seg som barn fra middelklassen. Bourdieu fremhever at kulturell kapital har en effekt på både utdanningsoppnåelse og sjansene for å lykkes, først og fremst i overgangene mellom første utdanningsnivåene (Bourdieu & Passeron 1990:80-82). Habitus er et sentralt begrep for å forstå hvordan sosial ulikhet vedlikeholdes i Bourdieus univers, eller «sosiale rom». Habitus er, svært forenklet, kroppsliggjort kulturell kapital. Den bestemmer måten vi handler på, den er kjernen i vår identitet og strukturerer våre muligheter i samfunnet. Med tanke på sosial bakgrunn er det viktig å trekke frem at habitus oppstår i sosiale relasjoner og strukturer. Habitusen er et uttrykk for ens posisjon i det sosiale rom, og gjør det vanskelig å «flytte seg» fra en posisjon i rommet til en annen, spesielt for de med lav kulturell, økonomisk og sosial kapital (Aakvaag 2008:151-153).

Innvandrere fra ikke-vestlige land har oftere lav utdanning, og derav lavere kulturell kapital, enn majoriteten. Som vi har vært inne på kan mye av forskjellen mellom majoritetselever og etterkommere av to ikke-vestlige innvandrere tilskrives denne forskjellen. Selv om innvandrere, fra spesielt ikke-vestlige land, måtte ha høyere utdanning, er den ikke nødvendigvis overførbar til landet de immigrerer til (Friedberg 2000). Kriterier i utdanningsinstitusjoner i noen land er ikke de samme som i alle andre, og jo større kulturelt avvik det er mellom to land, jo vanskeligere er det å få samme utbytte for kapitalen. Krange og Bakken (1998) knytter denne problemstillingen til det som ofte kalles «landspesifikk kulturell kapital». Hvis innvandrere ikke kan benytte seg av sin høyere utdanning når de kommer til Norge er det vanskelig for dem å få økonomisk utbytte av den i form av relevant arbeid. De vil likevel verdsette utdanning, og sannsynligvis oppfordre sine barn til å lykkes i det norske utdanningssystemet, i tråd med verditeorien. Bourdieu vektlegger at barna som har høy kulturell kapital, og foreldrene som har gode kjennskaper til skolesystemet, er den gruppen som får de beste skoleresultatene. I så måte vil ikke innvandrerforeldre ha den samme kompetansen som norskfødte foreldre, da de ikke har kjennskap til det norske

utdanningssystemet, eller den landspesifikke middelklassekulturen, som er viktig for barnas sjanser for å lykkes i skolesystemet.

3.1.3 Blandet landbakgrunn

Det viser seg i flere av forskningsbidragene på området at de med blandet landbakgrunn ligger et sted mellom majoriteten og etterkommerne med tanke på skoleprestasjoner, med forskjellig grad av avvik fra dette mønstret (Øia 2007, Hallvik 2008). Hallvik fant at en større andel i gruppen med blandet landbakgrunn hadde foreldre med høy utdanning, enn både elever fra majoriteten og etterkommere. Han fant ikke at grunnen til at elevene med én utenlandsfødt forelder presterte dårligere i ungdomsskolen enn majoriteten, var forskjell i foreldrenes utdanningsnivå. Han fant at foreldrenes inntekt hadde større forklaringskraft for skoleprestasjonene til gruppen. Dette går i retning av forklaringen knyttet til mekanismen om økonomiske ressursforskjeller hos Breen og Goldthorpe. Til tross for høyt utdanningsnivå er det ikke alltid innvandrere får jobber som de er kvalifiserte for. For elevene med en utenlandsfødt forelder som har en godt betalt jobb, er de økonomiske gevinstene på sine utdanningsresultater større.

Foreldrenes utdanningsnivå forklarte likevel noe av forskjellene i Hallviks analyser. Grunnen til at det ikke forklarte like mye som for majoriteten kan være knyttet til «landspesifikk kulturell kapital». Den utenlandsfødte forelderens har ikke den kompetansen om det norske utdanningssystemet som norskfødte personer med høy utdanning har. At barna har en forelder «mindre» som gir slik påvirkning ses på som en ulempe. I studier som fokuserer på innvandreres tilpasning til sitt nye hjemland, vil ofte det å ha en partner fra majoritetsbefolkningen ses på som en integrerende effekt. For eksempel ved å bedre kunne komme i kontakt med majoritetsnettverk, samt tilegne seg språket og kunnskap om samfunnet. Dette er et aspekt som skiller elever med én utenlandsfødt forelder fra de med to. Hallvik fant at elevene med en utenlandsfødt far presterte dårligere på ungdomsskolen enn elever med en utenlandsfødt mor. Dette er nok delvis knyttet til at disse foreldrene oftere skiller seg, og i slike tilfeller mister man en viktig påvirkning med tanke på sosial bakgrunn for utdanning, både med tanke på økonomiske ressurser og forelderens utdanning.

At foreldrene til elever med blandet landbakgrunn har høyere utdanning gir støtte til forklaringen om at foreldrene vil motivere barna til å gjøre det bra på skolen, samt oppnå mer utdanning, enn hvis foreldrene hadde hatt lav utdanning. Denne mekanismen er derimot ikke

like enkel for å forklare hvorfor etterkommere av to innvandrere oppnår mer utdanning enn majoriteten ved lav sosial bakgrunn (Birkelund og Mastekaasa (red) 2009). Muttarak knytter en slik «innvandrerdrev»-mekanisme direkte til forskjeller mellom personer med to minoritetsforeldre og de med én minoritetsforelder, der hun finner at de som har to minoritetsforeldre er mer tilbøyelig til å ta høyere utdanning til tross for lavere sosial bakgrunn (Muttarak 2013:22). Ut fra teorier med rasjonell aktør-perspektiv vil man forvente at disse personene med lav sosial bakgrunn ikke forventer at kostnadene ved utdanning overgår nytten. Situasjonen for mange av etterkommerne er at de ikke oppnår like stort utbytte av utdanning, spesielt lavere utdanning, ved at de har færre sjanser på arbeidsmarkedet enn personer med bare én minoritetsforelder (Muttarak 2013). En forventning om diskriminering kan være en av kildene til motivasjon for utdanning for etterkommere av to innvandrere, da det er de som er mest hindret av dette, og de har en forventning om at diskriminering blir mindre ved høyere utdanning.

3.2 Sosial kapital

Sosial kapital er et konsept med lange tradisjoner. Durkheim var den første sosiologen til å fremme idéer som minner om dagens sosialkapitalteori. Durkheim hevdet at sosialt liv er noe mer enn individene samfunnet består av. Han anså at mennesker er en del av et sosialt system som reguleres av felles normer om forventninger og plikter, og som har som funksjon å integrere mennesker i samfunnet, samt skape en følelse av tilhørighet og samhold basert på gjensidige forpliktelser. Dette er nært knyttet til nyere definisjoner av sosial kapital. Selv om både Bourdieu og Putnam er sentrale bidragsytere på området (Furstenberg 2005, Baron et al. 2000) er det hovedsakelig forskningsbidrag av James Coleman som vil bli benyttet her. Coleman regnes som sosialkapitalteoriens far (selv om Bourdieu strengt tatt var først ute), og hans arbeider har lagt grunnlaget for mye annen forskning innenfor samme domene, blant annet nettverksteorier (Granovetter 1995). Grunnen til at hans bidrag vil bli vektlagt her er at han hadde et særskilt fokus på hvordan familiens sosiale kapital påvirket utdanning hos barn og ungdom. Selv om han mente at sosial kapital kan brukes til å forklare mange ulike samfunnsfenomen, var hovedhensikten med teorien for Coleman selv å utvikle en måte å forstå og forklare sammenhengen mellom utdanningsoppnåelse og sosial ulikhet (Baron et al. 2000).

Coleman benytter en bred definisjon av sosial kapital:

«Social capital is the set of resources that inhere in family relations and in community social organization and that are useful for the cognitive or social development of a child or young person» (Coleman 1994:300 i Baron et al. 2000:6).

Som det fremgår av sitatet er individer en del av ulike sosiale strukturer, blant annet familien og lokalsamfunnet, som er en kilde til nyttige ressurser for ens utvikling. Implisitt i Colemans forskning om sosial kapital for utdanning ligger en forutsetning om at alle familier verdsetter utdanning, altså vil alle foreldre ifølge Coleman anse barnas skolegang som viktig. Dette er det motsatte av det Boudon (1974) hevder i verditeorien. Samtidig er sosial kapital en kilde til sosial ulikhet. Årsaken til dette henger sammen med at forskjellige aktører inngår i ulike sosiale strukturer, og videre at en sosial struktur som er gunstig for en gitt aktør i én situasjon, kan være en hindring i en annen situasjon, eller for en annen aktør (Coleman 1988). For at en sosial struktur skal fungere som en kilde til sosial kapital er det visse betingelser som må være oppfylt. Ulike arenaer har forskjellig grad av plikter, forventninger og tillit mellom aktørene som inngår i dem, og dette er viktige ingredienser for sosial kapital. Det er graden av *nærhet* i relasjonene mellom aktører som er sentral for Coleman når han beskriver gode sosiale strukturer. For at aktører skal kunne benytte seg av ressurser i en sosial struktur er det nødvendig at det finnes gjeldende normer som opprettholdes av effektive sanksjoner. Jo tettere bånd mellom aktørene, jo lettere opprettholdes slike normer. De tetteste båndene finner man oftest i familien.

Som nevnt mener Coleman at alle foreldre verdsetter barnas suksess i utdanningssystemet, noe som jeg også vil legge til grunn for disse argumentene¹⁶. Av dette fremgår det at det er graden av samhold i familien, altså hvor tette båndene er, som er gunstig for barnas skolegang. I familier der foreldrene ikke har kommet frem til en felles oppdragelsesstil, eller der båndene mellom foreldrene og barnet er preget av lite tillit og kontroll, vil ikke barna kunne dra nytte av foreldrenes sosiale kapital for å lykkes i skolen (Furstenberg 2005). At Coleman var opptatt av den «tradisjonelle» familien er en viktig poengtering her. God sosial kapital forutsetter her at mor og far skulle være sammen om foreldreansvaret og utgjøre en trygg havn for barna, der man møter forventninger, støtte, og samtidig sosial kontroll.

---

¹⁶ I Lauglo (2010) henvises det til Wichstrøm 1993 om at det er bredt belegg for dette i Norge, uansett sosial klasse.

Coleman så på familien, og spesielt båndet mellom foreldre og deres barn, som et av de viktigste sosiale relasjonene som kan fremme utdanning. Han er også opptatt av effekten av andre tette, normbærende nettverk som kan ha samme funksjon, som slekt og lokalsamfunn. Et normbærende fellesskap (det han selv kaller «community») med andre familier så han som gunstig, spesielt i religiøse settinger. Familier (eller enkeltindivider) varierer i hvor mye sosial kapital de innehar, og at dette er en kilde til ulikhet. I tillegg vil familiers evne til å *benytte* den sosiale kapitalen i deres nettverk til å oppnå gitte formål, være en slik ulikhetsskapende mekanisme (Furstenberg 2005).

Jon Lauglo (2010) benytter Colemans arbeid rundt sosial kapital for å si noe om skolegang for etterkommere av to innvandrere. Etterkommere av to innvandrere fra ikke-vestlige land er en gruppe som jevnt over kommer dårligere ut enn majoritets elever. I stor grad har dette blitt tilskrevet at disse har lavere sosial bakgrunn enn majoriteten (Fekjær 2006,). Men i tillegg har det blitt avdekket et såkalt *innvandrerdrev*: «(...) ved likt karakternivå velger etterkommere av ikke-vestlige innvandrere systematisk *mer* utdanning enn personer uten innvandringsbakgrunn» (Birkelund og Mastekaasa 2009:225). Innvandrerdrev kan muligens forklares i lys av sosial kapital-teori. Ved å trekke på eksisterende forskning kom Lauglo frem til at en høyere grad av sosial kontroll og tettere bånd mellom foreldre og barn enn hos majoritetsbefolkningen, gjør at etterkommerne fra ikke-vestlige land gjør det bedre i skolesystemet enn man skulle tro ut fra foreldrenes utdanning og økonomiske ressurser (Lauglo 2010:25). Disse elevene har høye ambisjoner for utdanning, og dette er noe som de tilskriver foreldrenes direkte påvirkning i flere kvalitative studier. Innvandrere fra ikke-vestlige land møter flere hindringer når de kommer til Norge, der forståelse for språk og skolesystemet er en del av de. Sosialkapitalteori sier at man langt på vei kan overvinne slike begrensninger hvis gode normer for skolearbeid og motivasjon er tilstede.

Innvandrerforeldre fra ikke-vestlige land har ofte en oppfatning av at for mye påvirkning fra jevnaldrende har en negativ innflytelse på barnas skolegang (Lauglo 2010). En slik oppfatning er i tråd med Colemans egne tanker, og en motivasjon for hans forskning. Coleman oppfattet tette jevnaldningsnettverk som en uheldig sosial regulering, ved at de unge i slike nettverk ble sosialisert inn i ungdomskulturer på bekostning av målrettet skolearbeid. Mindre kontakt med jevnaldrende i majoritetsbefolkningen som resultat av kontroll fra foreldrene, spesielt for jenter, er et trekk ved etterkommere som Lauglo gjengir i sin rapport fra 2010.

3.2.1 Blandet landbakgrunn

Lauglos gjennomgang av sosial kapital for utdanning blant etterkommere kan belyse ulike empiriske funn fra tidligere forskning om personer med blandet landbakgrunn. Det er to trekk ved elevene med en utenlandsfødt og en norskfødt forelder som vil være interessant å se på: det å ha én kontra to eller ingen utenlandsfødte foreldre, og det å bo med en enslig forelder. I denne studien er jeg spesielt interessert i de med blandet landbakgrunn som har en forelder fra et ikke-vestlig land.

Sammenlignet med etterkommere av to innvandrere kan det å ha en norsk forelder virke som en integrerende effekt på den utenlandske forelderen. Nettverk er viktig for å få en jobb (Granovetter 1995), og ved å ha en norsk ektefelle vil mulighetene for innvandrerforelderen for å ha tilgang til et informasjonsnettverk være høyere. Det er dessuten blitt vist at begge foreldrene i slike familier i Norge ofte har høy utdanning (Hallvik 2008), som også er en viktig kilde til nettverk. Som nevnt i forrige kapittel så Matthijs Kalmijn (2010) på effekten av å ha en innfødt forelder på barnas integrering. Hans funn er i god overensstemmelse med sosialkapitalteori. Samtidig som både den utenlandsfødte forelderen og barna blir med integrert i samfunnet på grunn av den innfødte forelderen, vil det kunne vært nærliggende å tenke seg at den utenlandske forelderen kunne ha en «innvandrerdriv»-effekt på barna. De positive trekkene ved nære relasjoner i familier med to innvandrerforeldre gjelder ikke nødvendigvis for familier med én innvandrerforelder. Øia (2007) fant at forholdet mellom unge med blandet landbakgrunn og deres foreldre var preget av mindre tillit og sosial kontroll, og mer familiekonflikt enn hos andre grupper. Dette er et viktig trekk ved gruppen knyttet til sosial kapital. Selv om det er mulig at foreldrene verdsetter barnets utdanning høyt, kan konflikt mellom de to foreldrene ødelegge for slik positiv påvirkning.

3.2.2 Samlivsbrudd

Sosial kapital er en nyttig teori for å fange opp en relevant del av det å ha innvandrerforeldre, men også å miste en forelder. Som vi allerede har vært inne på er familier med én innvandrerforelder overrepresentert når det gjelder samlivsbrudd. At familier bryter opp kan være et symptom på, og en kilde til, lite samhold og høy familiekonflikt. Ved foreldrenes samlivsbrudd vil barnet oppleve mindre involvering fra begge eller en av foreldrene (oftest far). Dette kan også ha betydning for hvor mye kontakt barna har med deres utvidede familie. Aleneforsørgeren har ofte det fulle ansvaret for oppdragelse etter samlivsbrudd, men må

likevel tjene til livets opphold. Uten noen å dele foreldreansvaret med kan det gå negativt utover barnets skolegang¹⁷. Gruppen med blandet landbakgrunn påvirkes av både det å ha én utenlandsk forelder og det å oftere ha skilte foreldre som kan gi utslag i atferdsproblemer (Sepman 2011).

I forskning om ekteskap har det blitt antydnet at personer som gifter seg og holder sammen generelt sett er mer lykkelige (Lauglo 2008). Dette vil sannsynligvis kunne fremme et sterkt samhold i familien. Det er blitt bevist at barn av gifte foreldre oppnår bedre skolerresultater og lengre utdanning enn andre, selv etter kontroll for foreldrenes utdanning og økonomiske ressurser (Lauglo 2008). Dette kan tyde på at en sosial bakgrunn-forklaring ikke gir et uttømmende bilde, da heller ikke det at dersom forelderen eventuelt får en ny partner (og familien en ny kilde til økonomiske ressurser) har noen positiv effekt på barnas skoleprestasjoner (Lauglo 2008).

Ved å bo med en enslig forsørger, om det skyldes samlivsbrudd mellom foreldrene, dødsfall eller å ha blitt født inn i det, mangler man en kilde til sosial kapital. Det å bo med en enslig forelder er gjerne knyttet til foreldres samlivsbrudd, men dødsfall er også relevant i diskusjonen om sosial kapital. Ved foreldres dødsfall kan barnet oppleve *mer* støtte fra den utvidede familien¹⁸. Coleman mener at tette bånd med den utvidede familien også er viktig, dermed er dette noe som kan virke positivt i en sårbar situasjon, og som springer ut av nettopp denne sårbare situasjonen. Det kan også tenkes at ikke alle påvirkes like negativt med hensyn til skoleprestasjoner av foreldrenes skilsmisse. Faktorer som virker beskyttende på skolerresultater inkluderer et trygt forhold til en eller begge foreldrene, støtte fra søsken eller utvidet familie, vennskap og positive skolemiljø (Coleman & Hagell 2007 i Ramsdal 2013). At barn med blandet landbakgrunn opplever mindre tillit og mer familiekonflikt enn andre, slik det kommer frem av Ung i Oslo-prosjektet (Øia 2007), kan være et tegn på at slike formildende omstendigheter ikke er like vanlige for dem. Resultater fra andre studier tyder nemlig på at skilsmisse har signifikant effekt ikke bare på karakterer og utdanningslengde, men også mer atferdsproblemer, rusbruk, depresjon og mindre overvåking av foreldrene (Ruud 2012). En rekke av disse aspektene får jeg ikke undersøkt i mine analyser, men det er viktig å være klar over slike mulige mekanismer.

---

¹⁷ Som vi så i forrige kapittel, hadde ikke steforeldre en utjevnede effekt med tanke på skoleutfall for barna (Lauglo 2008)

¹⁸ Men å miste en forelder på denne måten er også å miste en påvirkning av sosiale bakgrunn

3.3 Hypoteser

I dette avsnittet oppsummeres de mest relevante trekkene av sosial bakgrunn og sosial kapital som har lagt grunnlag for følgende hypoteser. Hypotesene omhandler forventet fullføringsgrad og karakterer fra allmennfaglig linje, knyttet til tre ulike aspekter ved elever med blandet landbakgrunn.

3.3.1 Landbakgrunn

H 1.

a: De med én utenlandsfødt forelder har lavere fullføringsgrad av VGS enn de med to norskfødte foreldre

b: De med én utenlandsfødt forelder får dårligere karakterer enn de med to norskfødte foreldre

Disse hypotesene er forankret i en antakelse om at det er negativt for elever å ha én innvandrersforelder, fordi den utenlandsfødte forelderen ikke har kunnet opparbeide seg den særegne norske kulturelle kapitalen i like stor grad.

H 2.

a: De med én utenlandsfødt forelder har høyere fullføringsgrad av VGS enn de med to utenlandsfødte foreldre

b: De med én utenlandsfødt forelder får bedre karakterer enn de med to utenlandsfødte foreldre

Tidligere forskning har vist at en innvandrersfamilie som danner familie med en person i majoritetsbefolkningen er bedre integrert i samfunnet enn familier som består av to innvandrere som foreldre. Det er dessuten blitt vist at innvandrere som får barn med norskfødte personer fra majoritetsbefolkningen har høyere utdanning enn andre innvandrere, og dette har en positiv effekt for barnas skolegang (Hallvik 2008).

H 3.

a: De med en utenlandsfødt mor har høyere fullføringsgrad av VGS enn de med en utenlandsfødt far

b: De med en utenlandsfødt mor får bedre karakterer enn de med en utenlandsfødt far

Tidligere forskning i Norge har påpekt at det å ha en utenlandsfødt mor er assosiert med bedre skoleprestasjoner enn det å ha en utenlandsfødt far (Hallvik 2008). Det har også kommet frem at personer med en utenlandsfødt far har foreldre med høyere skilsmisrate, og dette er igjen negativt korrelert med skoleprestasjoner.

H 4.

a. Det finnes forskjeller i fullføringsgraden av VGS mellom elevene etter landbakgrunn

b. Det finnes forskjeller i karakterer mellom elevene etter landbakgrunn

Disse hypotesene er knyttet til antakelsen om at det finnes en norsk kulturell kapital som innvandrere mangler. Noen land er likere Norge enn andre, og dette kan gjøre at det finnes forskjeller mellom elever med minoritetsbakgrunn som har ulike landbakgrunner.

3.3.2 Familietype

H 5.

a: Elever som bor med en enslig forelder har lavere fullføringsgrad av VGS enn de som bor med begge foreldre sammen

b: Elever som bor med en enslig forelder får dårligere karakterer enn de som bor med begge foreldre sammen

Disse hypotesene henger sammen med tidligere forskning, sosial kapital-teori og sosial bakgrunn. Man har funnet at personer med skilte foreldre, eller aleneforeldre, presterer dårligere på ulike skoleutfall enn elever fra intakte familier. Slike familier, sier sosial kapital-teori at er preget av mindre tillit og sosial kontroll, som igjen er assosiert med dårligere utdanningsutfall. Til sist er samlivsbrudd mellom foreldrene, eller det å bo med en aleneforelder av andre grunner, assosiert med dårligere påvirkning av sosial bakgrunn. Dette

er både fordi alenemødre ofte har lavere utdanning enn andre mødre, og at de har lavere økonomiske ressurser enn andre familier.

3.3.3 Sosial bakgrunn

H 6.

a: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barns fullføringsgrad av VGS

b: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barns karakterer

Disse hypotesene henger sammen med de ulike teoriene på sosial bakgrunn for utdanning: ifølge verditeori og sosial posisjonsteori kan man forvente at disse foreldrene vil motivere barna til å gjøre det bedre på skolen. Primæreffekter av sosial bakgrunn tilsier at det er klasseforskjeller i skoleprestasjoner, og kulturell kapital innebærer at barn som har lært seg den «riktige» kulturen fra sine høyt utdannede foreldre har bedre forutsetninger for å klare seg i skolen.

H 7.

a: Økonomiske ressurser, målt som foreldres inntekt, har positiv effekt på barns fullføringsgrad av VGS

b: Økonomiske ressurser, målt som foreldres inntekt, har positiv effekt på barns karakterer

Hypotesen har grunnlag i teorier som sosial posisjonsteori, samt Breen og Goldthorpes ressurs-mekanisme, som tilsier at barn av foreldre med lave økonomiske ressurser vil vurdere kostnadene av utdanning som større enn nytten. Dette er knyttet til at de både ikke har råd til utgiftene utdanning innebærer direkte, eller tapte inntekter i form av å ikke jobbe.

3.3.4 Samspill mellom sosial bakgrunn og familietype

H 8.

a. effekten av å ha en enslig forelder på fullføringsgraden av VGS henger sammen med færre økonomiske ressurser

b. effekten av å ha en enslig forelder på karakterer henger sammen med færre økonomiske ressurser

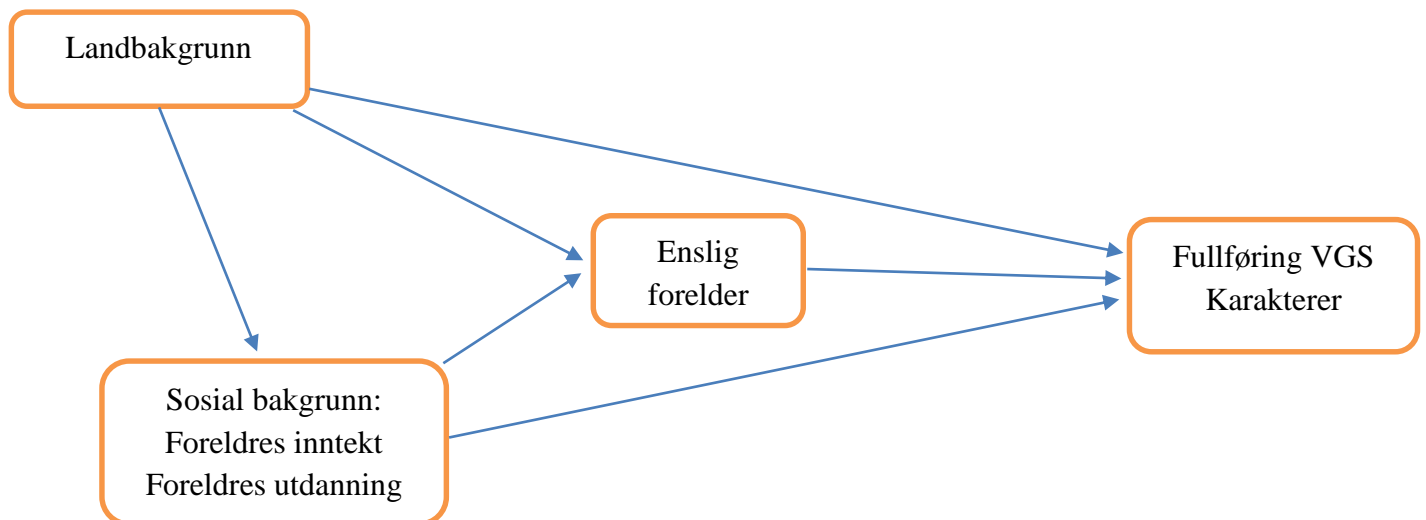
H 9.

a. effekten av å ha en enslig forelder på fullføringsgraden av VGS henger sammen med et lavere utdanningsnivå hos foreldrene

b. effekten av å ha en enslig forelder på karakterer henger sammen med et lavere utdanningsnivå hos foreldrene

Hypotese 8 a og b, og hypotese 9 a og b henger sammen med antakelsen om lavere sosioøkonomisk status hos familier som består av aleneforeldre, enn for familier der foreldrene bor sammen. I tillegg til å sjekke om det foreligger et slikt samspill mellom sosial bakgrunn og å bo med en enslig forelder, vil jeg undersøke om dette er spesielt for elevene med blandet landbakgrunn.

Figur 3.4.1 Analytisk modell

4 Data og metode

4.1 Om datamaterialet

Datamaterialet som benyttes i denne studien er registerdata fra statistisk sentralbyrå. Min tilgang til disse dataene er gjort mulig gjennom deltakelse på DISCRIM-prosjektet ved Universitetet i Oslo. Prosjektet er finansiert av forskningsrådet, og i tillegg til felteksperimenter og intervju-oppfølging av disse, har det vært mulig for masterstudenter som skriver om ulike former for ulikhet å knytte seg til prosjektet. Dataene er strukturert for forskning av SSB og i form av mikrodata. Det vil si informasjon om enkeltindivider, som er anonymisert ved at hver enket person har et unikt løpenummer. Flere variabler er knyttet til ett individ, og enkelte av variablene er registrert for flere år, altså har jeg på noen områder mulighet for å følge individer over tid.

Registerdata er svært egnet for denne studiens problemstilling, men de har derimot også visse svakheter. I forhold til survey-data eller eventuelle kvalitative data, er registerdata noe «overfladiske». Man kan se med nøyaktighet på faktiske forhold slik som elevenes karakterer, utdanningsnivå, landbakgrunn, osv., men det gis ingen informasjon om personenes holdninger, motivasjon, kognitive evner eller psykiske/fysiske helsetilstand for å nevne noe. Det er svært mye som kan ha innvirkning på prestasjoner i og fullføring av VGS som ikke dekkes av registerdata. Dette betyr ikke at å undersøke slike problemstillinger med registerdata er unyttig. Selv om den substansielle tolkningen kan være noe begrenset, vil det ved å benytte gode mikrodata være mulig å avdekke mønstre når det gjelder sammenhenger mellom utdanningsutfall for ulike sosiale grupper, noe som er hensikten med denne studien.

Den største fordelen med registerdata er at de sier noe om hele den faktiske populasjonen, ikke bare et utvalg. På denne måten blir problemet med representativitet unngått ved at man i stor grad unngår problemer som frafall og seleksjonsfeil, samt over- og underrapportering. Med et stort datamateriale er det dessuten mindre feilmarginer. Derimot betyr dette at selv svake sammenhenger ofte blir statistisk signifikante, og det er viktig å vurdere kritisk om de gir noen substansiell mening. I mine data er det imidlertid enkelte grupper som er relativt små og som vanskelig kunne vært analysert uten tilgang til registerdata.

4.2 Operasjonaliseringer

4.2.1 Utvalget

Utfallene som studeres er karakterer og fullføring av videregående skole. Karakterene er gjennomsnittskarakterer fra nasjonal vitnemålsdatabase (Vangen 2007), og registrert i tidsperioden 2000 til 2010. Fullføringsvariabelen baseres på utdanningslengde fra norsk utdanningsdatabase (Vangen 2007), som er målt fra 2000 helt frem til 2012. Da dataene som utfallsvariablene baseres på er av en slik struktur har det blitt gjort et kohortutvalg av elever. De personene som er med i datamaterialet er født mellom 1981 og 1991, det vil si at de var i alderen for avgangselever i perioden 2000 til 2010, nemlig 19 år.

Gruppen elever som er av hovedinteresse er de som har blandet landbakgrunn, altså de som har en norskfødt og en utenlandsfødt forelder. Disse personene blir delt i to innvandringskategorier hos SSB, E og F (Statistisk sentralbyrå: Om faste opplysninger). SSBs definisjon av kategori F er *norskfødte* med en utenlandsfødt forelder, og kategori E er *utenlandsfødt* med en norskfødt forelder. Dette utelukker ikke at foreldrene i noen tilfeller utgjør en norskfødt etterkommer og en utenlandsfødt innvandrer. Slike foreldrepar er ikke interessant for denne studien. De elevene som har en forelder som er innvandrer og en annen som er etterkommer etter to innvandrere, har derfor blitt fjernet fra datamaterialet¹⁹.

Den kategorien som er av hovedinteresse er de som er «norskfødte med en utenlandsfødt forelder» (innvandringskategori F). Enkelte personer innenfor kategori E vil også være relevant. De personene i denne gruppen som kom til Norge etter skolealder (6 år) trekkes ut av utvalget, slik at vi står igjen med kun de som kom til landet før de startet på skolen²⁰.

Personene med blandet landbakgrunn skal sammenlignes med personer som ikke har blandet landbakgrunn. Både norskfødte av to norskfødte foreldre (innvandringskategori A) og norskfødte av to utenlandsfødte foreldre (innvandringskategori C) utgjør sammenligningsgrunnlaget. Disse blir referert til som henholdsvis majoritet og etterkommere. Som for gruppene med blandet landbakgrunn har jeg informasjon om alle elevene i

---

¹⁹ Dette ble gjort ved å benytte informasjon om landbakgrunnsvariabelen til begge foreldrene.

²⁰ Måten dette gjøres på er ved å benytte informasjon om personens fødselsår og botid i Norge.

majoriteten og etterkommere for fødselskohortene 1981-1991. Noen presiseringer er på sin plass også angående disse to elevgruppene. Noen i majoriteten hadde andre landbakgrunner enn Norge. Trolig skyldes dette at en eller to av foreldrene til personer i denne kategorien kan være etterkommere. Disse ble slettet fra utvalget. Når det gjelder etterkommergruppen er det verdt å merke seg at de kan ha foreldre som har ulik landbakgrunn (men aldri norsk). I tilfellene der dette skjer vil de automatisk bli kategorisert etter mors landbakgrunn (Statistisk sentralbyrå 2012, NUDB detaljer) Det er ikke slik at innvandrere som kom til landet før skolealder er tatt med i etterkommerkategorien. Grunnen til dette er både fordi det kan gjøre gruppen mer sammensatt, samt at gruppen allerede er tallrik nok for å kunne studeres. Innvandrere (innvandringskategori B) og utenlandsfødte med norskfødte foreldre (innvandringskategori G) er fjernet fra kohortutvalget.

Som i spørreundersøkelser hender det at personer «faller fra» i registerdata. Dette gjelder personer som enten utvandrer eller dør i perioden dataene blir målt. Når personer har hatt status som utvandret over en viss periode vil det ikke være interessant å ha dem med i denne studien. Det er derimot ikke slik at alle som på ett tidspunkt har hatt adresse i et annet land enn Norge blir fjernet. Måten dette løses på er ved å fjerne de som har hatt status som utvandret i minst to år i løpet av VGS-alder. Når det gjelder dødsfall hos personer i utvalget, fjernes kun de som dør før en alder av 21 år. På denne måten mister jeg ikke elever som jeg har tilstrekkelig informasjon om.

4.2.2 Avhengige variabler

Fullføring av VGS

Den ene utfallsvariabelen som skal undersøkes er fullføring av videregående skole. Denne variabelen blir registrert for alle elever i utvalget. For å lage et mål på fullføring brukes variabelen utdanningslengde. Variabelen er hentet fra nasjonal utdanningsdatabase (NUDB), og i mitt datamateriale har jeg informasjon om hvert år i perioden 2000 til 2012. Variabelen har tre verdier for videregående skole-nivå: videregående grunnutdanning (3), videregående avsluttende utdanning (4) og påbygging til videregående utdanning (5). Jeg har konstruert en dummyvariabel som skal gi informasjon om man har fullført videregående skole eller ikke, innenfor en tidsperiode på fem år etter utgang av ungdomsskole på normert tid. Hvis personer ikke har oppnådd en verdi utover videregående grunnutdanning i løpet av fem år etter utgang

fra grunnskole (det året man fyller 21 år), regnes personen som å ikke ha fullført. Det vil si at hvis man har verdien videregående grunnutdanning eller lavere i en alder av 21 år, blir man vurdert som å ikke ha fullført videregående skole. Ved å operasjonalisere variabelen på denne måten fanger jeg også opp elever som har fullført videregående med påbygging innen de er 21 år.

Variabelen skiller ikke mellom de som aldri har startet på videregående skole og de som har påbegynt videregående, men ikke fullført. I utgangspunktet hadde jeg et ønske om å se på hvor mange som reelt sett har *falt fra*, altså startet på VGS, men ikke fullført. Dette kommer ikke frem av dataene som jeg har benyttet. Utdanningslengdevariabelen har en verdi som representerer de som kun har videregående grunnutdanning, det er derimot for få som har denne verdien til at det er sannsynlig at det fanger opp alle som starter VGS men faller fra²¹. Relevante data for å fange opp slike personer har ikke vært tilgjengelig for meg her. Det har heller ikke blitt gjort et skille mellom de som har ingen utdanning, bare barneskole eller ungdomsskoleutdanning med tanke på fullføringsgrad av videregående²². Alle som har utdanningslengde kortere enn fullført VGS regnes som «ikke fullført VGS». Dette gjelder også for de som har manglende verdi på utdanningsnivåvariabelen.

Karakterer

Den andre utfallsvariabelen som skal undersøkes er prestasjoner i videregående skole. Prestasjoner måles i gjennomsnittskarakter. Karaktervariabelen er hentet fra nasjonal vitnemålsdatabase og er kodet mellom 1 og 6. Her vil kun de med fullført videregående utdanning som har gått studieforbereende linje (dvs. allmennfaglig linje²³) utgjøre analysegrunnlaget. Personer som ikke har fullført VGS, gått yrkesfaglig linje og de som har gått påbygg etter yrkesfag er ikke en del av dette analysegrunnlaget. Årsaken til at kun de som har gått studieforbereende linje ved VGS blir analysert er for å ha et analysegrunnlag som er likest mulig. Det er grunn til å tro at det er andre kriterier for å oppnå en viss karakter ved yrkesrettede linjer, enn ved allmennfaglig linje, blant annet grunnet ulike fag og utdanningsmål.

---

²¹ Analysene viste at under 10 personer av hele utvalget hadde denne verdien på utdanningslengdevariabelen.

²² Dataene viser at det er svært få som ikke har fullført ungdomsskolen: kun 17 personer i hele utvalget.

²³ Kodet 0 i NUS2000 (SSB 2001)

Karakterene som er i datamaterialet er registrert på avgangselever i årene 2000 til 2012. På denne måten får jeg med elevene som fullfører VGS på «overtid». Det er ikke gjort noen aldersbegrensning med hensyn til hvem som utgjør analysegrunnlaget utover den definerte fødselskohorten. Derfor kan det være en mulighet for at personer som er født i 1981 har blitt registrert med karakter for VGS i 2010, så lenge personen har gått allmennfaglig linje, og er registrert med fullført videregående skole²⁴ på utdanningslengdevariabelen. Grunnen til at karaktervariabelen har blitt kodet på dette måten er for å få med flest mulig observasjoner. Som vi skal se i neste kapittel har jeg problemer med lav N for elever med enkelte landbakgrunner. Å gi personer født i de tidligste fødselskohortene bedre tid til å bli fanget opp av karaktervariabelen gjør at det sannsynligvis er flere fra disse fødselskohortene som er med i analysene²⁵.

4.2.3 Uavhengige variabler

Landbakgrunn

Den første uavhengige variabelen i denne studien er landbakgrunn. Den viktigste målsettingen for analysene er å se hvordan de med en utenlandsfødt mor eller en utenlandsfødt far skiller seg fra de med to utenlandsfødte eller to norskfødte foreldre. Landbakgrunn henger sammen med foreldresammensetning. Derfor har jeg plukket ut de landbakgrunnene som er vanligst blant de med en utenlandsfødt mor og blant de med en utenlandsfødt far.

For å få frem mønstre i henhold til landbakgrunn har jeg også laget en inndeling i sju landgrupper. Disse er dummyvariabler som sier om man er i en gruppe eller ikke. Landene har blitt gruppert sammen med hensyn til både geografisk og kulturell nærhet. Årsaken til at det har blitt valgt en slik løsning er todelt. Med tanke på en fremstilling slik som i neste kapittel om deskriptiv statistikk vil det være lett å utelate noen viktige trekk i dataene hvis det kun fokuseres på de vanligste enkeltlandene. For det andre ville det vært for generelt å benytte verdensdeler til en slik deskriptiv fremstilling. Det finnes svært stor variasjon innenfor verdensdeler, og mange likheter mellom land på forskjellige kontinenter. Ved å dele inn i landgrupper muliggjør dette en tilnærming som vektlegger ikke bare geografisk, men kulturell nærhet. En slik tilnærming er viktig med tanke på antakelsene som er gjort med hensyn til

---

²⁴ Koden 4: videregående avsluttende utdanning.

²⁵ I kapittel 6, der jeg gjør de første karakteranalysene, går jeg nærmere inn på om dette utgjør et problem.

påvirkningen landbakgrunn har på elevers skoleprestasjoner. Det er oftere den kulturelle og sosioøkonomiske avstanden fra Norge som er viktig for elevenes (og deres utenlandske foreldres) tilpasning til det norske samfunnet og skolesystemet, heller enn geografisk beliggenhet. Det er eksempelvis nærliggende å tro at det er mindre kulturell avstand mellom Norge og USA enn det er til vårt naboland Russland. Allikevel er åpenbart at inndelingen i landgrupper innebærer store generaliseringer, som både kan glatte over forskjeller, så vel som å overdrive likheter. Nedenfor følger oversikten over landgruppene²⁶, samt hvilke enkeltland som trekkes frem:

- *Vestlige land*

Betegnelsen «vestlige land» omfatter land i Vest-Europa, Nord-Amerika og Oceania, samt enkelte land i Asia (Japan, Sør-Korea og Israel). Jeg er ikke interessert i å se nærmere på enkeltland i denne gruppen. Landgruppen brukes til å kontrastere med «ikke-vestlige» land. Denne gruppen utgjør til sammen den største andelen av elevene med blandet landbakgrunn.

- *Øst-Europa*

Grupperingen er gjort i tråd med en tradisjonell definisjon av Øst-Europa, og inneholder både land innenfor og utenfor EU.

Det finnes en overvekt av mødre i denne gruppen med tanke på de med blandet landbakgrunn, spesielt fra Polen og Russland.

Land som trekkes ut: Polen

- *Sørøst-Asia*

Denne gruppen er satt sammen på bakgrunn av geografisk nærhet og politisk samarbeid (Association of Southeast Asian Nations, ASAN), samt at elevene med en utenlandsfødt mor ofte har disse landbakgrunnene.

Land som trekkes ut: Filippinene og Thailand.

- *Nord-Afrika og Midtøsten*

Denne inndelingen er gjort med bakgrunn i en bred definisjon av «Midtøsten» (med unntak av Israel som er med i vestlige land), samtidig som flere hovedsakelig muslimske land i Nord-Afrika også blir med. På denne måten sikres det en viss kulturell homogenitet med hensyn til religion.

---

²⁶ En oversikt over hvilke land som er i hver av landgruppene, samt hvor mange personer disse utgjør, finnes i vedlegget

I dette gruppen finnes det flest fedre til elever med blandet landbakgrunn. Det er dessuten en landgruppe som er vanlig for mange etterkommerne.

Land som trekkes ut: Marokko, Tyrkia og Pakistan

- *Asia for øvrig*

De resterende asiatiske landene (som ikke er med i Vestlige land, Sørøst-Asia eller Midtøsten) er med i denne kategorien.

Land som trekkes ut: India

- *Sør- og Mellom-Amerika*

Alle land i Sør- og Mellom-Amerika er med i denne grupperingen.

Land som trekkes ut: Chile

- *Afrika sør for Sahara*

Denne kategorien består av mange land der flere landbakgrunner er representert av relativt få personer. Den vanligste landbakgrunnen er Gambia.

I denne landgruppen er det få personer, ingen enkeltland er spesielt vanlige for elevene med blandet landbakgrunn.

Familietype

Den andre uavhengige variabelen omhandler hvorvidt eleven bor med en enslig forelder²⁷, eller begge foreldrene sammen. Å bo med en enslig forelder ses på som en uavhengig variabel, i motsetning til en kontrollvariabel, da elever med blandet landbakgrunn oftere bor under slike forhold, og fordi jeg har en hypotese om at dette påvirker både karakterer og fullføring av VGS negativt i betydelig grad.

Variabelen som benyttes er familietype fra FD-Trygd. Variabelen er målt for *elevene*, og sier noe om hva slags familiesituasjon man lever i. De ulike alternativene som elevene kan ha er kodet på følgende måte: 1. «enpersonfamilie» (eleven bor alene), 2. «ektepar uten barn» (eleven er gift), 3. «ektepar med barn» (eleven bor med gifte foreldre), 4. «mor med barn» (eleven bor med enslig mor), 5. «far med barn» (eleven bor med enslig far), 6. «samboer med felles barn» (eleven bor med samboende foreldre), 7. «partnerskap med/uten barn» (eleven bor med foreldre som har inngått partnerskap, eller har selv inngått partnerskap), og 9. «andre med flere»²⁸ (Statistisk sentralbyrå 2001: Standard for gruppering av familier og

---

²⁷ Informasjon fra SSB tyder på at dette dreier seg om *biologiske* foreldre.

²⁸ Koden 0 = uoppgitt finnes ikke i mine data

husholdninger). Av disse er det mor med barn og far med barn som gir informasjon om foreldre som har gått fra hverandre. Å velge alternativet «barn som bor med aleneforsørger» er det svært vanlig i forskning der effekten av foreldrenes samlivsbrudd på barna er i fokus (Astone og McLanahan 1991, McLanahan og Percheski 2008). Da jeg kun har tilgang på registerdata er det familietypevariabelen som gir er den mest pålitelige indikatoren på å bo med en enslig forsørger.

Jeg har konstruert en dummyvariabel basert på familietype som jeg har kalt «enslig» (kort for enslig forelder). Jeg måler eleven på denne variabelen i det året vedkommende ville fylt 16 år²⁹. De som har koden «mor med barn» eller «far med barn» på familietypevariabelen i det året de fyller 16 år, kodes 1 på min «enslig forelder»-variabel. For at de med verdien 0 skal ha en komplementær verdi velger jeg å kode de med verdien 3 (ektepar med barn), 6 (samboerpar med barn) og 7 (partnerskap med/uten barn) til null. De som har koden enpersons familie (1) eller andre med flere (9), samt manglende verdier, fjernes fra utvalget. Det er ingen elever i utvalget som har koden ektepar uten barn (2) i det året de fyller 16 år.

Hensikten med «enslig forelder»-variablene er å prøve å fange opp de tilfellene der foreldrene har opplevd et samlivsbrudd. Selv om det ikke finnes noe perfekt mål på foreldrenes sivilstand, er familietype det mest pålitelige målet i registerdata på om man har foreldre som har gått fra hverandre eller ikke³⁰. Det er likevel to andre muligheter for å havne i enslig forelder-kategorien. Den første måten er at forelderen som er alene om forsørgeransvaret aldri har vært gift eller samboer med den andre forelderen. I teori-kapittelet ble det foreslått at personer som vokser opp med for eksempel alenemor, ofte har lignende karakteristikk som barn som opplever foreldrenes samlivsbrudd. Den andre måten man kan havne i «enslig forelder»-kategorien uten at foreldrene har skilt lag, er hvis en av foreldrene har omkommet. I teorikapittelet ble denne problemstillingen kort omtalt, og eventuelle forskjeller mellom effekten av et samlivsbrudd og dødsfall ble problematisert. Jeg velger å ta med tilfeller der forelderen har omkommet i enslig forsørger-variabelen for å få med flest mulig av personene som bor med aleneforelder. Da det er svært få som har en omkommet forelder sammenlignet

---

²⁹ Variabelen er målt den 1. januar hvert år, slik at jeg måler hver elev da de er 15 år.

³⁰ Jeg har vurdert muligheten for å benytte sivilstandvariabelen fra SSB for å skille ut de foreldrene som har opplevd et samlivsbrudd, problemet her er at man ikke vet hvem foreldrene har skilt/separert seg fra.

med de som skilte foreldre, ser jeg det ikke som hensiktsmessig å se nærmere på forskjeller mellom de to alternativene³¹.

Jeg er ikke interessert i *når*, men *om* man bor med en aleneforsørger. Familietypevariabelen er målt mellom 01.01.1997 og 01.01.2007, altså 1. januar i det året elevene ville fylt 16. Ved å måle på dette tidspunktet er det ganske sikkert at alle som bor med en enslig mor eller far vil ha hatt det gjennom hele VGS. Noen standpunktkarakterer settes allerede i første året på VGS, og hvis foreldres samlivsbrudd har negativ innvirkning på karakterer er det viktig å måle dette for alle karakterene. Når det gjelder fullføring av VGS er også måletidspunktet gunstig. Da «ikke fullført VGS» også gjelder de som *velger* å ikke ta videregående utdanning, er det relevant å måle samlivsbrudd hos foreldrene på et tidspunkt før man skal søke seg inn på videregående skole.

4.2.4 Kontrollvariabler

Foreldres utdanning

Foreldrenes utdanningsnivå³² er et av to mål på sosial bakgrunn. Utdanningsnivå er valgt fordi det gir informasjon om hvor lang utdannelse foreldrene har. Her har jeg inkludert utdanningsnivå for både mor og far. Dette er hensiktsmessig da jeg har en forventning om at foreldrene har ulik påvirkning, spesielt med tanke på at innvandrerbakgrunn varierer mellom foreldrene. Utdanningsnivåvariabelen er kodet i henhold til Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS2000) (Statistisk sentralbyrå 2001: Norsk standard for utdanningsgruppering). Detaljnivået som råvariabelen gir er ikke nødvendig for denne studien. I analysene benyttes derfor tre dummyvariabler: «lite utdanning» inkluderer ingen utdanning (NUS-kode 0), grunnskoleutdanning (barneskole og ungdomsskole, NUS-kode 1 og 2) og der man har manglende verdier. I «VGS-utdanning» grupperer jeg alle målene på videregående-nivå (videregående grunnutdanning, videregående avsluttende utdanning og påbygging til videregående utdanning NUS-kode 3, 4 og 5), og «Høyere utdanning» slår sammen målene på universitets- og høyskoleutdanning (fire år eller mindre, mer enn fire år og forskerutdanning: NUS-koder 6, 7 og 8). I neste kapittel, hvor jeg legger frem deskriptiv

---

³¹ Se vedlegg for hvor mange observasjoner gjelder

³² Utdanningslengde fra Norsk utdanningsdatabase

statistikk, skilles det mellom «ingen utdanning», «grunnskoleutdanning» og manglende verdier (missing).

I motsetning til inntekt er utdanningsnivå noe som man forventer er ganske stabil over tid. Når det gjelder tidspunkt for måling av utdanningen til foreldrene har det blitt vektlagt at elevene skal være i en alder der sosial bakgrunn kan ha en effekt på valg av videregående skole. Det er det året elevene fyller 16 år man starter på VGS, og derfor rimelig å anta at foreldrenes utdanningsnivå er viktig på dette tidspunktet.

En begrensning med disse dataene er at vi ikke alltid har fullstendig informasjon om innvandrere. Det kan derfor være en del verdier for utenlandsfødte personer som mangler. Det vil alltid være slike begrensninger i kvantitative data, selv med registerdata. Da innvandrere ofte har tatt sin utdanning i utlandet oppstår dette problemet oftere for innvandrere enn norskfødte, og er ikke mulig å «løse». Det vil derfor være viktig å få frem hvor stor andel av innvandrerne dette gjelder. *Missing* vil ikke være en egen kategori, men grupperes sammen med «lite utdanning» i analysene.

Foreldres inntekt

Det andre målet på sosial bakgrunn, foreldrenes inntekt, er et mål på foreldrenes økonomiske ressurser. For å lage denne variabelen er det benyttet variabelen yrkesinntekter fra datasamlingen registerbasert inntektsfil (Statistisk sentralbyrå: Om Registerbasert inntektsfil, forløp). Variabelen fra SSB gir informasjon om foreldrenes pensjonsgivende inntekt i årene mellom 1995 og 2007. Jeg har altså valgt å ikke benytte meg av informasjon om eventuell formue eller gjeld, men begrenser meg til å se på yrkesinntekt. Variabelen som jeg har konstruert benytter informasjon om inntekt i perioden da elevene var i ungdomsskolealder. I samsvar med tidligere forskning (Hansen 2008) velges foreldrenes *gjennomsnittlige* inntekt da eleven var 14-16 år, som mål på økonomiske ressurser. Et gjennomsnitt over tre år brukes fordi inntekt ofte varierer fra år til år. Det er også her, som ved foreldrenes utdanning, skilt mellom mors og fars inntekt.

Når man skal lage et mål på inntekt som er målt ved ulike tidspunkt, som over en 11 års periode som tilfellet er her, må man være klar over inflasjonsproblemet. Én krone i ett år er ikke verdt det samme som én krone elleve år senere. Her omgås problemet med inflasjon ved å bruke et mål på relativ inntekt. Variabelen er kodet fra 0,0000 til 1,0000, og gir informasjon

om foreldrenes posisjon relativ til hverandre i inntektsfordelingen i utvalget. Variabelen er regnet ut for hver fødselskohort hver for seg, slik at for hvert gjennomsnitt som utregnes i hvert år, rangeres foreldrene i forhold til hverandre på en skala fra 0,0000 til 1,0000. De som har manglende verdier på yrkesinntektsvariabelen fra SSB, settes til missing på den nye variabelen til å begynne med, for at dette skal kunne komme frem i den deskriptive fremstillingen. Da variabelen benyttes i analysene vil personer med manglende verdier være kodet 0. Et eksempel på den substansielle tolkningen av inntektsvariabelen vil kunne være at dersom en forelder har verdien 0.3000, betyr dette at personen tjener mindre enn 70% av personene i inntektsfordelingen.

Kjønn

Det er godt dokumentert fra tidligere forskning at det finnes kjønnsforskjeller blant elever når det gjelder fullføring og prestasjoner ved videregående skole (Bakken et al. 2008). Kjønn er en viktig kontrollvariabel. Det er derfor konstruert en dummyvariabel (kalt *kvinne*), der gutter er referansekategori 0.

4.3 Metode

I statistiske analyser av registerdata er forskjellige former for regresjonsanalyse svært vanlig. Regresjonsanalyse er en kvantitativ teknikk mye brukt på grunn av dens gode egenskaper som anvendbarhet, fleksibilitet og pålitelighet. I regresjonsanalyser ses en avhengig variabel i lys av en eller flere uavhengige variabler, og en grunnleggende hensikt er å beskrive styrken og retningen på sammenhengen mellom disse. Man kan benytte regresjonsanalyse for å prøve å avdekke årsaksforhold, men også for rent deskriptive formål. I denne oppgaven er det hensiktsmessig å se hvordan ulike uavhengige variabler er assosiert med de to avhengige variablene, og å ikke regne med at analysene avdekker kausale sammenhenger (Sosiologi i dag, Lyngstad, Kotsadam og Løvgren red. desember 2013).

Ved å benytte regresjonsanalyse vil det være mulig å kvantifisere sammenhengen mellom variabler. Vi kan se hvor stor forandring i den avhengige variabelen Y som frembringes av en endring i den uavhengige variabelen X, samt den relative betydningen av X på Y sammenlignet med en annen uavhengig variabel. En fordel med analysemetoden som er svært

sentral for denne oppgaven vil være å se hvordan sammenhengen mellom en avhengig variabel (karakterer og fullføring av VGS) og en eller flere uavhengige variabler (landbakgrunn, familietype, sosial bakgrunn) varierer mellom ulike grupper (elevgrupper, kjønn). Regresjonsanalyse legger dessuten til rette for å skille mellom direkte og indirekte sammenhenger, finne eventuelle bakenforliggende variabler i sammenhengen mellom avhengig variabel Y og en uavhengig variabel X, samt sjekke om det foreligger samspill mellom de uavhengige variablene (Skog 2004:213-215).

Analysene blir utført i StataMP 13.

I mine analyser har jeg to avhengige variabler: karakterer og fullføring av videregående skole. Den første er en kontinuerlig, og målt på intervallnivå. Den andre er en dummyvariabel, der de som har fullført videregående skole har verdien 1, og alle andre har verdien 0. Selv om det er vanlig å bruke logistisk regresjon på dikotome variabler, vil det bli benyttet lineær regresjonsanalyse på begge disse avhengige variablene. Dette vil bli begrunnet etter en kort gjennomgang av forutsetningene for lineær regresjon.

4.3.1 Lineær regresjon

Vanlig lineær regresjonsanalyse benyttes når den avhengige variabelen er kvantitativ, slik som min karakttervariabel. Man kan finne ut hvor mye den avhengige variabelen øker eller avtar når uavhengige variabler endres med en enhet.

Lineær regresjon uttrykkes med følgende formel:

$$Y_i = b_0 + b_1 * X_i + \varepsilon_i$$

Denne formelen frembringer en rett linje i grafisk fremstilling, og derfor kalles regresjonen lineær. Y utgjør den avhengige variabelen, b_0 er konstantleddet som gir den gjennomsnittlige Y-verdien blant de i utvalget som har verdien 0 på den uavhengige variabelen. b_1 er en regresjonskoeffisient for den uavhengige variabelen X_i , som gir informasjon om hvor mye Y endrer seg når X øker med en enhet. Restleddet er oppgitt som ε_i og utgjør alle faktorer som påvirker Y som ikke fanges opp av modellen. Både b_0 og b_1 er konstanter som gjelder hele utvalget, mens X og Y varierer mellom observasjonsenheter (Skog 2004:215-218).

Denne modellen er bivariat, den forklarer sammenhengen mellom to variabler. Som regel er ikke en slik enkel sammenheng mellom bare to variabler nok til å forklare særlig mye av variasjonen i Y. Dette fører oss over til modell 2:

$$Y = b_0 + b_1 * X_1 + b_2 * X_2 + \dots + b_k * X_k + \varepsilon$$

Denne formelen uttrykker en multivariat regresjonsanalyse. Hensikten med en slik modell kan være å forsøke å komme frem til en tilnærmet fullstendig forklaring av variasjonen i den avhengige variabelen, eller å kontrollere for bakenforliggende faktorer som kan konfundere effekten av én uavhengig variabel på den avhengige. Ved å trekke inn flere kontrollvariabler, kan vi kontrollere for andre faktorer som kan ha innvirkning på sammenhengen mellom en X og Y. Konstantleddet gir den gjennomsnittlige Y-verdien blant de i utvalget som har verdien 0 på alle de uavhengige variablene. b_1 måler nå hvor mye Y øker eller avtar dersom variabelen X_1 øker med en enhet, og de andre uavhengige variablene forblir uendret. Restleddet er fortsatt et mål på effekten av alle uobserverte årsaksfaktorer.

Noen ganger er det slik at effekten av X_1 på Y er avhengig av verdien på X_2 . Da foreligger det samspill. Det er flere måter å håndtere dette på, én av dem er å gjøre separate analyser for de ulike verdiene på den ene uavhengige variabelen. Denne tilnærmingen vil bli benyttet i noen tilfeller, blant annet vil jeg gjøre separate analyser for kjønn, og etter hvert også elevgrupper. Noen ganger er det ikke nødvendig, eller hensiktsmessig å gjøre separate analyser. I slike tilfeller kan man benytte et produktledd mellom de to variablene som samspillet foreligger mellom. Formelen med samspillsledd vises nedenfor i modell 3:

$$Y = b_0 + b_1 * X_1 + b_2 * X_2 + b_3 * X_1 * X_2 + \varepsilon$$

I denne formelen er b_3 et mål på differansen mellom effekten av X_1 på Y avhengig av X_2 . Hvis b_3 er null foreligger det ikke samspill.

Som sagt er den grafiske fremstillingen av lineær regresjon en rett linje. Hensikten med linjen er å beskrive hovedtendensen i dataene. Måten denne linjen estimeres på gjøres ved å benytte minste kvadratsums metode (OLS). Denne metoden gir oss et mål på hvor godt regresjonslinjen passer til dataene ved å velge den linjen som gir så liten sum av kvadrerte avvik som mulig (Skog 2004:222).

I noen tilfeller er det nærliggende å benytte en lineær modell på en dikotom avhengig variabel. Dette kalles linear probability-model. I slike modeller vil sannsynligheten (andelen) for å ha en egenskap øke eller avta lineært når den uavhengige variabelen øker (Skog 2004:390). I mitt tilfelle er den dikotome avhengige variabelen kodet 0 og 1, og utfallet jeg er interessert i er hvor mange (andel) som fullfører videregående skole (kodet 1). Tolkningen av konstantleddet blir gjennomsnittsandelen som har verdien 1 på variabelen ved kontroll for de uavhengige variablene. Jeg ser på sannsynligheten for å ha fullført etter ulike verdier på kontrollvariabler og gruppetilhørighet. Jeg beregner altså forventet fullføringsgrad.

All variasjon av en avhengig variabel (Y) skal i lineær regresjonsanalyse forklares av en eller flere uavhengige variabler (X) og restleddet (ε). R^2 er et mål på hvor stor andel av variasjonen i Y som forklares av den eller de uavhengige variablene, samt motsatt, hvor mye som forblir uforklart. Dette er et veldig nyttig redskap for å få en idé om hvilke uavhengige variabler som har en substansiell effekt, og hvor viktig effekten er. R^2 oppgis direkte i Stata ved utføring av regresjoner, derfor vil jeg ikke gå nærmere inn på utregningen her. Jeg vil oppgi både et mål på R^2 og justert R^2 , da førstnevnte ofte tenderer til å oppgi for høye verdier, spesielt når utvalget består av få observasjoner.

I regresjonsanalyse er hensikten ofte å teste hypoteser om en sammenheng mellom en avhengig variabel Y og en eller flere uavhengige variabler X. I forrige kapittel utledet jeg flere hypoteser som jeg vil søke å få bekreftet. Selv om jeg ikke skriver de eksplisitt har alle mine hypoteser en komplementær nullhypotese: det er ingen sammenheng mellom X og Y. Hvis man forkaster nullhypotese, men den er korrekt er dette en type 1-feil. Å beholde nullhypotese som er feil er en type 2-feil. Hvis man forkaster feil hypotese har man problemer med konklusjonsvaliditet. Sjansen for å forkaste en korrekt nullhypotese er avhengig av signifikansnivå. I de tilfellene jeg har et stort utvalg vil sannsynligvis ikke type 1-feil være et problem. I analysene der jeg har få observasjoner vil jeg operere med signifikansnivå helt nede på $p < 0,10$. Dette innebærer at det er 90% sjanse for å ikke begå en type 1-feil. Begrunnelsen for dette signifikansnivået er at jeg har et ønske om å også få frem sammenhenger som det er noe større usikkerhet til. Jeg har informasjon om alle i populasjonen, selv om noen underutvalg er små. Koeffisientenes signifikansnivå er oppgitt i alle analysetabeller, og regnes automatisk ut av statistikkprogrammet. Generaliserbarheten er dermed stor, spesielt der utvalgsstørrelsen er høy, noe som sikrer ekstern validitet. At jeg beskriver alle er en stor fordel, særlig med små utvalgsstørrelser.

4.3.2 Forutsetninger for regresjon

Linearitetsforutsetningen i lineær regresjonsanalyse består i at de reelle dataene ikke skal avvike i stor grad fra den rette regresjonslinjen. Denne linjen skal forklare hovedtendensen i dataene, og det er viktig at observasjonene ikke avviker for mye fra denne linjen. Hensikten med regresjonslinjen er ofte å predikere en verdi for Y gitt en verdi av X, som i praksis utgjør gjennomsnittsverdien av Y for alle med denne X-verdien (Skog 2004:237-238).

I analyser av karakterer er det vanlig å benytte lineær regresjonsanalyse. Variabelen er på intervallnivå. Den andre avhengige variabelen er en dummyvariabel; de som ikke har fullført VGS innen de er 21 år har verdien 0, de som har fullført har verdien 1. Ofte benytter man logistisk regresjonsanalyse dersom den avhengige variabelen er dikotom. I mitt tilfelle utgjør ikke valget av lineær regresjon som metode noen store problemer, men heller mange fordeler. For å forsikre meg om at valget ikke var problematisk har jeg også utført en del av analysene med logistisk regresjon. Disse viser ikke noe bedre modelltilpasning, eller avvikende signifikansnivå på de uavhengige variablene³³. Jeg sparer meg for mye arbeid ved at fortolkningen av regresjonskoeffisientene i lineær regresjonsanalyse er mer intuitiv. Da jeg har tatt dette valget, vil jeg ikke begi meg inn på en diskusjon om forskjeller mellom logistisk og lineær regresjon.

Generelle forutsetninger for regresjonsanalyser omhandler variasjonen som forblir uforklart i den avhengige variabelen, dette er altså knyttet til restleddet³⁴. Forutsetningen om homoskedastisitet omhandler variasjonsbredden rundt regresjonslinjen: variasjonen rundt regresjonslinjen skal helst være like stor over alt. Ved utvalg der man har mange observasjoner blir de statistiske feilmarginene små, noe som betyr at en viss grad av homoskedstisitet ikke behøver å utgjøre et særlig stort problem. En annen forutsetning knyttet til restleddet er normalfordeling. Dette vil heller ikke utgjøre et vesentlig problem ved mange observasjoner.

En svært viktig forutsetning knyttet til restleddvariasjonene, og som er viktig for at regresjonsanalysen skal gi et anvendbart resultat overhode, er at restleddet ikke er korrelert med den uavhengige variabelen. I slike tilfeller vil det være en bakenforliggende årsaksfaktor

---

³³ Logistiske analyser av fullføringsanalysene i kapittel 6 finnes i vedlegget.

³⁴ At restleddvariasjonene ikke er korrelert med hverandre (autokorrelasjon) er automatisk oppfylt da dette er en utvalgsundersøkelse, ikke tidsserie.

(Z) til Y som også er korrelert med X, slik at den effekten vi finner av X på Y egentlig er en effekt av Z. Hvis Z derimot er ukorrelert med X vil vi ikke få det samme problemet, kun at vi har utelatt en relevant variabel som har en effekt på Y. I multivariat lineær regresjon kan man trekke inn flere enn én uavhengig variabel, men det er ikke alltid mulig å trekke inn alle relevante variabler, fordi man ofte ikke har et mål på dem i datasettet. Problemet om spuriøsitet oppstår først når den bakenforliggende variabelen som er en del av restleddvariasjonen også er korrelert med X. Ved en spuriøs korrelasjon angripes den interne validiteten i fortolkningene av sammenhenger som avdekkes (Skog 2004:88).

Målefeil, både avhengig og uavhengig variabel, kan ha konsekvenser for analyseresultatene, ved at det vi ikke måler det vi tror vi måler. Det er vanlig å skille mellom systematiske og usystematiske målefeil (Skog 2004:254). Ved målefeil i den avhengige variabelen vil det bli feil i parameterestimatene. Det er store systematiske feil som er mest alvorlig for den avhengige variabelen, mens små feil kun fører til større standardfeil, og at det vil bli vanskeligere å påvise en sammenheng. Ved målefeil i den uavhengige variabelen er det usystematiske feil som har størst konsekvenser da feilen inngår som en del av restleddet. En slik feil kan derfor potensielt by på store problemer ved at forutsetningen for fravær av autokorrelasjon mellom uavhengige variabler og restleddet kan brytes. Jeg får data fra statistisk sentralbyrå, og kan med ganske stor sikkerhet være forsikret om at det ikke finnes noen systematiske målefeil i dataene fra deres side. Måten jeg omkoder rådataene til nye variabler på er derimot noe som må gjøres med varsomhet (gjennomgått tidligere). Dette er en problemstilling som er nært knyttet til begrepsvaliditet: om jeg måler det jeg har som hensikt å måle, med det Skog kaller «en tilfredsstillende grad av presisjon» (Skog 2004:89). Denne forutsetningen mener jeg er oppfylt.

5 Deskriptiv statistikk

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå de viktigste trekkene i dataene. Bruker man store datasett med mange variabler som varierer mellom flere grupper, er det viktig å trekke frem de sammenhengene som er mest sentrale for analysene. Fremstillingen som følger vil ta form av tabeller og figurer av deskriptiv statistikk, på en slik måte at sentrale mønstre knyttet til utfallsvariablene og elevgrupper kommer tydelig frem. I kapitlets siste avsnitt vil jeg oppsummere hva jeg finner i den deskriptive statistikken, og hvordan dette skal videreføres til neste kapittel.

5.1 Utvalgets sammensetning

I tabell 5.1.1 er antall elever i utvalget fremstilt. Vi ser her antall elever fordelt på de ulike elevgruppene etter kjønn og landgrupper³⁵

Tabell 5.1.1: Antall elever født i Norge mellom 1981 og 1991, fordelt på elevgruppe, kjønn og landgruppe

	Utenlandsk mor	Utenlandsk far	Etterkommer	Majoritet	Totalt
Antall personer totalt:	16 618	19 778	13 224	489 793	539 413
<i>Kjønn</i>					
Jenter	7 960	9 591	6 470	238 902	262 923
Gutter	8 658	10 187	6 754	250 891	276 490
Ikke-vestlig	4 484	5 802	12 138		22 424
<i>Landgruppe</i>					
Vestlig	12 134	13 976	1 086		27 196
Øst-Europa	954	889	936		2 779
Sørøst-Asia	1 909	499	2 045		4 453
Asia for øvrig	231	537	1 507		2 275
Sør- og Mellom-Amerika	811	918	623		2 352
Nord-Afrika og Midtøsten	198	2 053	6 415		8 666
Afrika sør for Sahara	371	894	612		1 877

³⁵ Hele oversikten over hvilke landgrupper og enkeltland elevene kommer fra, finnes i vedlegget Prosentandeler for landgruppene, også kontrollert for elevgruppe, er beskrevet i tabell 5.2.1

Majoritetselvene er den desidert største gruppen med knappe 500 000 personer.

Etterkommergruppen er den minste, med 13 224 personer. Vi finner også at blant de med blandet landbakgrunn er det flere personer med en utenlandsfødt far (19 778 personer) enn med en utenlandsfødt mor (16 618 personer). Det kan virke overraskende at det er så mange flere personer med én utenlandsfødt forelder enn de med to utenlandsfødte foreldre. Da er det verdt å merke seg at blant de med én utenlandsfødt forelder er de aller mest tallrike landbakgrunnene vestlige land. Dette kommer godt frem da vi ser forskjellen mellom de med «vestlig» og «ikke-vestlig» landbakgrunn i tabellen. Det er kun 1086 etterkommere med vestlig landbakgrunn, mens vestlig landbakgrunn utgjør den aller største andelen for begge gruppene med en utenlandsfødt forelder, henholdsvis 12 134 for de med en utenlandsfødt mor og 13 976 for de med en utenlandsfødt far.

Ved å se nærmere på de ikke-vestlige landgruppene kan man dra kjensel på et mønster.

Etterkommerne kommer oftest fra «Midtøsten og Nord-Afrika», noe som også gjelder de med en ikke-vestlig utenlandsfødt far. For de med en ikke-vestlig utenlandsfødt mor er det landgruppen «Sørøst Asia» som er vanligst. Nedenfor er landgruppene splittet opp i de vanligste landbakgrunnene til de med blandet landbakgrunn, og vi ser hvor mange i de ulike elevgruppene som har de vanligste landbakgrunnene.

Tabell 5.1.2 Antall elever med de vanligste ikke-vestlige landbakgrunner til elever med blandet landbakgrunn, fordelt på elevgruppene utenlandsfødt mor, utenlandsfødt far og etterkommere.

	Utenlandsk mor	Utenlandsk far	Etterkommer	Totalt
Chile	129	467	508	1 104
Marokko	22	409	630	1 061
Tyrkia	21	367	1 200	1 588
Pakistan	12	354	4 010	4 376
India	71	283	787	1 141
Filippinene	1 180	181	327	1 688
Polen	634	138	310	1 082
Thailand	535	29	36	600
Totalt	2 604	2 228	7 808	12 640

Her har jeg trukket ut de vanligste landbakgrunnene til de med én utenlandsfødt forelder. Tabellen viser også antall personer i de andre elevgruppene med disse landbakgrunnene. Det er viktig å være klar på at disse landene ikke nødvendigvis er de vanligste for etterkommere³⁶.

For elevene med en ikke-vestlig utenlandsfødt mor er den vanligste landbakgrunnen Filippinene, dette gjelder 1 180 i elevgruppen. Deretter kommer Polen med 634 elever, etterfulgt av Thailand med 535 elever. Både Thailand og Filippinene er i landgruppen «Sørøst Asia», og Polen er i «Øst-Europa». Blant de med en ikke-vestlig utenlandsfødt far er den vanligste landbakgrunnen Chile med 467 elever, som er en del av landgruppen «Sør- og Mellom-Amerika». Nest vanligst er det at far er fra Marokko, og deretter Tyrkia. Pakistan er nesten like vanlig som Tyrkia. Disse landene er i landgruppen «Midtøsten og Nord-Afrika». Til sist er også India med, som er i landgruppen «Asia for øvrig».

Av disse landbakgrunnen er Pakistan den vanligste for etterkommere. 4 010 etterkommere i utvalget har pakistansk bakgrunn. Da det kun er 36 etterkommere med landbakgrunn fra Thailand er det behov for å være varsom angående analyser der disse elevene inngår. Vedrørende de øvrige landene er etterkommerne relativt tallrike.

5.2 Skolegang og forklaringsvariabler

Tabell 5.2.1 gir en samlet oversikt over de viktigste variablene i datamaterialet³⁷.

«Fullført VGS» er et mål på hvor mange som har fullført videregående skole innen det året man fyller 21 år. I resten av dette kapitlet vil jeg hovedsakelig snakke om fullføringsrate, ikke andel som *ikke* har fullført. Gjennomsnittlig fullføringsrate av VGS for hele utvalget er 64%. Dette er i samsvar med forventningene, basert på tidligere funn for «bortvalg» i VGS (Markussen et al 2006). Majoritetsellevne og elevene med en utenlandsk mor ligger i nærheten av gjennomsnittet, med prosentandeler rundt 65 og 64 prosent blant henholdsvis de

---

³⁶ Etterkommerne er en viktig gruppe for sammenligning, og for å få et mer «likt» sammenligningsgrunnlag vil de med samme landbakgrunn bli benyttet i så måte, både i dette og i senere kapitler. Dermed er det viktig å se hvor mange etterkommere som har de vanligste landbakgrunnene til de med én utenlandsk forelder, slik at det kommer frem om en sammenligning etter landbakgrunn er statistisk forsvarlig.

³⁷ Kolonnen «Alle» viser et gjennomsnitt som gjelder alle i utvalget. I de tilfellene det er snakk om ulike landbakgrunner vil betegnelsen «alle» vise til et gjennomsnitt blant de som har en verdi på slike variabler, det vil si de med en eller to utenlandsfødte foreldre.

Tabell 5.2.1 Oversiktstabell: Avhengige variabler, familietype, sosial bakgrunn og landgruppe etter elevgruppe.

	Alle ¹	Utenlandsfødt mor	Utenlandsfødt far	Majoritet	Etterkommer
Fullført VGS (prosent)	63,91	65,21	59,88	64,21	57,30
Gjennomsnittskarakter	3,71	3,72	3,67	3,72	3,41
Enslig forelder (prosent)	23,32	25,87	39,15	22,75	17,50
Utdanning, foreldre (prosent)					
<i>Mor</i>					
Ingen utdanning	0,26	1,19	0,14	0,04	7,40
Grunnskole	28,42	18,21	25,44	28,52	41,97
Videregående	42,14	30,45	37,49	43,29	21,10
Høyere utdanning	28,66	48,09	36,47	27,91	20,16
Missing	0,53	2,06	0,46	0,24	9,38
<i>Far</i>					
Ingen utdanning	0,17	0,11	0,97	0,05	3,30
Grunnskole	21,93	15,80	19,33	21,76	39,65
Videregående	49,74	41,81	32,88	51,31	26,56
Høyere utdanning	26,53	41,70	34,90	25,79	22,47
Missing	1,63	0,58	11,92	1,08	8,03
Inntekt, foreldre (prosent)					
<i>Mor</i>					
0.000-0.200	19,90	24,44	22,51	18,78	51,85
0.201-0.400	19,90	17,69	17,02	20,23	14,87
0.401-0.600	19,90	16,51	16,37	20,36	12,36
0.601-0.800	19,90	16,39	19,25	20,30	10,53
0.801-1.000	19,90	23,51	24,47	19,86	9,75
Missing	0,51	1,44	0,38	0,48	0,64
<i>Far</i>					
0.000-0.200	19,50	22,10	31,16	18,07	51,77
0.201-0.400	19,50	13,83	16,17	19,89	16,89
0.401-0.600	19,50	15,16	13,39	20,10	11,55
0.601-0.800	19,50	18,38	12,83	20,08	9,29
0.801-1.000	19,50	28,22	15,94	19,69	6,77
Missing	2,52	2,31	10,51	2,17	3,74
Landbakgrunn (prosent)		<i>Mor</i>	<i>Far</i>		<i>Mor</i> ²
Vestlige land	54,81	73,02	70,66		8,21
Øst-Europa	5,60	5,74	4,49		7,08
Sørøst-Asia	8,97	11,49	2,52		15,46
Asia for øvrig	4,58	1,39	2,72		11,40
Sør- og Mellom-Amerika	4,74	4,88	4,64		4,71
Nord-Afrika og Midtøsten	17,46	1,19	10,38		48,51
Afrika sør for Sahara	3,78	2,23	4,52		4,63

N: 539 413

¹Vedrørende landbakgrunn vil "alle" kun omfatte de med en utenlandsfødt forelder og etterkommere

² Etterkommeres landbakgrunn bestemmes av morens fødeland hvis mors og fars fødeland er ulikt

med en utenlandsfødt mor og majoriteten. Etterkommerne kommer dårligst ut med en prosentandel på 57 prosent som fullfører VGS i løpet av tidsrommet. For elevene med en utenlandsk far er fullføringsgraden kun i underkant av 60 prosent.

For hele utvalget av elever med fullført allmennfaglig VGS-utdanning er gjennomsnittskarakteren 3,71. For majoriteten og de med en utenlandsk mor er den 3,72. Igjen gjør de med en utenlandsk far og etterkommerne det dårligere enn gjennomsnittet. Etterkommerne er de som kommer dårligst ut med en gjennomsnittskarakter på 3,41. Gruppen med en utenlandsk far gjør det bare litt svakere enn gjennomsnittet 3,67³⁸. Det er en tydeligere negativ trend for fullføring av VGS enn for gjennomsnittskarakterene for denne gruppen. En mulig forklaring kan være at karaktervariabelen er basert på de som fullfører allmennfaglig linje, og hvis bare de flinkeste fullfører VGS kan karaktervariabelen være basert på en positivt selektert gruppe. Derfor er det også interessant å se at etterkommerne fortsatt ligger godt under snittet for resten av utvalget med tanke på karakterer.

5.2.1 Familietype

Å bo med en enslig forelder er i denne studien en av de viktigste forklaringsvariablene. Variabelen i tabell 5.2.1 viser prosentandeler som bor med en enslig forelder, for alle i utvalget gjelder dette 23 prosent. Etterkommerelevne har den laveste andelen med aleneforelder, med 17,5 prosent, mens majoriteten tett opp mot snittet. Litt overraskende er den store forskjellen mellom andelen som bor med enslig forelder for de med en utenlandsfødt mor og de med en utenlandsfødt far. Sistnevnte har en andel som bor med en enslig forelder som er 39 prosent, mens tallet er nesten 26 prosent for de med en utenlandsfødt mor, noe som ikke er så veldig mye høyere enn snittet for hele utvalget. Jeg hadde forventet en høyere andel som bor med enslig forelder blant de med utenlandsfødt mor, selv om jeg ikke forventet at det skulle være på nivå med de med en utenlandsfødt far. Andelen blant de med en utenlandsfødt far som bor med enslig forelder stemmer godt med mine forventninger.

---

³⁸ Forskjellen mellom snittet for hele utvalget og elevene med en utenlandsfødt far er statistisk signifikant på 99%-nivå, dette fant jeg ved å benytte en t-test i stata.

5.2.2 Sosial bakgrunn

Foreldrenes utdanning er i tabell 5.2.1 delt inn i fire grupper: ingen utdanning, bare grunnskole, videregående, og høyere utdanning³⁹. Andelen med manglende verdier på variabelen kommer også frem. Det er verdt å merke seg at det i størst grad er innvandrere som har ukjent verdi på utdanningsvariabelen. Innvandrerkvinner som har barn med en norsk mann har ikke like stor ukjent andel som andre innvandrere. Derimot er det høyest andel ukjente verdier blant innvandrer menn som er fedre til barn med en norsk mor⁴⁰. Både for de med en utenlandsfødt mor og de med en utenlandsfødt far er andelen som har høyere utdanning over gjennomsnittet, men de utenlandsfødte kvinnene (med norsk partner) har en større andel med høyere utdanning (48%) enn de utenlandsfødte mennene (med norsk partner) har (35%). Det er også slik at for den norske mannlige partneren er det en større andel av dem som har høyere utdanning enn for gjennomsnittet⁴¹.

Det er foreldrene til etterkommerne som kommer dårligst ut med tanke på utdanning, her er det også færre vestlige innvandrere enn blant de innvandrerne som etablerer familie med medlemmer av majoritetsbefolkningen. Det er også slik at fedrene til etterkommerne kommer bedre ut enn mødrene. Da den største elevgruppen er de som har to norskfødte foreldre, er det lett å se at gjennomsnittet ofte styres av disse. Med tanke på kategorien «høyere utdanning» ligger både de norske og utenlandsfødte foreldrene i begge elevgrupper med blandet landbakgrunn over snittet, men andelen er størst i gruppen «utenlandsfødt mor», der nesten halvparten av mødrene (48 %) har høyere utdanning.

Det andre målet på sosial bakgrunn er foreldrenes inntekt, som her er delt opp i fem inntektsgrupper, dvs. kvintiler (eller «quintiles» på engelsk)⁴². Her dukker det opp et interessant mønster. Ikke overraskende er foreldrene til majoriteten konsekvent litt over gjennomsnittet i alle inntektsgruppene bortsett fra den laveste. Det er dessuten ganske få med manglende verdier. Foreldrene til etterkommerne kommer særdeles dårlig ut med over 50 % av både mødre og fedre i den nederste inntektsgruppen. Ellers også nokså lik fordeling blant

---

³⁹ Operasjonaliseringene ble gjennomgått i forrige kapittel.

⁴⁰ Jeg sjekket om det var høyest andel av disse med manglende verdier blant vestlige eller ikke-vestlige, og fant at 8,6 % av de ikke-vestlige hadde manglende verdier, mens andelen var 13,3% blant de vestlige.

⁴¹ Igjen kan jeg se om det er forskjeller mellom de vestlige og ikke-vestlige, og finner at også de ikke-vestlige har høy andel med høy utdanning, men ikke helt på nivå som de vestlige. Se vedlegg

⁴² Inntektsgruppene er laget slik at 20% av utvalget finnes i hver gruppe.

mødre og fedre til etterkommerne, men det er verdt å merke seg at mødre til etterkommerne har lavest andel i den øverste inntektsgruppen, sammenlignet med de andre mødre.

Ved å rette blikket mot foreldrene til de med blandet landbakgrunn ser vi noen interessante trekk. Andelen utenlandsfødte mødre som havner i den nederste (24 %) og den øverste (23 %) inntektsgruppen er over gjennomsnittet. Hele 31 % av de utenlandsfødte fedrene havner i den nederste inntektsgruppen, mens 15,94 % er i den øverste. I vedlegget kan vi se at inntektsforskjellen mellom vestlige og ikke-vestlige utenlandsfødte fedre er mye større enn forskjellen i utdanning. Ser vi bort fra utenlandsfødte fedre, finner vi en stor andel av de som er i «blandingsforhold» i de øverste inntektsgruppene. Hvis vi sammenligner utdanning og inntekt blant utenlandsfødte mødre finner jeg det noe overraskende at disse kvinnene ikke har en større andel i den øverste inntektsgruppen enn 23,5 prosent, da andelen med høyere utdanning blant dem er 48 prosent. Med unntak av mødre til etterkommere er det mødre i gruppen utenlandsfødt mor som har den laveste andelen med grunnskoleutdanning og ingen utdanning kombinert, men høyest andel i den laveste inntektsgruppen. Som vi har vært inne på i kapittelet om tidligere forskning kan dette henge sammen med at en høy andel av disse kvinnene er i deltidsarbeid eller hjemmeværende (Huitfeldt og Kavli 2004). I likhet med det vi så angående utdanningsnivå er det fortsatt fedrene i elevgruppen «utenlandsfødt far» som har de høyeste andelen manglende verdier. Dette kan tyde på at mange i denne gruppen er bosatt utenfor Norge.

5.3 Fullføring av VGS og karakterer etter kjønn, elevgruppe og landbakgrunn

I de neste avsnittene vil det bli undersøkt hvordan mønsteret i fullføring og karakterer arter seg etter både kjønn, elevgruppe og landbakgrunn⁴³.

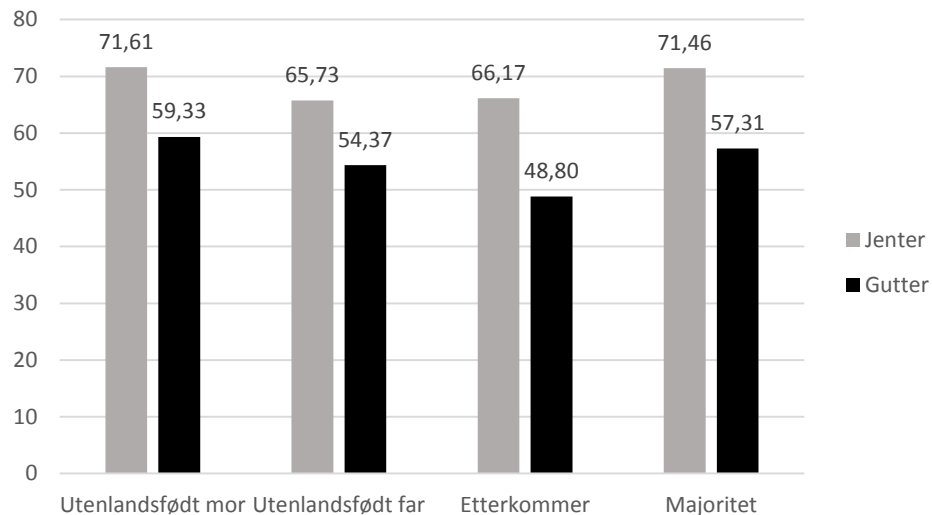
⁴³ I de følgende fremstillingene vil jeg kun omtale prosentandeler og gjennomsnitt. Utfyllende informasjon om antall observasjoner som disse estimatene er basert på finnes i vedlegget. Forskjellene mellom disse verdiene er ikke signifikanstestet.

5.3.1 Fullføring av VGS

I figur 5.3.1 ser vi prosentandeler som har fullført VGS-utdanning fordelt på kjønn og elevgruppe.

Figur 5.3.1 Fullføring av VGS fordelt på elevgrupper og kjønn

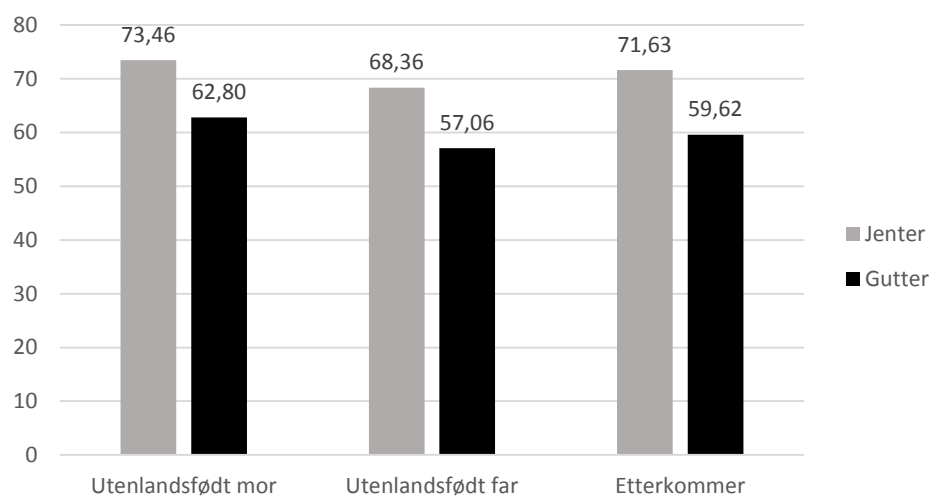

Jentene kommer som forventet jevnt over best ut. De har høyest andel med VGS-utdanning både sammenlignet med guttene i samme elevgruppe, og på tvers av elevgrupper. Forskjellene mellom kjønnene er ganske store, spesielt blant etterkommerne. Blant jentene er det de med en utenlandsfødt far som kommer dårligst ut, tett fulgt av etterkommerjentene. Blant guttene er det etterkommerne som har lavest fullføringsprosent, fulgt av guttene med en utenlandsfødt far. Hvis vi fokuserer på de med én utenlandsk forelder er det stor forskjell mellom de som har en utenlandsfødt mor og de som har en utenlandsfødt far. Førstnevnte ligner veldig på majoriteten, mens sistnevnte ligger et sted mellom etterkommerne og majoriteten.

Slike forskjeller vil sannsynligvis være knyttet til landbakgrunn. Her begynner jeg med å se på forskjellen mellom vestlige og ikke-vestlige elever.

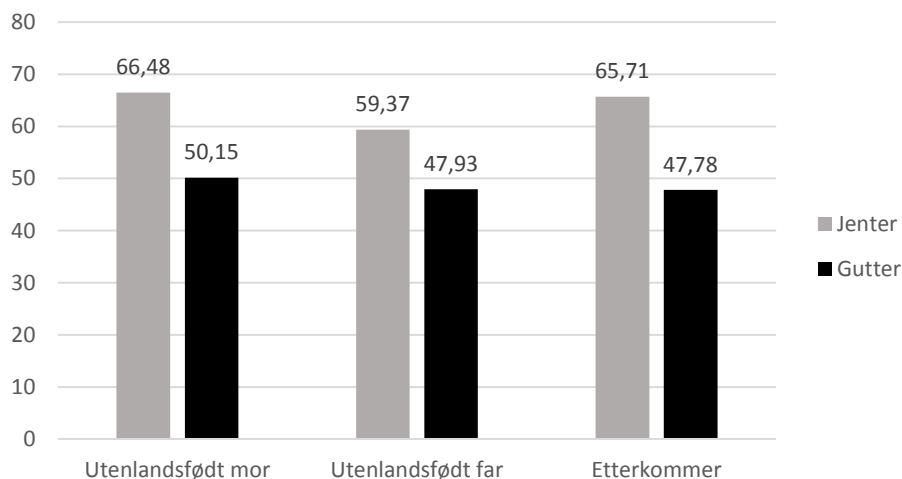
I figur 5.3.2 ser vi at de vestlige gjør det omtrent like bra som, eller bedre enn majoriteten. De med en utenlandsfødt mor gjør det best, og dårligst ut kommer elevene med en utenlandsfødt far. Det er relativt små forskjeller mellom elevgruppene, men kjønnsforskjellene er fortsatt utpreget.

Figur 5.3.2 Fullføring av VGS blant elever med vestlig landbakgrunn, fordelt på elevgruppe og kjønn

Neste figur gir en oversikt over elevene med ikke-vestlige landbakgrunn.

Figur 5.3.3 Fullføring av VGS blant elever med ikke-vestlig landbakgrunn fordelt på elevgruppe og kjønn

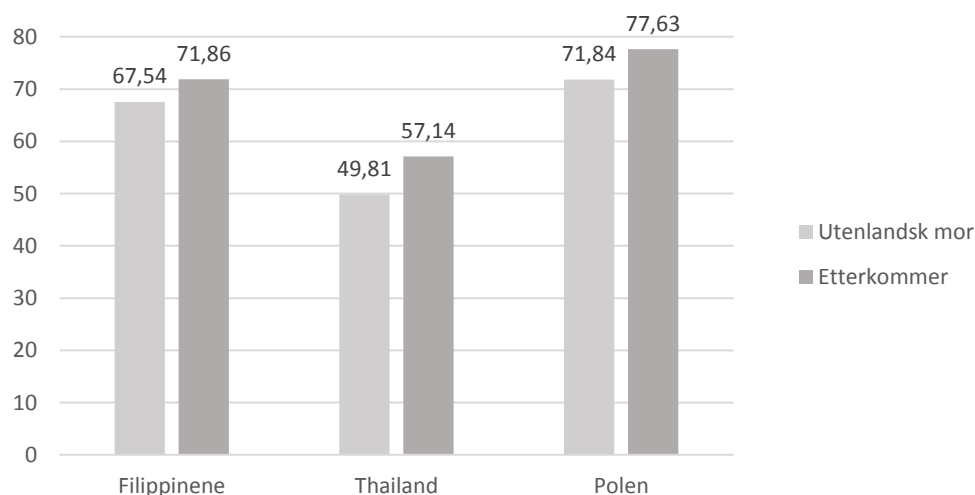
For jentene er det de med en utenlandsfødt far som kommer dårligst ut med 59% som har fullført VGS. Jentene med en utenlandsfødt mor og de med to innvanderforeldre har ganske jevne resultater. For guttene er det de med en utenlandsfødt mor som har høyest fullføring, og de med en utenlandsfødt far og etterkommerne gjør det nesten likt. Det er større kjønnsforskjeller blant elevene med ikke-vestlig bakgrunn, men forskjellene er fortsatt minst blant de med en utenlandsfødt far. Det er likevel tydelig at det er en negativ sammenheng

mellom det å ha en ikke-vestlig utenlandsfødt forelder og fullføringsraten for både jenter og gutter, noe som ikke kom like tydelig frem i tidligere fremstillinger.

Enkeltland – utenlandsfødt mor

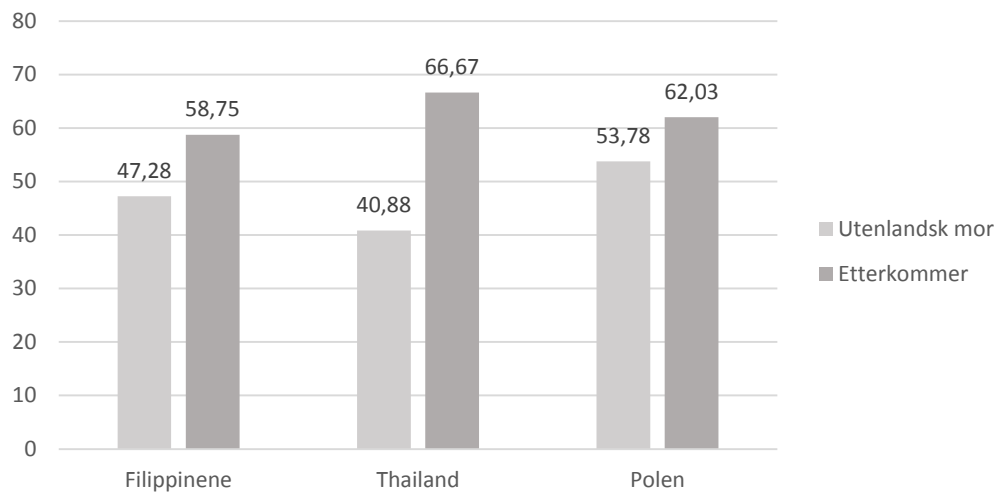
Hvilken landbakgrunn man har henger sammen med hvilken forelder som er utenlandsfødt. I dette avsnittet presenteres fullføringsraten til elevene med en utenlandsk mor med de landbakgrunnene som er vanligst for dem. I neste avsnitt ser vi nærmere på fullføringen blant de landbakgrunnene som er vanligst for de med en utenlandsfødt far. Alle elever med blandet landbakgrunn sammenlignes med etterkommere som har samme landbakgrunn som dem.

Figur 5.3.4 Fullføring av VGS blant jenter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt mor og etterkommer

I denne figuren ser vi fullføring av VGS blant *jenter* med landbakgrunn fra Filippinene, Thailand og Polen. Det første å legge merke til er at etterkommerne nå har høyere andel fullføring enn de med en utenlandsfødt mor. Vi husker også fra tidligere i kapittelet at etterkommerne med Thailandske foreldre er svært få (36 personer). Ut fra figuren er det lett å se at jenter med en Thailandsk mor har desidert lavest fullføring. Jenter med en mor fra Polen kommer best ut i elevgruppen, men både etterkommere med filippinsk og polsk bakgrunn gjør det bedre.

Figur 5.3.5 Fullføring av VGS blant gutter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt mor og etterkommer

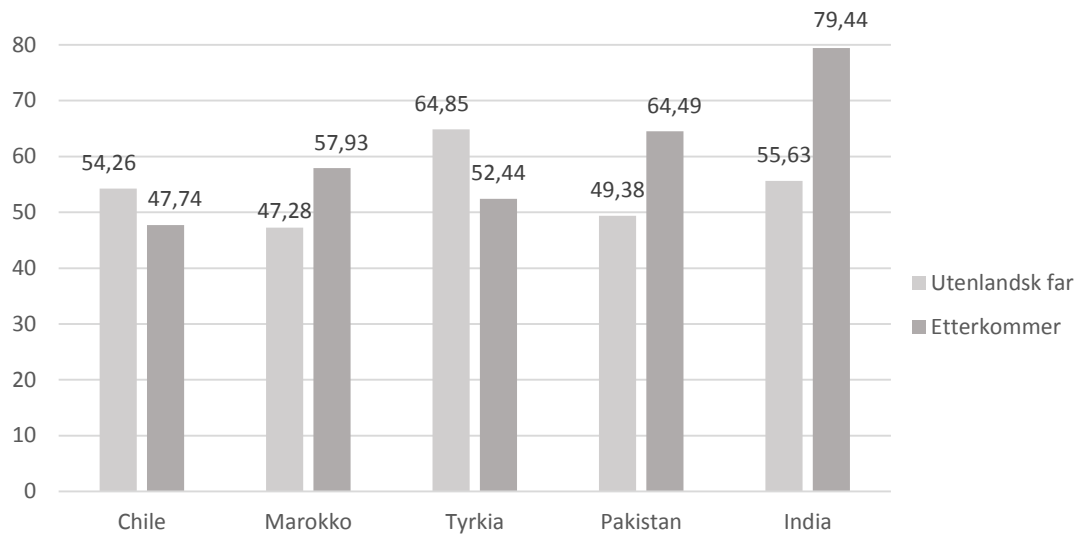
Også blant guttene kommer etterkommerne best ut. Sammenlignet med jentene har guttene betraktelig lavere andel fullført VGS, bortsett fra thailandske etterkommere (som utgjør få personer). Vi kan likevel hevde at kjønnsforskjellene fortsatt er tydelige. Også for guttene er det de med en mor fra Thailand som har lavest fullføring. Guttene med mor fra Filippinene har også lav fullføring, med under 50 %, og for etterkommerne er det de med filippinsk bakgrunn som kommer dårligst ut. I utgangspunktet har det vært forventet at utfallene for de med en thailandsk mor skulle være ganske like utfallene for de med filippinske mødre, men for både jenter og gutter er det tydelig at de med en mor fra Filippinene er det en høyere andel som fullfører VGS enn blant de med en mor fra Thailand. Vedrørende elever med mor fra Polen ser vi store kjønnsforskjeller. Det er elever med polsk mor som har høyest fullføring i denne elevgruppen.

Enkeltland – utenlandsfødt far

Nedenfor følger en fremstilling av fullføring av videregående skole blant elever med en utenlandsfødt far og etterkommere med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India. Jentene presenteres først.

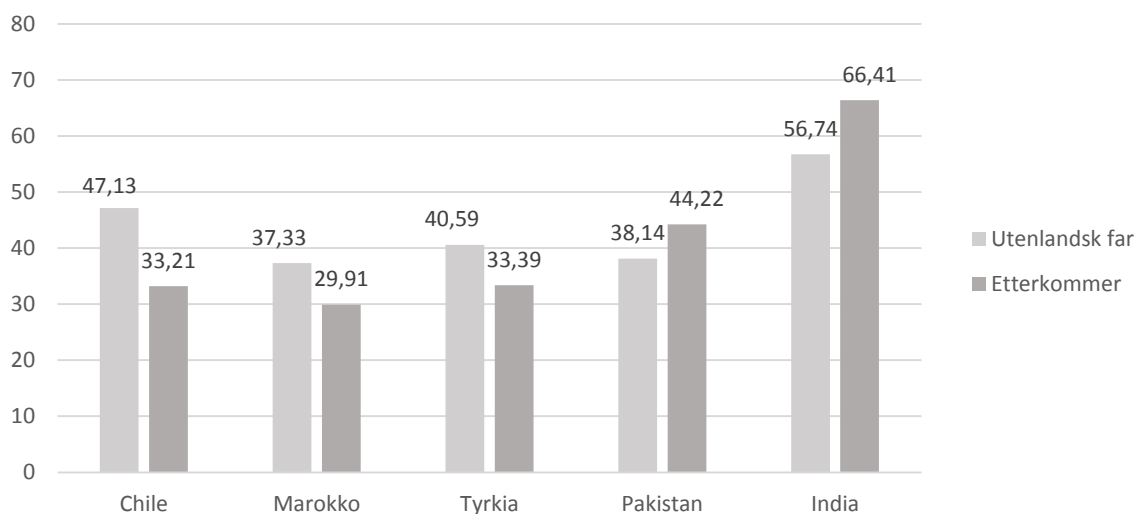
For elevene med en utenlandsfødt far er ikke forskjellene sammenlignet med etterkommerne like entydige som vi så blant elevene med utenlandsfødt mor. Jentene med en utenlandsfødt far fra Chile og Tyrkia har en høyere andel fullføring enn etterkommerne med samme landbakgrunn, men for de andre landbakgrunnene er det motsatt. Størst forskjell mellom

Figur 5.3.6 Fullføring av VGS blant jenter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt far og etterkommer

elevgruppene med samme landbakgrunn er de som har indisk bakgrunn. 55,6 % av jenter med en indisk far fullfører VGS, mens det samme er tilfellet for hele 79 % av etterkommerjentene med indisk bakgrunn. Etterkommerne med lavest fullføring er de som har foreldre fra Chile. For jentene med en utenlandsk far er det de man landbakgrunn fra Marokko som kommer dårligst ut, men jentene med en pakistansk far er ikke langt unna. For jentene med blandet landbakgrunn er det de med tyrkisk far som har høyest andel som har fullført VGS. Pakistan er den vanligste landbakgrunnen til etterkommerne, og vi ser at jentene med denne landbakgrunnen har nest høyest fullføring blant etterkommerne.

Figur 5.3.7 Fullføring av VGS blant gutter med lik landbakgrunn – utenlandsfødt far og etterkommer

For gutter med landbakgrunn fra Chile, Marokko og Tyrkia er det etterkommerne som har lavest fullføring, mens etterkommerne har høyere fullføringsandel enn de med en utenlandsfødt far når landbakgrunnen er Pakistan eller India. Høyest fullføring hos etterkommerne finner vi også blant de med indisk bakgrunn, slik som hos jentene, men andelen gutter som fullfører er ikke like høy. Guttene med en indisk far har høyest fullføringsprosent innenfor sin elevgruppe, og nest høyest fullføring totalt i figur 5.3.7. For guttene med blandet landbakgrunn er det lavest fullføring blant de med far fra Marokko (slik det også var for jentene), tett etterfulgt av Pakistan og Tyrkia. Angående kjønnsforskjeller er det tydelig at gutter har lavere fullføringsandeler enn jenter når landbakgrunn og elevgruppe holdes likt. Kjønnsforskjellene blant de med en utenlandsfødt far er lavest for de med indisk landbakgrunn, kun ett prosentpoeng skiller dem, og det er guttene som har høyere fullføring. Tyrkisk landbakgrunn er preget av store forskjeller mellom kjønnene i denne elevgruppen.

5.3.2 Yrkesfag

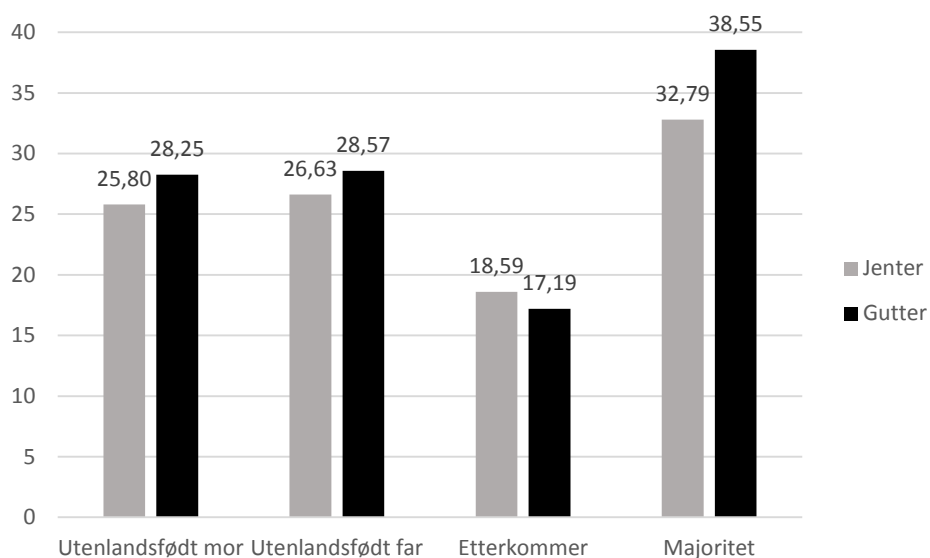
I denne studien blir kun elever som har fullført allmennfaglig linje med i karakteranalysene. Før jeg presenterer mer detaljert deskriptiv statistikk over de ulike elevgruppenes karakterer er det viktig å få frem at figurene er basert på en relativt selektert gruppe. Seleksjonen skjer på to måter: de som fullfører videregående skole, og blant disse skiller jeg ut de som har gått allmennfaglig linje. Det er verdt å merke seg at dette innebærer at *alle* videregående linjer bortsett fra allmennfag faller inn under betegnelsen «yrkesfag». I forrige avsnitt så vi hvordan fullføring av VGS fordeler seg på de ulike elevgruppene, men her vil jeg også gi en kort oversikt over hvem som *fullfører* yrkesfag⁴⁴. Prosentandelene er basert på hele utvalget.

Det er majoritets elever av begge kjønn som i størst grad fullfører yrkesfag i videregående skole. I denne figuren fremgår det ikke om dette er fordi majoritets elever i større grad velger yrkesfag fremfor allmennfag sammenlignet med de andre elevgruppene, eller om det er færre av majoritets elever som går yrkesfaglig linje som faller fra. Blant etterkommere finner vi den laveste andelen som har fullført yrkesfag ved videregående skole. Her kan vi heller ikke vite om dette kommer av at etterkommere har en lavere andel som ønsker å gå på yrkesfag eller om den lave fullføringsraten skyldes at mange faller fra. For alle elevgruppene, bortsett fra

---

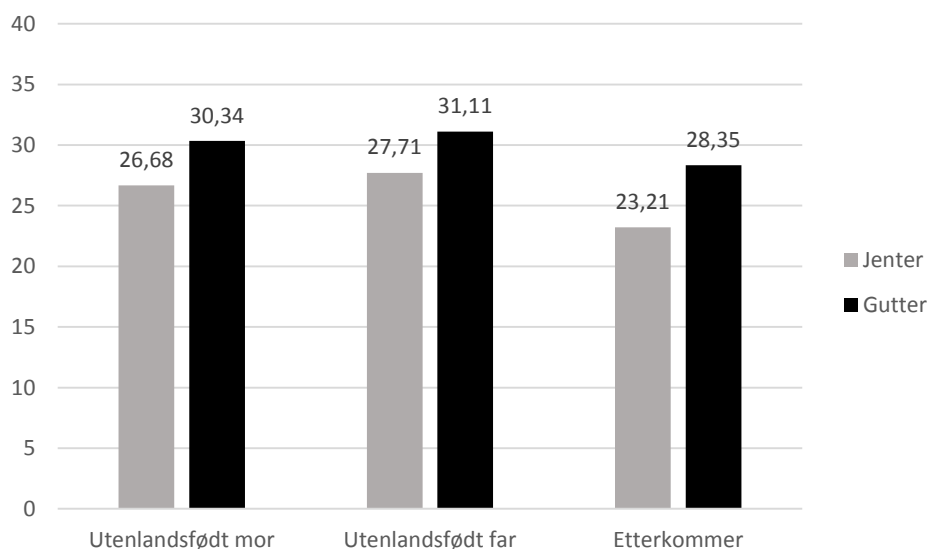
⁴⁴ Altså de som har 4 eller 5 på utdanningslengde og annen utdanningsretning enn allmennfaglig.

Figur 5.3.8 Fullføring av yrkesfag: elevgruppe og kjønn

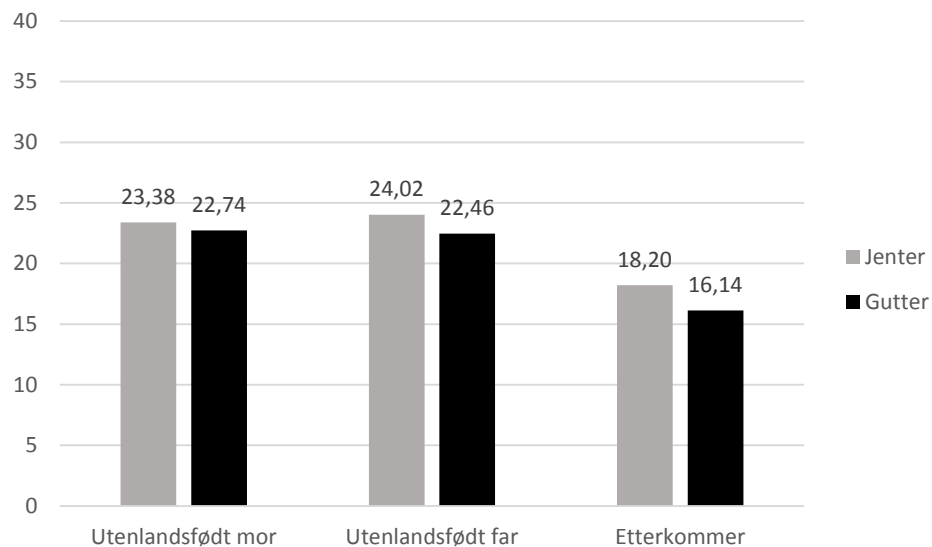
etterkommere, er det gutter som oftest fullfører yrkesfaglig linje ved videregående skole, sammenlignet med jenter. Elevgruppene med én utenlandsfødt forelder skiller seg ikke nevneverdig fra hverandre.

Figur 5.3.9 Fullføring av yrkesfag: Vestlig landbakgrunn

Alle elevgrupper med vestlig landbakgrunn ser ut til å ha noe høyere fullføring av yrkesfaglig linje enn det vi så i forrige figur. Etterkommerne har fortsatt færre som fullfører yrkesfag. Guttene fullfører yrkesfag oftere enn jenter i alle elevgrupper.

Figur 5.3.10 Fullføring av yrkesfag: Ikke-vestlig landbakgrunn

De med ikke-vestlig landbakgrunn har lavere fullføring av yrkesfag enn de med vestlig landbakgrunn i alle elevgrupper. Fortsatt har etterkommerne den laveste fullføringen, mens de med én utenlandsfødt forelder ikke skiller seg mye fra hverandre. Her har kjønnsforskjellen gjort en helomvending fra det vi så blant de med vestlig landbakgrunn. Nå ser vi at det er jentene som oftere fullfører yrkesfag enn guttene. Kjønnsforskjellene er dessuten ganske små innenfor hver elevgruppe.

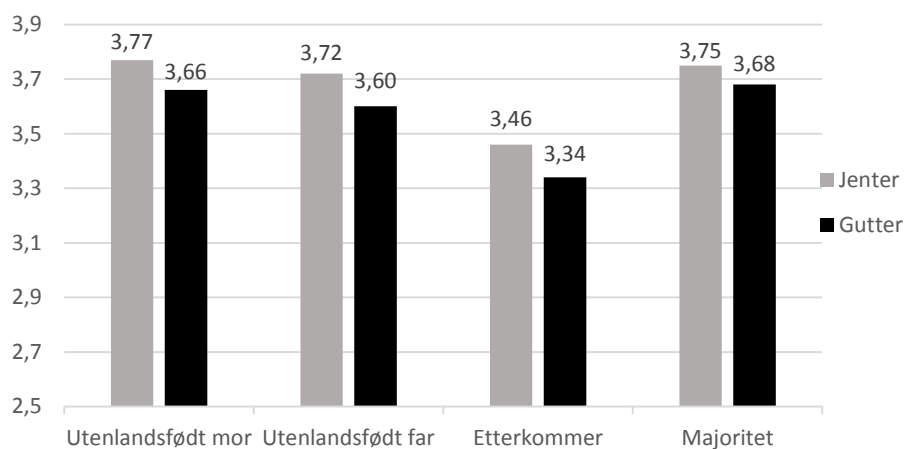
5.3.3 Karakterer

Figurene som viser karakterforskjeller mellom elevgrupper er basert på gjennomsnittskarakterer for alle i utvalget som har fullført allmennfaglig linje ved videregående skole

Figur 5.3.11 gir en oversikt over snittkarakterene til jenter og gutter fordelt på de ulike elevgruppene.

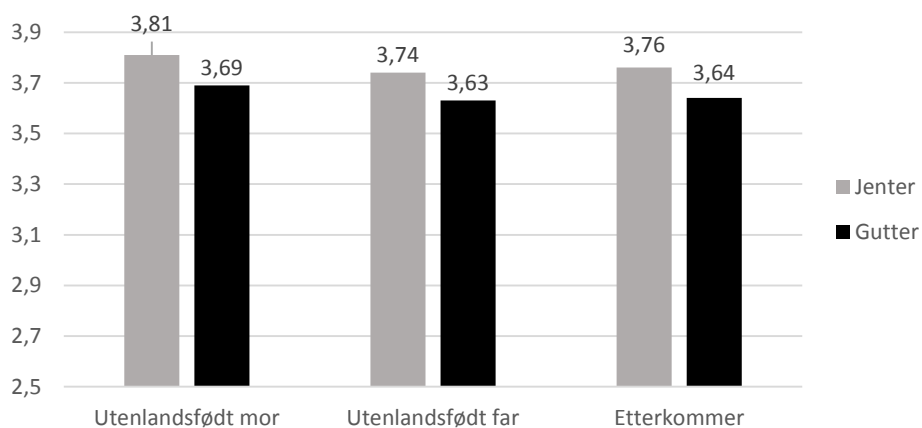

Figur 5.3.11 Gjennomsnittskarakter fordelt på kjønn og elevgruppe

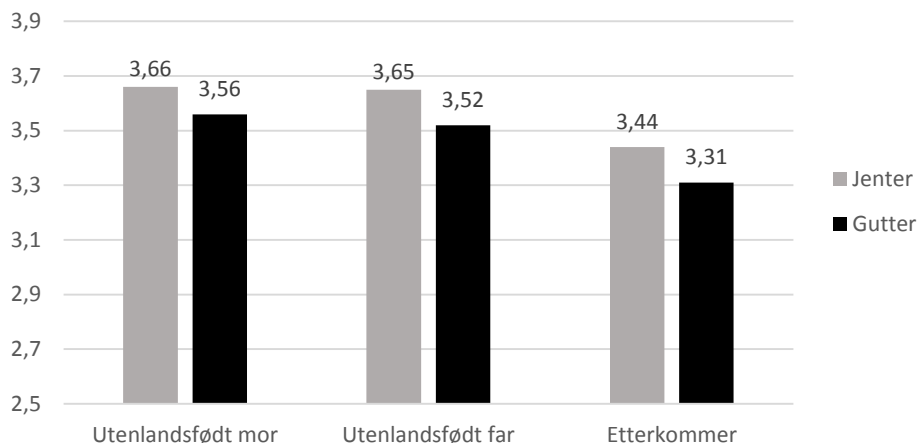
Vi husker fra tabell 5.2.1 at snittet for hele utvalget er 3.71. I følge tabell 5.3.11 gjør alle jentene, bortsett fra etterkommerjentene det bedre enn gjennomsnittet. Alle guttene ligger under snittet. For både gutter og jenter er det etterkommerne som har lavest karaktersnitt. Jenter og gutter med en utenlandsfødt mor har høyere snitt enn henholdsvis jenter og gutter med en utenlandsfødt far.

Figur 5.3.12 Karakterer for elever med vestlig landbakgrunn fordelt på kjønn og elevgruppe

Jentene i alle elevgruppene med vestlig bakgrunn gjør det bedre enn snittet, guttene ligger fortsatt under snittet, men resultatene er nå bedre enn i forrige figur hvor vi ikke kontrollerte for vestlig bakgrunn. De som har en utenlandsfødt far har lavest gjennomsnittskarakter, mens de med en vestlig mor har høyest. Forskjellene er likevel små.

Figur 5.3.13 Karakterer for elever med ikke-vestlig landbakgrunn fordelt på kjønn og elevgruppe

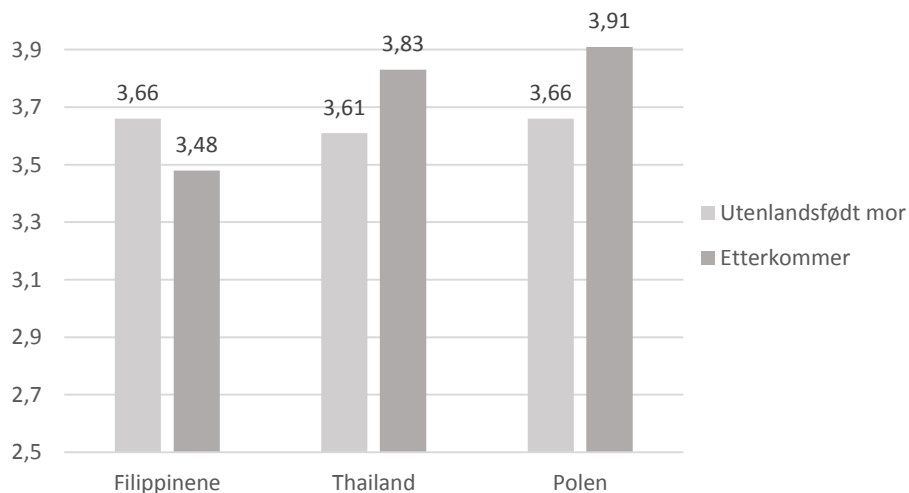

Ved å skille ut de med ikke-vestlig landbakgrunn får alle elevgruppene, og begge kjønn, lavere gjennomsnittskarakter enn snittet for hele utvalget. Guttene gjør det fortsatt dårligere enn jentene innenfor samme elevgruppe. Både jenter og gutter i etterkommergruppen gjør det dårligere enn elever med blandet landbakgrunn av begge kjønn, som nå presterer nesten likt.

Ved å sammenligne disse tre tabellene er det klart at det å ha en eller to vestlige foreldre henger sammen med høyere karakterer for elevene.

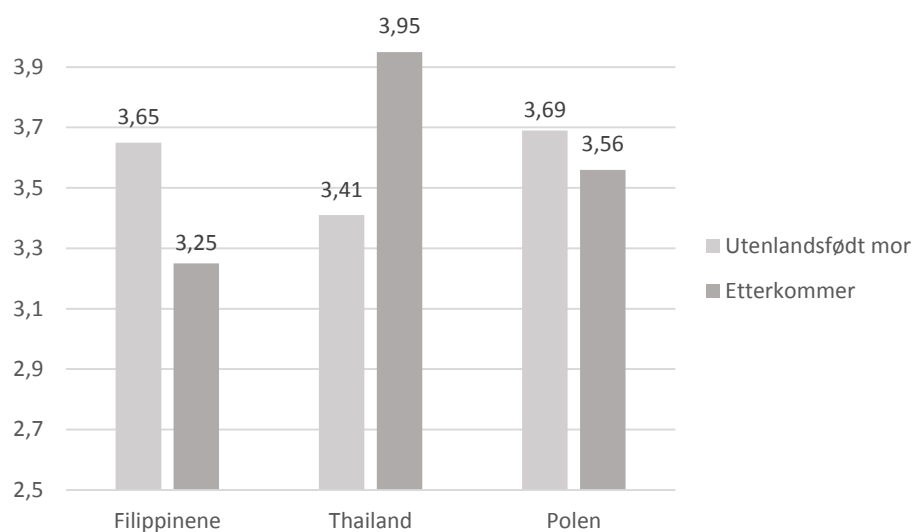
Enkeltland – utenlandsfødt mor

Figur 5.3.14 Karakterer blant jenter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt mor og etterkommer

Figur 5.3.14 viser gjennomsnittskarakterer for jenter med de vanligste landbakgrunnene til de med en utenlandsfødt mor. Her må vi nesten se bort fra etterkommere med thailandsk bakgrunn da tallet for disse kun er basert på 7 observasjoner. Jenter med mor fra Filippinene gjør det bedre enn etterkommerjenter med samme landbakgrunn. Jenter med polsk mor gjør det like bra som de med filippinsk mor, men ikke bedre enn etterkommerne, som er de som kommer best ut i denne fremstillingen.

Figur 5.3.15 Karakterer blant gutter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt mor og etterkommer

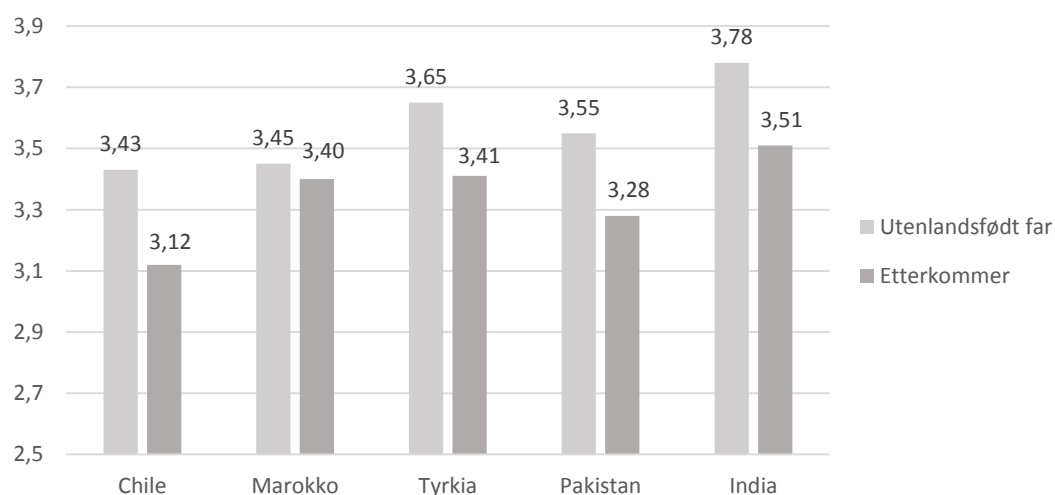

For guttene er det elevgruppen med en utenlandsk mor som gjør det best, når vi ser bort fra de med thailandsk bakgrunn der etterkommerne er svært få (6 personer). Fortsatt er det de med polsk bakgrunn som gjør det best, de med lavest snittkarakter blant guttene er etterkommerne med filippinsk bakgrunn, mens gutter med en filippinsk mor ligger på nivå med gutter med en polsk mor. Gutter med thailandsk mor har lavest karakterer i elevgruppen.

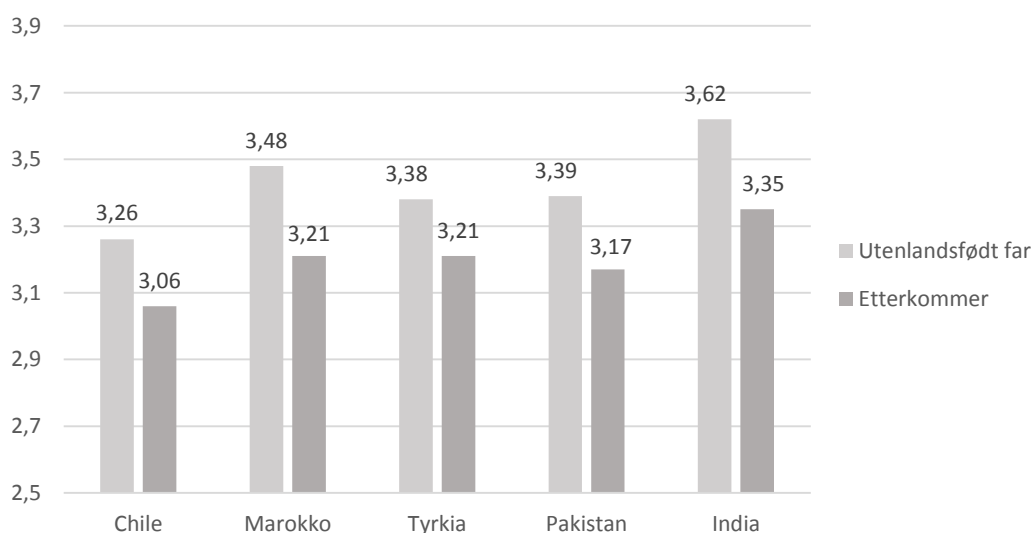
Enkeltland - utenlandsfødt far

Både blant jenter med en utenlandsfødt far og blant etterkommerjenter er det de med indisk bakgrunn som kommer best ut. De med chilensk landbakgrunn har lavest karaktersnitt innenfor begge elevgruppene. Ingen av etterkommerjentene gjør det bedre enn jenter med en utenlandsfødt far.

Figur 5.3.16 Karakterer blant jenter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt far og etterkommer

Figur 5.3.17 Karakterer blant gutter med lik landbakgrunn – en utenlandsfødt far og etterkommer

Vi ser et lignende mønster for guttene. De med indisk bakgrunn har den høyeste snittkarakteren, og de med chilensk bakgrunn har den laveste. Etterkommere gjør det dårligst når landbakgrunn holdes likt, men indiske etterkommergutter er de eneste i elevgruppen gjør det bedre enn gutter med en utenlandsfødt far (fra Chile).

5.4 Oppsummering

Uten kontroller for landbakgrunn ser det ut til at elever fra majoriteten og fra elevgruppen med en utenlandsfødt mor har de beste resultatene, både knyttet til fullføring av videregående skole og karakterer. Sammenlignet med disse to elevgruppene kommer elever med en utenlandsfødt far noe dårligere ut, mens elever fra etterkommergruppen har de dårligste resultatene. Jeg antar at dette er knyttet til landbakgrunn, og allerede ved å kontrollere for vestlig landbakgrunn får jeg langt på vei bekreftet at dette er tilfellet. Ved slike kontroller finner jeg at forskjellene mellom elevgruppene blir mindre. Elevene med vestlig landbakgrunn ligner på majoriteten, og det er små forskjeller mellom elevgruppene. Elevene med ikke-vestlig landbakgrunn gjør det dårligere med tanke på både karakterer og fullføringsgrad enn de med vestlig landbakgrunn. Begge elevgruppene med én ikke-vestlig forelder gjør det ganske likt med tanke på begge utfallsvariabler. Etterkommerne ligger et stykke bak disse to elevgruppene med tanke på karakterer, men ikke med hensyn til fullføring av videregående skole.

Ved å bryte de to elevgruppene med blandet landbakgrunn videre ned ut fra de vanligste enkeltlandene er det mulig å se noe av variasjonen innad i den store «ikke-vestlig»-gruppen. Ser vi på fullføring av videregående skole blant elevene med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand, finner vi at elevene med en utenlandsfødt mor har noe lavere fullføring enn etterkommerne med lik landbakgrunn og samme kjønn. Hvis vi sammenligner de samme elevene på den andre utfallsvariabelen, karakterer, ser vi at elevene med en utenlandsfødt mor alle gjør det veldig likt. Med unntak av gutter med en thailandsk mor ligger alle på et snitt rundt 3,65. Sammenlignet med etterkommerne med lik landbakgrunn er det bare jenter med polske foreldre som har høyere snitt (vi ser her bort ifra etterkommere med thailandsk bakgrunn fordi dette utgjør svært få personer).

Med hensyn til elevgruppen med en utenlandsfødt far er det vanskeligere å se noe klart mønster. Det er flere tilfeller der etterkommerne overgår resultatene til elevene med en utenlandsfødt far med tanke på fullføring av videregående, enn når det kommer til gjennomsnittskarakter. Pakistanske og indiske etterkommere fullfører oftere videregående enn elever med en utenlandsfødt far, dersom kjønn holdes likt. Det samme gjelder for

jenteetterkommere med marokkansk bakgrunn. Elevene med en utenlandsfødt far får i snitt bedre karakterer enn etterkommerne, når landbakgrunn og kjønn holdes likt.

Bortsett fra noen få unntak ser det ikke ut til å være særlig store forskjeller i karakterer innad i elevgruppene med blandet landbakgrunn. Karakterforskjellene mellom elever med blandet landbakgrunn og etterkommere er ofte større enn forskjellene innad i elevgruppene med blandet landbakgrunn, dersom landbakgrunn og kjønn holdes likt. Den mest stabile forskjellen, basert på fremstillingene i dette kapitlet er heller kjønnsforskjellene. Jeg finner gjennomgående kjønnsforskjeller i jentenes favør (ett unntak: etterkommere med landbakgrunn fra Polen).

Slik det forhåpentligvis fremgår av måten dataene er presentert er mitt hovedanliggende å se på forskjeller mellom elevgruppene med blandet landbakgrunn og etterkommere, både generelt og hvordan variasjonen i utfallsvariablene er med tanke på landbakgrunn og kjønn. Hvorvidt forskjellen mellom de med en utenlandsfødt far eller mor og etterkommerne med lik landbakgrunn skyldes at man har én eller to innvandrereforeldre, eller om det skyldes andre karakteristikk ved elevgruppene, kan jeg ikke bestemme kun med bakgrunn i slik deskriptiv statistikk. Vi har nå slått fast enkelte relevante karakteristikk ved elevene med innvandrerbakgrunn. De med utenlandsfødt mor er preget av andre landbakgrunner enn de med utenlandsfødt far. Disse landbakgrunnene henger også sammen med hvordan disse elevene skårer på utfallsvariablene. Slik vi så i tabell 5.2.1 er elevgruppene også forskjellige med tanke på sosial bakgrunn og familietype. I neste kapittel vil det bli benyttet lineær regresjonsanalyse for å se om forskjellene mellom elevgruppene kan ha sammenheng med de nevnte forklarings- og kontrollvariablene. På bakgrunn av informasjonen som kom frem i tabell 5.2.1 vil jeg fremheve de mekanismene som jeg tror jeg kan få belyst av analysene.

Elever med en utenlandsfødt far har oftere enn de andre elevene fedre som mangler verdier på målene for sosial bakgrunn. Dette kan gi utslag i en større effekt av fedres utdanning og inntekt for denne gruppen hvis det viser seg at de som har «manglende verdier» på fars utdanning eller inntekt også har lavere fullføringsrate og dårligere karakterer.

For det første tror jeg at foreldrenes utdanning har sammenheng med karakterer og fullføring blant de med en utenlandsfødt forelder, spesielt kan dette henge sammen med gode prestasjoner hos elevene med en utenlandsfødt mor. Jeg tror dessuten at betydningen av foreldrenes inntekt kan være sterkere enn betydningen av foreldrenes utdanning. Vi har sett at

en større andel av innvandrere som er foreldre til personer med blandet landbakgrunn har høy inntekt, sammenlignet med innvandrere som er foreldre til etterkommere. Jeg forventer at innvandrerene som har barn med en norsk person er bedre integrert, og dermed oftere er i bedre lønnet arbeid enn foreldrene til etterkommerne.

Videre vil jeg prøve å belyse hvordan det å bo med en enslig forelder kan knyttes til fullføring og karakterer. Jeg tror familietype spesielt vil ha betydning for elever med en utenlandsfødt far, da det er elever i denne gruppen som oftest opplever å bo med en enslig forelder. Da etterkommerelever har den laveste andelen som bor med en aleneforsørger tror jeg ikke at dette vil ha like stor betydning for deres utdanningsutfall, i den grad at jeg ikke forventer å finne like sterke effekter. I det påfølgende analysekapittelet vil jeg kun kontrollere for elevgruppe, og ikke gå nærmere inn på de ulike landbakgrunnene. Dette vil bli gjort i kapittel 7 og 8.

6 Analysedel 1

– fullføring og karakterer etter elevgruppe, familietype og sosial bakgrunn

I dette analysekapittelet vil jeg se på forskjellene i fullføring av videregående skole og karakterer fra allmennfaglig linje mellom elevgruppene, og belyse dette med betydningen av sosial bakgrunn og familietype⁴⁵. Alle analyser i dette kapittelet vil bli gjort separat for jenter og gutter.

Hypotesene som blir testet i dette kapittelet er:

H 1. a: De med én utenlandsfødt forelder har lavere fullføring av VGS enn de med to norskfødte foreldre

H 1. b: De med én utenlandsfødt forelder får dårligere karakterer enn de med to norskfødte foreldre

H 2. a: De med én utenlandsfødt forelder har høyere fullføring av VGS enn de med to utenlandsfødte foreldre

H 2. b: De med én utenlandsfødt forelder får bedre karakterer enn de med to utenlandsfødte foreldre

H 3. a: De med en utenlandsfødt mor har høyere fullføring av VGS enn de med en utenlandsfødt far

H 3. b: De med en utenlandsfødt mor får bedre karakterer enn de med en utenlandsfødt far

H 5. a: Elever som bor med en enslig forelder har lavere fullføring av VGS enn de som bor med begge foreldre sammen

---

⁴⁵ Regresjonsanalysene beregner forventet fullføringsgrad og gjennomsnittskarakter

H 5. b: Elever som bor med en enslig forelder får dårligere karakterer enn de som bor med begge foreldre sammen

H 6. a: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barnas fullføring av VGS

H 6. b: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barnas karakterer

H 7. a: Økonomiske ressurser, målt som foreldrenes inntekt, har positiv effekt på barnas fullføring av VGS

H 7. b: Økonomiske ressurser, målt som foreldrenes inntekt, har positiv effekt på barnas karakterer

Dette kapittelet vil i hovedsak se på forskjeller i fullføring av VGS og karakterer mellom elevgrupper, og betydningen familietype og sosial bakgrunn har for dette. I analysene som følger har det ikke blitt gjort noen underutvalg, annet enn det som kreves på bakgrunn av hvilken avhengig variabel som benyttes: analysene om fullføring vil baseres på alle i utvalget, mens karakteranalysene kun tar for seg elevene som har fullført allmennfaglig linje. I neste kapittel vil vi se nærmere på elever med de vanligste ikke-vestlige landbakgrunnene.

Modellene som benyttes er like for både fullføring- og karakteranalysene, og majoritets elever er alltid referansekategori. Modell 1 inkluderer kun de ulike elevgruppene, det vil si etterkommere, utenlandsfødt mor og utenlandsfødt far. I modell 2 inkluderes målet på familietype, der referansekategorien bor med begge foreldre. Modell 3 tar med utdanning for mor og far, der hver av foreldrene har to dummyvariabler for utdanning: en for videregående utdanning og en for høyere utdanning, og referansekategorien består av tre mål på utdanning: de uten utdanning, de med kun grunnskoleutdanning og de med manglende verdier på utdanningsvariabelen. Til sist, i modell 4, inkluderes mors og fars inntekt. Denne variabelen er et kontinuerlig, relativt mål på foreldrenes gjennomsnittlige inntekt, målt når elevene var i ungdomsskolealder, kodet 0,0000 til 1,0000.

6.1 Fullført VGS – jenter

I tabell 6.1.1 fremstilles analyseresultater om fullføring av VGS fra de fire modellene for alle jenter i utvalget.

Tabell 6.1.1: Analysekapittel 1: Fullført VGS, jenter – Hele utvalget

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,7146 *** (0,001)	0,7526 *** (0,001)	0,5206 *** (0,002)	0,4285 *** (0,003)
Utenlandsfødt mor	0,0015 ^{is} (0,005)	0,0058 ^{is} (0,005)	-0,0408 *** (0,005)	-0,0309 *** (0,005)
Utenlandsfødt far	-0,0573 *** (0,005)	-0,0298 *** (0,005)	-0,0403 *** (0,005)	-0,0234 *** (0,004)
Etterkommer	-0,0529 *** (0,006)	-0,0616 *** (0,006)	0,0218 *** (0,005)	0,0652 *** (0,005)
Enslig forelder		-0,1664 *** (0,002)	-0,1329 *** (0,002)	-0,1212 *** (0,002)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd. mor			0,1300 *** (0,002)	0,1128 *** (0,002)
VGS-utd. far			0,1177 *** (0,002)	0,0995 *** (0,002)
Høy utd. mor			0,2054 *** (0,002)	0,1610 *** (0,003)
Høy utd. far			0,1944 *** (0,003)	0,1527 *** (0,003)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,1313 *** (0,003)
Fars inntekt				0,1267 *** (0,003)
<i>Adj. R²</i>	0,0009	0,0249	0,0965	0,1082
<i>R²</i>	0,0009	0,0249	0,0965	0,1083
<i>N</i>	292 923	292 923	292 923	292 923

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parantes

Resultatene fra modell 1 viser egentlig det samme som vi så i forrige kapittel i figur 5.3.1, men her kan vi se om forskjellene er statistisk signifikante. Vi ser at jenter med en utenlandsfødt far, og jenter med to utenlandsfødte foreldre har statistisk signifikant lavere

fullføringsrate enn majoritetsjenter. Jenter med utenlandsfødt mor skiller seg ikke signifikant fra majoritetsjentene. Modellen har en lav forklaringskraft der justert R^2 er på kun 0,1%. Over 70% av jenter med to norske foreldre og én norsk far fullfører altså videregående skole innen de er 21 år. Selv om jentene med en utenlandsfødt far og jentene med to utenlandsfødte foreldre har en lavere andel som fullfører VGS i løpet av det samme tidsrommet er også deres fullføringsrate høy på ca 65%. Etterkommerjentene har omtrent samme forventet fullføring som jentene med en utenlandsfødt far.

I modell 2 inkluderes enslig forelder-variabelen. Koeffisienten er signifikant, negativ og ganske sterk på 0,17. Konstantleddet, som nå består av majoritetsjenter som bor med begge foreldre, øker. Vi ser at koeffisienten til jenter med utenlandsfødt far blir svakere, koeffisienten til etterkommerne blir noe sterkere, mens for de med en utenlandsfødt mor er den fortsatt ikke-signifikant. Modellen har også fått noe større forklaringskraft, men justert R^2 er fortsatt lav med 2,5%. Å bo med en enslig forelder er altså assosiert med lavere grad av fullføring for jentene.

Når foreldrenes utdanning inkluderes i modell 3 minker konstantleddet betraktelig, fra 0,72 til 0,52. Konstantleddet består i denne modellen av de med to norske foreldre, der foreldrene har ingen utdanning, manglende verdier på utdanningslengde eller kun grunnskole.

Koeffisienten for jenter med utenlandsfødt mor blir nå signifikant, og negativ. Koeffisienten for jenter med utenlandsfødt far blir sterkere negativ, men for etterkommerjenter snur koeffisienten fortegn fra negativ til positiv. Enslig forelder-koeffisienten blir svakere, men er fortsatt signifikant. Alle målene for foreldrenes utdanning har en positiv effekt på fullføring, som forventet. Modellens forklaringskraft er også betydelig høyere: 9,64%. Ved kontroll for foreldrenes inntekt i modell 4 endres referansegruppe til å omfatte de som har foreldre med lavest inntekt. Av disse er det nå bare 43% som fullfører VGS før de er 21 år. Konstantleddet og alle andre koeffisientene blir svakere fra modell 3 til 4, bortsett fra koeffisienten til etterkommere som blir sterkere og fortsatt positiv. Dette betyr at kontrollert for sosial bakgrunn fullfører etterkommerne oftere VGS enn de andre elevgruppene. Derimot har begge gruppene med blandet landbakgrunn noe lavere fullføring enn majoriteten, kontrollert for sosial bakgrunn. Forklart varians øker til knapt 11%.

6.1.1 Oppsummering av fullføringsanalyser jenter

I modell 1 testes hypotese 1 a, 2 a og 3 a, da vi kun ser på forskjellene i fullføring mellom gruppene. Jeg finner ikke støtte for at jenter med en utenlandsfødt mor har signifikant lavere fullføring enn majoriteten, men det stemmer at jentene med en utenlandsfødt far har lavere fullføring enn majoriteten. Jentene med utenlandsfødt mor har høyere fullføring enn etterkommerne, men det har ikke jentene med en utenlandsfødt far. Altså får jeg bare delvis bekreftet H 1 a og H 2 a. Når det gjelder forskjellen mellom de med en utenlandsfødt mor og en utenlandsfødt far finner jeg støtte til hypotesen om at de med en utenlandsfødt mor har høyere fullføring enn de med en utenlandsfødt far.

I modell 2 testes hypotese 5 a om de med en enslig forelder har lavere fullføring enn de som bor med begge foreldrene. Analysene støtter denne hypotesen.

Hypotesene om effekten av sosial bakgrunn på fullføring bekreftes i modell 3 og 4. I modell 3 ser vi at foreldrenes utdanningsnivå har positiv effekt på jentenes fullføring, ved at både mors og fars utdanning på VGS og høyere nivå, øker fullføringsgraden til jentene. I modell 4 ser vi at også foreldrenes inntekt har en positiv effekt på fullføringen til jentene.

6.2 Fullført VGS - gutter

Tabell 6.2.1 viser de samme modellene for gutter.

Konstantleddet i første modell er majoritetsgutter, og allerede her ser vi hvor mye lavere fullføring disse har enn jentene (57% for gutter sammenlignet med 71% for jentene). Dette er det samme som det vi så i kapittel 5. Gutter med en utenlandsfødt mor har signifikant *høyere* fullføring enn majoritetsgutter. Gutter med en utenlandsfødt far og etterkommergutter har begge signifikant lavere fullføring, og fullføringen er lavest blant etterkommerne.

Forklaringskraften er også her veldig lav med justert R^2 på 0,1%.

Ved å inkludere enslig forelder-variabelen ser vi ganske lignende resultater som for jenter. Konstantleddet består nå av majoritetsgutter som bor med begge foreldrene, og av disse fullfører 61% VGS innen fylte 21 år. Koeffisienten for gutter med utenlandsfødt far blir ikke-signifikant i modell 2. Den substansielle tolkningen blir at gutter med en utenlandsfødt far

Tabell 6.2.1: Analysekapittel 1: Fullført VGS, gutter – Hele utvalget

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,5731 *** (0,001)	0,6138 *** (0,001)	0,3657 *** (0,002)	0,2776 *** (0,003)
Utenlandsfødt mor	0,0203 *** (0,005)	0,0267 *** (0,005)	-0,0303 *** (0,005)	-0,0223 *** (0,005)
Utenlandsfødt far	-0,0293 *** (0,005)	-0,0001 ^{is} (0,005)	-0,0198 *** (0,005)	-0,0047 ^{is} (0,005)
Etterkommer	-0,0851 *** (0,006)	-0,0946 *** (0,006)	-0,0120 * (0,006)	0,0284 *** (0,006)
Enslig forelder		-0,1798 *** (0,002)	-0,1403 *** (0,002)	-0,1264 *** (0,002)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd. mor			0,1188 *** (0,002)	0,1043 *** (0,002)
VGS-utd. far			0,1217 *** (0,002)	0,1028 *** (0,002)
Høy utd. mor			0,2221 *** (0,003)	0,1837 *** (0,003)
Høy utd. far			0,2463 *** (0,003)	0,2024 *** (0,003)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,1083 *** (0,003)
Fars inntekt				0,1389 *** (0,003)
<i>Adj. R²</i>	0,0009	0,0243	0,1068	0,1160
<i>R²</i>	0,0009	0,0243	0,1068	0,1160
<i>N</i>	276 490	276 490	276 490	276 490

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

som bor sammen med begge foreldre ikke har signifikant forskjellig fullføring enn gutter i majoriteten som også bor med begge foreldre. Majoritetsgutter som bor med én forelder har forventet fullføring på 43%. Gutter med en utenlandsfødt mor har noe høyere fullføring, mens etterkommerguttene har den laveste forventede fullføringen av elevgruppene i modell 2 med 52 %. Modelltilpasningen øker fra 0,1% til 2,4%.

I modell 3 inkluderes foreldrenes utdanningsnivå i analysene, referanse kategorien utgjør nå gutter med to norske foreldre som bor sammen og har lavt utdanningsnivå. Det forventes at

kun 37% av disse guttene fullfører VGS innen de blir 21 år. Effekten av enslig foreldervariabelen blir noe svakere, og alle koeffisientene for foreldrenes utdanning er positive og signifikante. Forklaringskraften til modellen gjorde et stort hopp til nesten 11%. At alle målene på foreldrenes utdanning er positive og signifikante betyr at foreldrenes utdanningsnivå har stor betydning for guttenes fullføring av VGS. Vi ser også at det skjer endringer i forskjellene mellom gruppene. Koeffisienten til gutter med utenlandsk mor blir negativ, mens koeffisienten for gutter med utenlandsk far igjen blir signifikant, men svak. Etterkommerkoeffisienten blir nå kun signifikant på 5%-nivå, men er fortsatt negativ etter kontroll for foreldrenes utdanningsnivå. Av dette ser vi at ved likt utdanningsnivå hos foreldrene (og familietype) har alle elevgruppene med en eller to innvandrereforeldre lavere fullføring enn majoriteten, men at fullføringen er lavest for guttene med utenlandsfødt mor.

I modell 4 inkluderes målet på foreldrenes inntekt. Konstantleddet reduseres ytterligere, altså har majoritetsgutter nå bare fullføring på 28%. Etterkommerkoeffisienten er nå positiv, og gutter med en utenlandsfødt far er ikke lenger signifikant. Endringen i justert R^2 er likevel liten, den øker til 12 %. Ved kontroll for familietype, foreldrenes inntekt og utdanning er det kun gutter med en utenlandsfødt mor som har lavere fullføring av VGS enn majoriteten, mens etterkommerguttene har høyere fullføring.

6.2.1 Oppsummering fullførtanalyser – gutter

Hypotesene om forskjellene mellom elevgruppene testes i modell 1, og i motsetning til analysene med jentene finner jeg at guttene med en utenlandsfødt mor har høyest fullføring, høyere enn majoriteten. De med en utenlandsfødt far har lavere fullføring enn majoriteten, og dermed bekreftes bare hypotese 1 a delvis. Hypotese 2 a kan derimot bekreftes helt, da både guttene med en utenlandsfødt mor og guttene med en utenlandsfødt far har høyere fullføring enn etterkommerguttene.

I modell 2 får jeg bekreftet hypotese 5 a om at de som bor med en enslig forelder har lavere fullføring enn de som bor med begge foreldrene sammen. Fullføringen blant majoritetsgutter som bor med begge foreldrene er 61%, mens fullføringen er 43% blant majoritetsgutter som bor med en enslig forelder.

Hypotesene 6 a og 7 a knyttet til effekten av sosial bakgrunn bekreftes også for guttenes fullføring. Igjen ser vi en sterkere effekt av foreldrenes utdanning på høyere nivå enn VGS-

nivå, og at foreldrenes høyere utdanning har en sterkere effekt på barnas fullføring av VGS enn deres inntekt.

6.3 Karakterer blant jenter som har fullført allmennfaglig linje

I analysene av karakterer er utvalget mindre. Dette kommer av at de elevene karaktervariabelen er basert på er en selektert gruppe: de har fullført videregående skole, og de har gått allmennfaglig linje, ikke yrkesfag. Utvalgsstørrelsen har gått ned fra rundt 290 000 i modell 1 i analysen av jenters fullføring, til drøye 100 000 i denne for karakterer. Nedgangen er enda mer drastisk for guttene der kun knappe 69 000 av mer enn 276 000 elever gjenstår. Etter det som kom frem i forrige kapittel om fullføring og valg av yrkesfag er kanskje ikke denne kjønnsforskjellen helt overraskende.

Nedenfor vises analyseresultatene for alle jentene i utvalget som er registrert med karakterer fra allmennfag i tabell 6.3.1. Modelloppsettet er det samme som for fullføringsanalysene.

Majoritetsjenter har gjennomsnittskarakter på 3,74, dette stemmer overens med det vi så i forrige kapittel. Koeffisienten for jenter med en utenlandsk mor er positiv, men kun signifikant på 10 %-nivå. Koeffisientene for jenter med en utenlandsk far er negativ og signifikant. For etterkommerjenter er koeffisienten også negativ, men sterkere og signifikant på 0,1 %-nivå. Modell 1 har ikke særlig stor forklaringskraft, kun 0,4%. Forskjellen mellom majoritetsjentene og jentene med blandet landbakgrunn er ikke veldig stor, ei heller signifikant på høyere nivå enn 5%. Etterkommerne har ifølge modell 1 et karaktersnitt på 3,46.

I modell 2 inkluderes «enslig forelder»-variabelen og konstantleddet øker til 3,77, som betyr at majoritetsjenter med foreldre som bor sammen har høyere snitt enn de som bor med en enslig forelder, som ligger på 3,6. Koeffisienten for jenter med utenlandsfødt mor blir signifikant på 5%-nivå, men snittet er ikke mye høyere for dem enn majoritetsjenter, på 3,79.

Tabell 6.3.1: Analysekapittel 1: Karakterer, jenter – fullført allmennfaglig linje

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,7463 *** (0,002)	3,7722 *** (0,003)	3,4855 *** (0,007)	3,4573 *** (0,009)
Utenlandsfødt mor	0,0232 (*) (0,013)	0,0268 * (0,013)	-0,0370 ** (0,013)	-0,0354 ** (0,013)
Utenlandsfødt far	-0,0306 * (0,013)	-0,0087 ^{is} (0,013)	-0,0303 * (0,013)	-0,0233 (*) (0,013)
Etterkommer	-0,2880 *** (0,014)	-0,2937 *** (0,014)	-0,1956 *** (0,014)	-0,1821 *** (0,014)
Enslig forelder		-0,1435 *** (0,006)	-0,1148 *** (0,006)	-0,1097 *** (0,006)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd. mor			0,1179 *** (0,006)	0,1159 *** (0,006)
VGS-utd. far			0,0809 *** (0,007)	0,0741 *** (0,007)
Høy utd. mor			0,2754 *** (0,007)	0,2698 *** (0,007)
Høy utd. far			0,2398 *** (0,007)	0,2231 *** (0,008)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,0139 ^{is} (0,009)
Fars inntekt				0,0577 *** (0,009)
<i>Adj. R²</i>	0,0039	0,0093	0,0551	0,0555
<i>R²</i>	0,0040	0,0094	0,0552	0,0556
<i>N</i>	104 194	104 194	104 194	104 194

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parantes

Fortsatt er det etterkommerne som har lavest gjennomsnittskarakter, men jenter med en utenlandsfødt far har ikke lenger signifikant forskjellig snittkarakter enn majoriteten. Forklaringskraften øker noe, men er svært lav med justert R² på 0,9%.

I modell 3 inkluderes foreldrenes utdanning, og alle fire koeffisienter er positive og signifikante. Igjen er det foreldrenes utdanning på høyere nivå som har den sterkeste positive effekten på barnas karakterer. Konstantleddet synker, altså har jenter i majoriteten med foreldre som har lite utdanning gjennomsnittskarakter på 3,5. Koeffisienten for utenlandsfødt mor blir negativ, og koeffisienten for utenlandsfødt far blir igjen signifikant på 5%-nivå.

Etterkommerne er fortsatt elevgruppen som har lavest karaktersnitt, men forskjellen er nå litt mindre enn i de tidligere modellene. Justert R^2 øker til 5,5% noe som er lavere enn forventet.

I modell 4 skjer det ikke noen dramatiske endringer på koeffisientene for elevgruppene, men det er verdt å legge merke til at koeffisientene for foreldrenes utdanning blir en nyanse svakere. Mors inntekt er ikke-signifikant, mens fars inntekt er signifikant på 0,1%-nivå, men ganske svak. Det er helt tydelig at foreldrenes utdanningsnivå har mye mer å si for barnas karakterer enn foreldrenes inntekt. Forklart varians er nesten uendret fra modell 3 til modell 4.

6.3.1 Oppsummering av karakteranalyser – jenter

Med tanke på hypotese 1 b ser vi at den kun bekreftes delvis, fordi jenter med en utenlandsfødt mor får bedre karakterer enn majoriteten i modell 1, mens jentene med en utenlandsfødt far får lavere karakterer enn majoriteten. Hypotese 2 b bekreftes da jenter med blandet landbakgrunn oppnår høyere karakterer enn etterkommerjentene. Hypotese 3 b bekreftes også, da jenter med en utenlandsfødt mor får bedre karakterer enn jenter med en utenlandsfødt far.

Hypotese 5 b bekreftes også, jenter som bor med en enslig forelder oppnår signifikant dårligere karakterer enn jenter som bor med begge foreldrene sammen.

For hypotese 6 b ser vi at foreldrenes utdanningsnivå har en signifikant effekt på barnas karakterer, og at det er utdanning på høyere nivå som har den desidert sterkeste effekten. Det er kun fars inntekt som har en signifikant positiv effekt på jenters karakterer, konstantleddet endrer seg minimalt fra modell 3 til 4 og koeffisienten til fars inntekt er relativt svak, derfor bekreftes hypotese 7 b bare delvis. Sammenlignet med analysene av fullføring er det interessant å merke seg at etterkommerne fortsatt oppnår de laveste karakterene ved kontroll for sosial bakgrunn.

Modelltilpasningen blir ikke høyere enn 5,6%. Implikasjonene dette innebærer kommer jeg tilbake til etter å ha gjennomgått karakteranalysene for guttene.

6.4 Karakterer blant gutter som har fullført allmennfaglig linje

Karakteranalysene for gutter følger nedenfor.

Tabell 6.4.1: Analysekapittel 1: Karakterer, gutter – fullført allmennfaglig linje

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,6772 *** (0,003)	3,7033 *** (0,003)	3,4072 *** (0,010)	3,3738 *** (0,012)
Utenlandsfødt mor	-0,0158 ^{is} (0,015)	-0,0105 ^{is} (0,015)	-0,0609 *** (0,015)	-0,0604 *** (0,015)
Utenlandsfødt far	-0,0761 *** (0,015)	-0,0526 *** (0,015)	-0,0657 *** (0,015)	-0,0584 *** (0,015)
Etterkommer	-0,3377 *** (0,017)	-0,3452 *** (0,017)	-0,2310 *** (0,017)	-0,2151 *** (0,017)
Enslig forelder		-0,1581 *** (0,008)	-0,1290 *** (0,008)	-0,1214 *** (0,008)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd. mor			0,0994 *** (0,009)	0,0976 *** (0,009)
VGS-utd. far			0,0713 *** (0,010)	0,0626 *** (0,010)
Høy utd. mor			0,2487 *** (0,009)	0,2442 *** (0,010)
Høy utd. far			0,2263 *** (0,010)	0,2058 *** (0,010)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,0086 ^{is} (0,011)
Fars inntekt				0,0733 *** (0,011)
<i>Adj. R²</i>	0,0061	0,0119	0,0502	0,0509
<i>R²</i>	0,0061	0,0120	0,0504	0,0510
<i>N</i>	68 903	68 903	68 903	68 903

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parantes

I modell 1 er det kun gutter med utenlandsfødt mor som ikke er statistisk forskjellig fra majoritetsgutter, som har et karaktersnitt på 3,67. Både gutter med en utenlandsfødt far og etterkommergutter gjør det signifikant dårligere enn majoriteten, men etterkommerne gjør det

svært mye dårligere enn majoriteten, og har bare et snitt på 3,34. Gutter med en utenlandsfødt far får også signifikant lavere karakterer enn majoriteten, men forskjellen er mindre enn mellom majoriteten og etterkommerne. Justert R^2 er kun 0,6%.

Når enslig forelder inkluderes i modell 2 får majoritetsgutter med begge foreldre som bor sammen karaktersnitt på 3,7, noe som bare er en liten endring. Endringene i koeffisientene til elevgruppene er også små. Effekten av å bo med en enslig forelder er ganske sterkt negativ på -0,16, som betyr at majoritetsgutter som bor med begge foreldrene har et karaktersnitt på 3,5. Justert R^2 er fortsatt svært lav på 1%.

Når jeg inkluderer mål på foreldrenes utdanning i modell 3 blir synker gjennomsnittet til majoritetsgutter betydelig fra 3,7 i modell 2 til 3,4 i modell 3. Nå har gutter med en utenlandsfødt mor har signifikant lavere karakterer enn majoriteten. Koeffisienten til gutter med en utenlandsfødt far blir sterkere, mens koeffisienten til etterkommerne blir svakere. Utdanningskoeffisientene er alle positive og signifikante, men å ha foreldre med høy utdanning har sterkest effekt på karakterer. Fortsatt er det etterkommere som har lavest snitt, og begge elevgruppene med blandet landbakgrunn har et snitt som er 0,06 lavere enn majoriteten.

I modell 4 ser vi et lignende mønster som i analysene for jenter: mors inntekt ikke er signifikant, mens fars inntekt er signifikant og positiv. Betydningen av fars inntekt er ikke like sterk som målene på utdanning. Justert R^2 blir heller ikke her særlig høy, kun 5,1%.

6.4.1 Oppsummering karakteranalyser – gutter

Ser vi på de tre første hypotesene finner vi et lignende mønster for guttene som for jentene: guttene med utenlandsfødt mor får ikke signifikant lavere karakterer enn majoritetsjenter, men det får jenter med en utenlandsfødt far. Hypotese 1 b bekreftes igjen bare delvis. Hypotese 2 b og 3 b bekreftes da begge gruppene med en utenlandsfødt forelder oppnår høyere karakterer enn etterkommerne, og at gutter med en utenlandsfødt mor får bedre karakterer enn gutter med en utenlandsfødt far.

Også i denne analysen bekreftes hypotese 5 b om at å bo med en enslig forelder har negativ effekt på karakterer.

Effekten av sosial bakgrunn på karakterer for gutter er den samme som vi så for jenter: høyere utdanning hos foreldrene har den sterkeste effekten, men gutter som har foreldre med VGS-utdanning har også bedre karakterer enn gutter med foreldre som har lite utdanning, altså bekrefte hypotese 6 b. Også for guttene er det kun fars inntekt som har en positiv signifikant, men svak, effekt på karakterer, slik at hypotese 7 b kun bekrefte delvis. Likevel kan ikke analysene forklare mye av variasjonen i den avhengige variabelen, karakterer. Denne problemstillingen er viktig, og jeg diskuterer dette nedenfor.

6.5 Uforklart varians

Vi har sett at analysemodellene, spesielt karakteranalysene, forklarer svært lite, slik det kommer frem av målene på R^2 og justert R^2 . Det kan være to grunner til dette. Den første årsaken har en teoretisk karakter, ved at jeg ikke har fanget opp alle relevante forklaringsvariabler. Det er mulig at karakterforskjeller blant elevene i mitt utvalg påvirkes av helt andre ting enn sosial bakgrunn og familiestruktur. Dessverre gir ikke registerdataene jeg har til rådighet noen mulighet til å undersøke dette nærmere. Denne forklaringen kommer jeg tilbake til i konklusjonen.

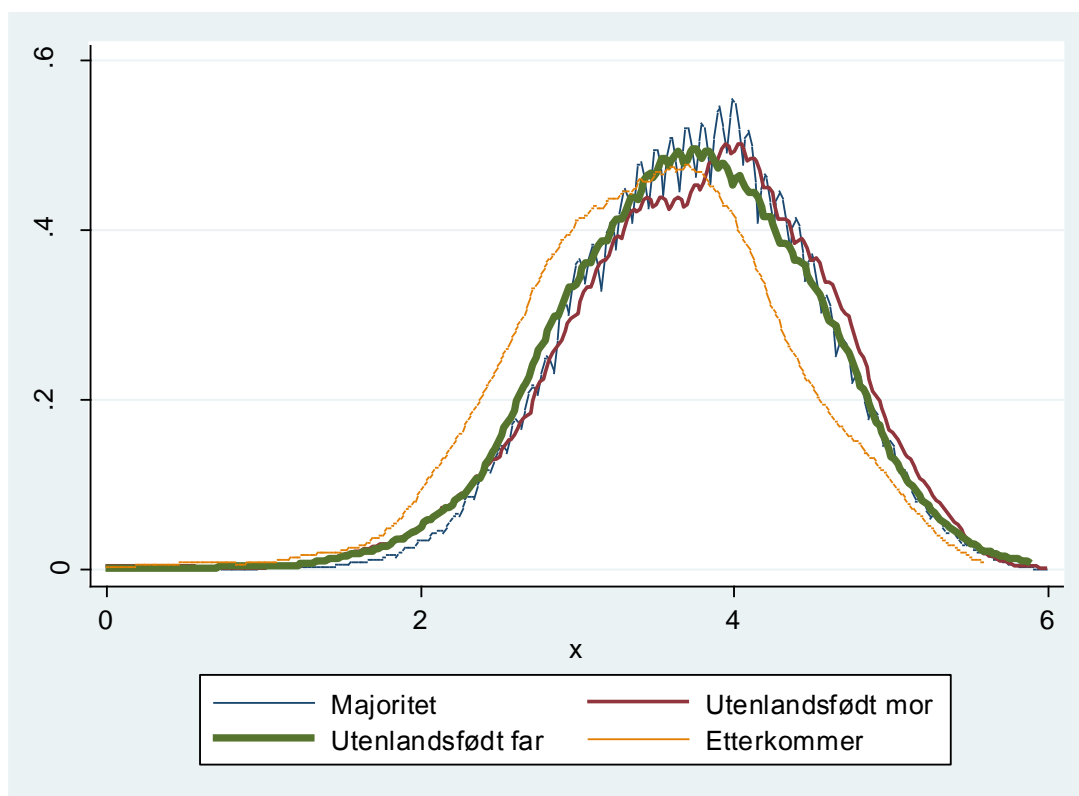
Den andre mulige årsaken til den lave forklarte variansen er at det finnes for lite variasjon i den avhengige variabelen, siden de foregående analysene er lagt opp slik at vi analyserer gruppeforskjeller i gjennomsnitt på avhengig variabel. En slik forklaring på uforklart varians kan langt på vei bekrefte av toveis kernel-density grafer. I figur 6.5.1 og 6.5.2 fremstilles fordelingen av gjennomsnittskarakterer for hver elevgruppe, for henholdsvis jenter og gutter, basert på de samme observasjonene som i de foregående analysene. Vi ser at det kun er etterkommerne som skiller seg noe fra de andre elevgruppene, med et lavere gjennomsnitt.

At forskjellene mellom elevgruppene er så liten, er sannsynligvis den viktigste årsaken til at jeg ikke klarer å forklare så mye av «variasjonen» i dataene – det er rett og slett for lite variasjon å forklare⁴⁶.

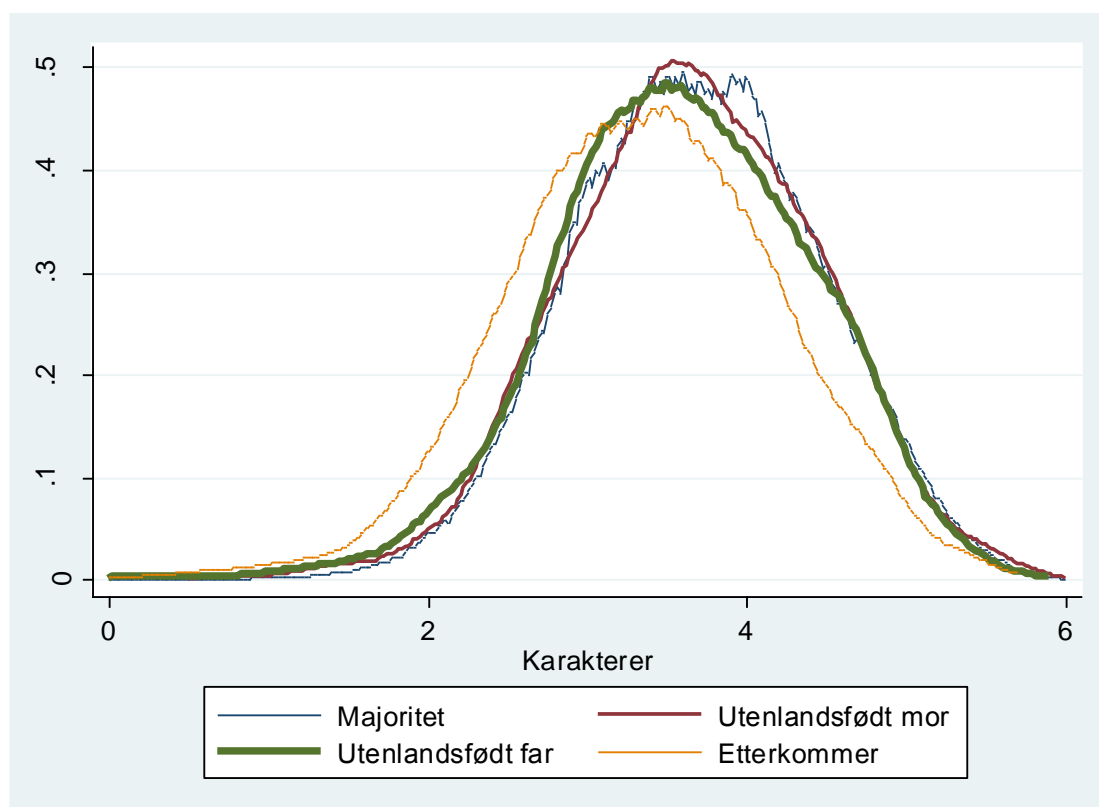
---

⁴⁶ Angående variasjon innad i elevgruppene kan dette ses av standardfeil.

Figur 6.2.1 Karakterfordeling for jenter, etter elevgruppe: Kernel desity-graf

Figur 6.2.2 Karakterfordeling for gutter, etter elevgruppe: Kernel density-graf

Etter å ha oppdaget at variasjonen i karaktervariabelen mellom gruppene var liten, sjekket jeg om dette kunne være knyttet til den seleksjonen som jeg selv bidro med ved å inkludere alle personer som noen gang har fullført allmennfaglig linje, altså uten å ha avklart et bestemt tidsrom for fullføring. Tanken bak å ikke gjøre en aldersbegrensning på elevene som karaktervariabelen baseres på, var å kunne få med så mange observasjoner som mulig, og dermed kanskje unngå signifikansproblemer som skyldes få observasjoner i de senere analysene der jeg bryter ned gruppene på landbakgrunn. Jeg har gjort de to karakteranalysene i dette kapittelet på nytt, med en karaktervariabel der det er kontrollert for fullføring innen 21 år (altså min andre avhengige variabel). Resultatet fra disse analysene er oppgitt i vedlegget. Ut fra de analyseresultatene, mener jeg det er forsvarlig å bruke karaktervariabelen uten aldersbegrensning. Justert R^2 blir noe høyere, men ikke med mer enn en prosent. Det er dessuten fortsatt tydelig at forskjellen mellom elevgruppene er små. På bakgrunn av analysene som ble gjort med den justerte karaktervariabelen mener jeg at det ser ut til at personene som ikke bruker mer enn 5 år på å fullføre videregående er en *mer* selektert gruppe, ved at karakternivået ser ut til å være enda høyere⁴⁷.

6.6 Oppsummering

I dette analysekapittelet har jeg gjort analyser av fullføring av VGS og karakterer blant elever som har fullført allmennfaglig linje, for å finne ut hvordan elevgruppene skiller seg fra hverandre, og hvordan utfallene varierer med sosial bakgrunn og familietype. Jeg har funnet at elevgruppene ofte skiller seg fra hverandre i tråd med hypotesene. Elever med en utenlandsfødt far har lavere fullføringsgrad og dårligere karaktersnitt enn majoriteten, og begge elevgrupper med utenlandsfødt forelder har høyere fullføringsgrad og bedre karaktersnitt enn etterkommere. I alle analysene har det å bo med en enslig forelder sterk negativ effekt på både fullføring og karakterer. Hypotesene om betydningen av foreldrenes utdanning ble bekreftet i alle analysene, og at foreldrene har høyere utdanning er assosiert med høyest fullføring og best karakterer. Fars inntekt har også alltid en positiv effekt på utfallsvariablene som undersøktes.

---

⁴⁷ Jeg oppdaget at variasjonen mellom gruppene med tanke på karaktervariabelen var liten sent i skriveprosessen, og hadde derfor ikke mulighet til å sjekke hvorvidt «min» seleksjonsfeil hadde stor betydning for *alle* analysene.

Jeg kunne ikke helt bekrefte hypotese 1 a og b, som hevder at elever med en utenlandsfødt forelder har lavere fullføring og dårligere karakterer enn majoriteten. Elevene med en utenlandsfødt mor oppnår like gode eller bedre resultater på begge utfallsvariablene enn majoriteten i modell 1 i alle analysene. Jeg kunne også bare delvis bekrefte betydningen av foreldrenes inntekt for karakterer. Både mors og fars inntekt har en positiv betydning for fullføringsgraden til elevene, mens kun fars inntekt hadde en signifikant effekt i karakteranalysene.

Forskjellene mellom gruppene blir ganske annerledes ved kontroller for sosial bakgrunn. Elevene med blandet landbakgrunn har lavere fullføring og karakterer da mål på sosial bakgrunn inkluderes i modell 3 og 4. I fullføringsanalysene så vi at guttene med en utenlandsfødt far ikke lenger har signifikant lavere fullføring enn majoritetsgutter når inntekt inkluderes i som kontroll. Dette kan tyde på at foreldrenes inntekt har mer å si for fullføringen av VGS blant elevene med en utenlandsfødt far. Etterkommerne har den høyeste fullføringen ved kontroll for sosial bakgrunn, men de har lavest karakterer.

I analysene i dette kapittelet har mange av elevene med blandet landbakgrunn en vestlig forelder. I de to neste kapitlene vil jeg utvide analysene ved å trekke frem de vanligste landbakgrunnene til elevene med én utenlandsfødt forelder, i tillegg til at jeg vil teste om det foreligger samspill mellom familietype og sosial bakgrunn. I det første kapittelet som følger vil jeg ta for meg fullføring av VGS, i det neste analyseres karakterer ved allmennfaglig linje.

7 Analysedel 2: Fullføring av VGS – Landbakgrunn og samspill

I det forrige kapittelet ble det ikke gjort noe skille mellom landbakgrunnene til etterkommere eller de med én utenlandsfødt forelder. I dette kapittelet skal vi se nærmere på hvordan elevene med ulik landbakgrunn skiller seg fra hverandre med hensyn til fullføring av VGS.

For at analysene skal bli så nøyaktige og oversiktlige som mulig, har jeg laget underutvalg. Hver analyse tar for seg én elevgruppe. Jeg har valgt ut de landbakgrunnene som er vanligst for gruppen med en utenlandsfødt mor og utenlandsfødt far, slik at underutvalgene blir: Først utenlandsfødt mor med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand. Deretter utenlandsfødt far med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India. Jeg har dessuten laget to underutvalg for etterkommergruppen: de som har landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand er ett underutvalg, og etterkommerne med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India er det andre. Dette er for at sammenligningen mellom etterkommerne og elevene med blandet landbakgrunn skal bli lettest mulig å tolke. Det siste underutvalget består av majoritetselevene, som også er en viktig gruppe for sammenligning. Samspillet mellom å bo med en enslig forelder og det å ha én utenlandsfødt forelder vil være i fokus, i tillegg til betydningen sosial bakgrunn for fullføring og karakterer til de forskjellige elevgruppene. Som i forrige kapittel blir analysene også her gjort separat for kjønn.

Hypotesene som testes i dette kapittelet:

H 4. a. Det finnes forskjeller i fullføringsgraden av VGS mellom elevene etter landbakgrunn

H 5. a: Elever som bor med en enslig forelder har lavere fullføring av VGS enn de som bor med begge foreldre sammen

H 6. a: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barnas fullføring av VGS

H 7. a: Økonomiske ressurser, målt som foreldrenes inntekt, har positiv effekt på barnas fullføring av VGS

H 8. a. effekten av å ha en enslig forelder på fullføringsgraden av VGS henger sammen med færre økonomiske ressurser

H 9. a. effekten av å ha en enslig forelder på fullføringsgraden av VGS henger sammen med et lavere utdanningsnivå hos foreldrene

7.1 Fullføring av videregående skole

I kapittel 5 ble det fremstilt figurer som viste hvordan gruppene som nå trekkes fram skilte seg ut med tanke på fullføring av VGS⁴⁸. I tabell 7.1.1 har jeg beregnet forventet fullføringsrate av VGS for hver elevgruppe etter kontroll for familietype og sosial bakgrunn. Beregningene bygger altså på tilsvarende analyser som modell 4 i forrige analysekapittel. Jeg vil kommentere hver elevgruppe for seg, og se tilbake på forskjellene jeg fant i kapittel 5 for å bedre belyse hvordan sosial bakgrunn og familietype assosieres med fullføringsgraden til de ulike elevene.

Modellene med samspillsledd gjengis i vedlegget. Årsaken til dette er at de ikke gir den store forskjellen i justert R^2 , og vanligvis ikke signifikante koeffisienter. Jeg vil komme kort tilbake til hvor mye disse samspillsleddene kunne fortelle utover det vi ser i tabell 7.1.1.

I tabell 7.1.1 er resultatene fra regresjonsanalyse om fullføring av videregående skole for begge kjønn og alle elevgrupper gjengitt. Hver kolonne består av én elevgruppe med én bestemt landbakgrunn. Der tallene har bakgrunnsfarge er de signifikante på minst 10%-nivå. Hvert underutvalg, som utgjør egne analyser, er rammet inn. Referansegruppen viser til personer som bor med begge foreldrene sammen, og med lav sosial bakgrunn⁴⁹. I elevgruppene som har flere landbakgrunner er det én landbakgrunn som utgjør konstantleddet i analysene (finnes i vedlegg). Tallene for landbakgrunnene som er til høyre, er regnet ut på bakgrunn av tallet til landbakgrunnen helt til venstre. Dette er grunnen til at verdiene for referansegruppen ikke er signifikante for hver landbakgrunn. Verdiene for de andre variablene er regnet ut hver for seg med bakgrunn i tallet for referansegruppen med ulik landbakgrunn.

---

⁴⁸ Dette er også fremstilt i analysene som resultattabell 7.1.1 er basert på, som finnes i vedlegget

⁴⁹ Beskrevet nederst i tabellen.

Figur 7.1.1: Fullføring av VGS blant alle elevgrupper, modeller uten samspill. Farget bakgrunn betyr at koeffisientene var signifikante på minst 10%-nivå.

Jenter	Utenlandsfødt mor				Etterkommer				Utenlandsfødt far				Etterkommer				Majoritet			
	Filippinene	Polen	Thailand	Thailand	Filippinene	Polen	Thailand	Thailand	Chile	Marokko	Tyrkia	Pakistan	India	Chile	Marokko	Tyrkia		Pakistan	India	
Referansegruppe ¹ Enslig forelder VGS utdanning Mor Far Høy utdanning Mor Far Inntekt Mor Far Justert R ²	0,5614	0,5795	0,4270		0,7307	0,8162	0,6222		0,3763	0,3487	0,5073	0,3823	0,3674	0,2904	0,5215	0,4369	0,5372	0,5605	0,4231	
	0,4738	0,4919	0,3394		0,6326	0,7181	0,5241		0,2568	0,2292	0,3878	0,2628	0,2479	0,2326	0,4637	0,3791	0,4794	0,5027	0,2987	
	0,6335	0,6516	0,4991		0,6314	0,7169	0,5229		0,4848	0,4572	0,6158	0,4908	0,4759	0,3814	0,6125	0,5279	0,6282	0,6515	0,5375	
	0,5919	0,6100	0,4575		0,6260	0,7115	0,5175		0,4367	0,4091	0,5677	0,4427	0,4278	0,3350	0,5661	0,4815	0,5818	0,6051	0,5287	
	0,6327	0,6508	0,4983		0,7527	0,8382	0,6442		0,5170	0,4894	0,6480	0,5230	0,5081	0,3836	0,6147	0,5301	0,6304	0,6537	0,5856	
	0,6734	0,6915	0,5390		0,7387	0,8242	0,6302		0,4783	0,4507	0,6093	0,4843	0,4694	0,3745	0,5456	0,4610	0,5613	0,5846	0,5844	
	0,6024	0,6205	0,4680		0,7550	0,8405	0,6465		0,5353	0,5077	0,6663	0,5413	0,5264	0,4770	0,7081	0,6235	0,7238	0,7471	0,5525	
	0,6492	0,6673	0,5148		0,7492	0,8347	0,6407		0,4469	0,4193	0,5779	0,4529	0,4380	0,4992	0,7303	0,6457	0,7460	0,7693	0,5509	
	0,0505				0,0238						0,0711				0,0650				0,1114	
	N	573	277	261		167	152	21		223	184	165	160	142	243	309	595	1943	394	238902
Gutter	0,1726	0,2017	0,1668		0,4111	0,4613	0,6238		0,2558	0,1976	0,2399	0,2405	0,3217	0,1544	0,2448	0,2591	0,3418	0,4176	0,2750	
	0,1347	0,1638	0,1289		0,3404	0,3906	0,5531		0,1767	0,1185	0,1608	0,1614	0,2426	0,0441	0,1345	0,1488	0,2315	0,3073	0,1456	
	0,2587	0,2878	0,2529		0,3593	0,4095	0,5720		0,3787	0,3205	0,3628	0,3634	0,4446	0,2186	0,3090	0,3233	0,4060	0,4818	0,3816	
	0,3408	0,3699	0,3350		0,4243	0,4745	0,6370		0,3347	0,2765	0,3188	0,3194	0,4006	0,2617	0,3521	0,3664	0,4491	0,4176	0,3808	
	0,3093	0,3384	0,3035		0,3068	0,3570	0,5195		0,4519	0,3937	0,4360	0,4366	0,5178	0,2210	0,3114	0,3257	0,4084	0,4842	0,4604	
	0,3842	0,4133	0,3784		0,4426	0,4928	0,6553		0,3311	0,2729	0,3152	0,3158	0,3970	0,2815	0,3719	0,3862	0,4689	0,5447	0,4842	
	0,3315	0,3606	0,3257		0,6864	0,7366	0,8991		0,4233	0,3651	0,4074	0,4080	0,4892	0,3376	0,4280	0,4423	0,5250	0,6008	0,3803	
	0,2742	0,3033	0,2684		0,6097	0,6599	0,8224		0,3252	0,2669	0,3093	0,3099	0,3911	0,2587	0,3491	0,3634	0,4461	0,5219	0,4140	
	0,0736					0,0306					0,0847					0,0770			0,1169	
	N	607	357	274		160	158	15		244	225	202	194	141	265	321	605	2067	393	250891

Referansegruppen består av elever med ulik handbakerunn, foreldre som bor sammen, foreldre med lav utdanning og lav inntekt

¹ Referansegruppen består av elever med ulik kandbakgrunn, foreldre som bor sammen, foreldre med lav utdanning og lav inntekt

7.1.1 Majoritetselever

Majoritetselevene utgjør den største gruppen som analysene er basert på. I kapittel 5 fant jeg at jenter fra majoriteten hadde en fullføringsgrad på 71 %, mens guttenes fullføringsgrad lå på 57 %. Vi ser i kolonnen helt til høyre i tabellen at referansegruppen for jenter, som bor med begge foreldre, har en forventet fullføring på 42 %, mens gutter (nedre del av tabellen) er tallet 28 %. Både jenter og gutter i majoritetsbefolkningen som bor med en enslig forelder har lavere forventet fullføringsgrad enn de med foreldre som bor sammen. Det er dessuten tydelige kjønnsforskjeller i fullføring innenfor majoritetsgruppen. Betydningen av foreldrenes utdanningsnivå er sterkere enn foreldrenes inntekt for begge kjønn, men jentene har en sterkere effekt av mors utdanning og inntekt, mens guttene påvirkes sterkere av fars. Vi ser at modelltilpasningen er på ca 11% for både jenter og gutter.

7.1.2 Utenlandsfødt mor

I den deskriptive fremstillingen fant jeg at andelen som fullførte VGS innen de var 21 år blant elevene med filippinsk mor var 68 % for jentene og 47 % for guttene. Andelen av jentene med polsk mor som fullførte var 72 % og for guttene var andelen 54 %. Blant elevene med thailandsk mor fullførte 50 % av jentene, mens andelen var 41 % for guttene. I tabell 7.1.1, i kolonnen helt til venstre, er de med filippinsk mor referansegruppe. Jentene med en filippinsk mor som bor med begge foreldre, og har lav sosial bakgrunn har forventet fullføring på 56 %. For guttene er det kun 17 %. Jenter med thailandsk mor har signifikant lavere forventet fullføring enn for de med filippinsk mor, på 43%. Det er ikke en signifikant forskjell mellom elevene med filippinsk mor og elevene med polsk mor hverken for jenter eller gutter, og blant guttene, heller ikke thailandsk mor.

Med tanke på betydningen av å bo med en enslig forelder er det kun for jentene dette har signifikant negativ betydning.

Jeg finner ulik påvirkning av sosial bakgrunn for jenter og gutter. For jentene finner jeg en større betydning av fars utdanning og inntekt enn mors. For guttene finner jeg at fars utdanning betyr mer enn mors utdanning og at fars utdanning har den sterkeste positive effekten på sønnens fullføring. Derimot betyr mors inntekt mer enn fars inntekt, den har til og

med en sterkere effekt på fullføring enn mors utdanning. Sammenlignet med referansegruppen som har foreldre med lav utdanning og inntekt, har alle elevene med foreldre som har utdanning på VGS- eller høyere nivå og foreldrene med høyere inntekt, høyere fullføringsgrad.

7.1.3 Etterkommere med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand

Dette er underutvalget som består av færrest individer, og som gir lavest justert R^2 av fullføringsanalysene. I den deskriptive fremstillingen så vi at andelen av jentene som fullførte var 72 % av de med filippinsk bakgrunn, 78 % med polsk, og 57 % med bakgrunn fra Thailand. For guttene var andelen som fullførte 59 % av de med filippinske foreldre, 62 % med polske, og 67 % med foreldre fra Thailand. Med tanke på etterkommere fra Thailand er det viktig å være klar over at fullføringsanalysene kun er basert på 15 gutter og 21 jenter.

Både jenter og gutter med to foreldre fra de samme landbakgrunnene som de med en utenlandsfødt mor har høyere fullføring enn de med en norskfødt far, kontrollert for sosial bakgrunn og enslig forelder. Dette tyder altså på at det å ha en norsk far har en negativ effekt for elevene med disse landbakgrunnene. I analysene av fullføringsgraden til disse etterkommerne finner jeg først og fremst ikke at elevene som bor med en enslig forelder har lavere fullføringsgrad enn de som bor sammen med begge foreldrene. Jeg finner heller ikke at foreldrenes utdanningsnivå eller inntekt har en signifikant effekt på hvor mange av jentene som fullfører VGS. For guttene har ikke de med foreldre som har høy utdanning høyere fullføring enn de som har foreldre med lav utdanning, men da foreldrene har god råd øker fullføringsgraden betraktelig, fra 41 % av gutter med filippinsk bakgrunn som bor med begge foreldre, og der foreldrene har lav inntekt og utdanning, til 69 % av guttene med mor som har høyere inntekt.

7.1.4 Utenlandsfødt far

I kapittel 5 så vi at fullføringsgraden til elever med en utenlandsfødt far var 54 % for jenter med chilensk far og 47 % for gutter med chilensk far, for de med marokkansk far 47 % for jenter og 37 % for gutter, for de med tyrkisk far, 65% for jenter og 41 % for gutter, for de med pakistansk far 49 % for jenter og 38 % for gutter, for de med indisk far 56% for jenter og 57 % for gutter. Når jeg kontrollerer for om de har enslig forsørger og deres sosiale bakgrunn

finner jeg at jenter med en far fra Tyrkia har signifikant høyere fullføring (51 %) enn referansegruppen som er jenter med far fra Chile (38 %). For guttene er fullføringsgraden en god del lavere (Chile: 26 %), og jeg finner ingen signifikante forskjeller for de andre landbakgrunnene. Både jenter og gutter opplever en negativ effekt på fullføring av å ha en enslig forelder. Jentene med chilensk far, som bor med enslig forelder og har lav sosial bakgrunn, fullfører bare 26 % VGS innen de er 21 år, mens for guttene med chilensk far i samme situasjon er det bare 18 % som fullfører VGS.

Med tanke på sosial bakgrunn finner jeg lignende trekk for både jenter og gutter. Mors utdanning har en sterkere positiv effekt på fullføring enn fars utdanning, og mors inntekt har en sterkere effekt enn fars inntekt, som er ikke-signifikant i analysene for begge kjønn. Derimot er effekten av de to målene på sosial bakgrunn forskjellig for jenter og gutter: for jenter er effekten av mors inntekt sterkest, mens effekten av mors høyere utdanning er sterkest for gutter. Den norske morens utdanning og inntekt har mer å si enn fars.

7.1.5 Etterkommere med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India

Dette underutvalget omfatter det største antallet etterkommere. Som vi så i kapittel 5, var fullføringsgraden til elever med en utenlandsfødt far 48 % for jenter med foreldre fra Chile og 33 % for gutter, for de med marokkanske foreldre var den 58 % for jenter og 30 % for gutter, for de med tyrkiske foreldre var den 52 % for jenter og 33 % for gutter, for de med pakistanske foreldre var den 64 % for jenter og 44 % for gutter, for de med indiske foreldre var den 79 % for jenter og 66 % for gutter. Det er signifikante forskjeller i fullføring mellom alle landbakgrunnene. I tabell 7.1.1 ser vi at elevene med foreldre fra Chile (som bor med begge foreldre og har lav sosial bakgrunn) har lavest fullføring (29 % for jentene, og kun 15 % for guttene). Det er etterkommerne med foreldre fra India som har den høyeste fullføringen (56 % for jentene og 42 % for guttene), etterfulgt av de med pakistansk bakgrunn for begge kjønn. Blant jentene er det de med marokkansk bakgrunn som kommer etter de pakistanske, mens det for guttene er de tyrkiske. For både jentene og guttene er det en negativt for fullføring å bo med en enslig forelder. Betydningen av de to målene på sosial bakgrunn er stikk motsatt for jenter og gutter: for jenter har mors utdanning en større effekt på fullføring enn fars og fars inntekt betyr mer enn mors. For guttene er det derimot fars utdanning som har sterkere effekt enn mors, og mors inntekt har sterkere effekt enn fars.

Vi ser også her at etterkommerne med landbakgrunn fra Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, har høyere fullføring enn elevene med blandet landbakgrunn, kontrollert for sosial bakgrunn og enslig forelder⁵⁰. Av elevene med én de med chilensk far for begge kjønn og de med tyrkisk far for jentene som har høyere fullføring enn etterkommere med samme landbakgrunn.

Etterkommerne har altså, stort sett, høyere fullføring ved lavt utdannings- og inntektsnivå hos foreldrene. Dette går i retning av å bekrefte «innvandrerdryv»-effekten for etterkommergruppen, spesielt for de med landbakgrunn fra India, Marokko og Pakistan.

7.1.6 Oppsummering

I analysene i dette kapittelet kommer det frem at jentene med en tyrkisk far og jenter med en utenlandsfødt mor fra Filippinene og Polen, har gjennomgående høyere forventet fullføring enn majoriteten. Det er etterkommere med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand som oftest fullfører videregående skole av alle elevgruppene. Jenter som er etterkommerne med landbakgrunner fra Marokko, Pakistan og India, samt gutter med foreldre fra Pakistan og India har stort sett høyere forventet fullføring enn majoriteten når det kontrolleres for sosial bakgrunn og enslig forelder.

Guttene med en utenlandsfødt mor har lavere forventet fullføringsgrad enn majoriteten, kontrollert for enslig forelder, sosial bakgrunn og kjønn er. Disse guttene gjør det mye dårligere enn jentene i samme elevgruppe, som faktisk kommer veldig godt ut i analysene. Det er liten forskjell mellom guttene med utenlandsfødt far og majoriteten, men gutter med en utenlandsfødt far har høyere forventet fullføring når mors inntekt er høy. Etterkommerjentene kommer stort sett godt ut, med unntak av de med chilensk bakgrunn, som konsekvent har lavere fullføring enn både majoriteten og de med en chilensk far.

Foreldrenes inntekt ser ut til å ha mer å si for fullføringsgraden hos elevene med ikke-vestlig bakgrunn enn for majoriteten. For etterkommerguttene ser vi særlig en sterk effekt av mors inntekt på forventet fullføring. Et annet interessant mønster å legge merke til blant elevene med én utenlandsfødt forelder, er det utdanningsnivået til den norske forelderen som har sterkest positiv betydning for fullføringsgraden.

---

⁵⁰ Gutter med en tyrkisk far som bor med enslig forelder har derimot noe høyere fullføring enn etterkommere med tyrkisk bakgrunn som bor med enslig forelder.

7.2 Samspill: enslig forelder og sosial bakgrunn

Etter å ha gjort disse analysene er jeg interessert i å se om det foreligger samspill mellom sosial bakgrunn og det å ha en enslig forelder. Bakgrunnen for dette er at jeg forventet at noe av grunnen til at barn som bor med en enslig forelder har dårligere skoleresultater, er at slike familier oftere preges av dårlig økonomi (Breivik & Olweus 2006). En annen antakelse som har blitt fremmet er at personer med lavere utdanning oftere opplever samlivsbrudd (Lyngstad?), spesielt finnes det en sammenheng mellom å ha lav utdanning og å bli alenemor (McLanahan). Ved å teste samspill mellom det å ha en enslig forelder og foreldrenes inntekt og utdanningsnivå, ønsker jeg å avdekke slike sammenhenger.

Nedenfor vises en tabell som gir oversikt over hvilke samspillsledd som ga en økning i justert R^2 , og om koeffisientene for hvert av samspillsleddene ble signifikante⁵¹. Ettersom jeg i noen tilfeller har lav N inkluderer jeg signifikansnivå på 10 %. Den første kolonnen viser justert R^2 for de modellene som ble benyttet i tabell 7.1.1. For at det skal være lettere å legge merke til forskjellene vil tallet for justert R^2 være uthevet med fet skrift for den modellen det var høyest, altså om det var modellen med eller uten samspill som ga høyest justert R^2 .

I tabellen heter samspillsleddene enslig * høy utdanning og enslig * inntekt. Disse representerer to samspill hver: enslig forelder og høyere utdanning mor, enslig forelder og høyere utdanning far, og enslig forelder og inntekt mor, og enslig forelder og inntekt far. Der signifikansnivå blir gjengitt med to verdier for koeffisientene, f.eks (*)/nei, betyr det at samspillet med mors inntekt eller utdanning var signifikant på 10%-nivå, men ikke samspillet med fars inntekt eller utdanningsnivå.

Slik det fremgår av denne tabellen fører ikke det å ta med et samspillsledd til høyere justert R^2 i alle tilfeller, og i de tilfellene der det er en økning er ikke økningen nevneverdig stor (på det meste er det snakk om under et halvt prosentpoengs økning). Min antakelse om at betydningen av å bo med enslig forelder avhenger av sosial bakgrunn ser ut til å bli avkreftet.

---

⁵¹ For fullstendig oversikt over modellene med samspillsledd og hvilke effekter de ga, se vedlegg.

Tabell 7.2.1: Samspillsledd i de ulike analysene: sammenligning av justert R² og om koeffisientene for samspillsleddene ble signifikant eller ikke (mor/far)

	Uten samspill Justert R ²	Enslig * høy utdanning Justert R ² Sign b	Enslig * inntekt Justert R ² Sign b
Majoritet			
<i>Jenter</i>	0,1114	0,1119 ***	0,1119 ***
<i>Gutter</i>	0,1169	0,1170 ***	0,1172 ***
Utenlandsfødt mor			
<i>Jenter</i>	0,0505	0,0497 nei	0,0509 nei
<i>Gutter</i>	0,0736	0,0757 nei	0,0721 nei
Etterkommere ¹			
<i>Jenter</i>	0,0238	0,0187 nei	0,0218 nei
<i>Gutter</i>	0,0306	0,0249 nei	0,0256 nei
Utenlandsfødt far			
<i>Jenter</i>	0,0711	0,0700 nei	0,0733 (*)/nei
<i>Gutter</i>	0,0847	0,0845 nei	0,0848 nei
Etterkommere ²			
<i>Jenter</i>	0,0650	0,0647 nei	0,0654 (*)/nei
<i>Gutter</i>	0,0770	0,0766 nei	0,0768 nei
¹ Landbakgrunn: Filippinene, Polen og Thailand			
² Landbakgrunn: Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India			

Samspillet mellom høy utdanning hos foreldrene og å bo med enslig forelder søkte å fange opp om det er verre for elever med foreldre som har lav utdanning å ha en enslig forelder enn for andre. Dette kan jeg ikke bekrefte med dette samspillet. Samspillsleddet med inntekt kunne heller ikke fange opp hvorvidt økonomiske ressurser har en utjevneende effekt på den negative betydningen av å bo med en enslig forelder. Hvorvidt samspillsleddene jeg har konstruert er gode nok til å fange opp slikt, er et tema som jeg gjenopptar i konklusjonen.

7.3 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg undersøkt hvordan elever med ulik landbakgrunn skiller seg fra hverandre med tanke på fullføringsgrad av videregående skole. Jeg har særlig analysert

betydningen av å bo med en enslig forelder, samt foreldrenes utdanningsnivå og inntekt for forventet fullføring av VGS.

7.3.1 Landbakgrunn

Hypotese 4 a blir bekreftet: det finnes forskjeller mellom elever med ulik landbakgrunn, både mellom og innenfor samme elevgruppe. Dette så vi allerede i kapittel 5 om deskriptiv statistikk. I de foregående analysene ser vi at forskjellene i fullføring etter landbakgrunn er ofte, men ikke alltid, signifikante innenfor elevgruppene. Landbakgrunnene blant de med utenlandsfødt mor er mer like enn de andre.

Landbakgrunn ser ut til å påvirke jenter og gutter ulikt. Da jentene med mor fra Filippinene og Polen har høy forventet fullføringsgrad, har guttene i samme underutvalg blant de dårligste resultatene i analysen. Jeg finner en mye større kjønnsforskjell i dette underutvalget enn i noen av de andre.

7.3.2 Familietype

Jeg finner en sterk negativ betydning av å bo med en enslig forelder på forventet fullføring for elever med utenlandsfødt far, og for etterkommere fra de samme landene (Chile etc.)

Sammenhengen gjelder også etter kontroll for sosial bakgrunn. Dette bildet finner jeg også for majoritets elever, og jenter med en utenlandsfødt mor.

For gutter med en utenlandsfødt mor og for etterkommere med landbakgrunn fra Filippinene, Thailand og Polen, finner jeg ikke en signifikant betydning av å bo med enslig forelder.

Grunnen til at jeg ikke finner en slik signifikant betydning for etterkommerelevne med foreldre fra disse landene, kan ha å gjøre med at dette er gruppen med færrest individer, samt at det er få av dem som bor med en enslig forelder. Med tanke på guttene med en utenlandsfødt mor, kan det være at betydningen av å bo med enslig forelder er for svak.

Gruppen har allerede lav fullføringsgrad, og den ikke-signifikante effekten av å bo med enslig forelder er svakt negativ. Fra kapittel 5 husker vi at andelen som bor med en enslig forelder for denne gruppen, heller ikke er mye høyere enn for gjennomsnittet i utvalget (28%).

7.3.3 Sosial bakgrunn

Jeg kan på bakgrunn av analysene i dette kapittelet bekrefte at både foreldrenes utdanningsnivå og inntekt har en positiv effekt på fullføringsgraden til elevene. Betydningen av inntekt er likevel ikke alltid er signifikant for begge foreldrene. Jeg fant at foreldrenes inntekt hadde sterkest betydning for elevene med en eller to utenlandsfødte foreldre, sammenlignet med majoritets elevene. For gutter med en utenlandsfødt far betyr mors inntekt mest for fullføring.

Med tanke på betydningen av foreldrenes utdanning for fullføringsgraden til elevene, fant jeg et interessant trekk ved elevene med en utenlandsfødt forelder: dette var at utdanningsnivået til den norske forelderen hadde sterkest betydning for fullføringen. En slik sammenheng kan være et produkt av det Krange og Bakken (1998) kalte en særegen norsk kulturell kapital, nemlig at innvandrerforeldrenes «utenlandske» kulturelle kapital ikke har den samme betydningen for elevers utdanningsresultater i Norge som kulturell kapital opparbeidet i Norge.

Den eneste effekten av sosial bakgrunn jeg finner som er signifikant for etterkommere med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand er foreldrenes inntekt, og denne effekten fant jeg bare blant guttene. Dette kan ha noe å gjøre med lav N. At jeg ikke fant noen signifikante effekter for jentene i dette underutvalget, kan henge sammen med at mine funn tyder på svært høy forventet fullføring for selv de med lav sosial bakgrunn.

Jeg finner fortsatt at etterkommere har høyere fullføring enn majoriteten ved lav sosial bakgrunn, med unntak av de med landbakgrunn fra Chile. Blant elevene med en utenlandsfødt forelder fant jeg lignende mønstre som for etterkommerne, blant jentene med mor fra Filippinene og Polen, og far fra Tyrkia. Jeg fant ingen slike trekk ved guttene med en utenlandsfødt forelder.

7.3.4 Samspill

Jeg finner ingen signifikante effekter av samspillsleddene mellom sosial bakgrunn og familietype. Likevel, at betydningen av å bo med en enslig forelder minker fra modeller der sosial bakgrunn ikke er med, til modeller der de er med, kan bety at noe av effekten av å bo med en enslig forelder ikke er den samme for personer med lav sosial bakgrunn som for de med høy sosial bakgrunn.

8 Analysedel 3: Karakterer

– Landbakgrunn og samspill

I dette kapittelet presenterer jeg analyser med samme oppbygging som i forrige kapittel, men ser på den andre utfallsvariabelen: karakterer.

Som det kom frem av det første analysekapittelet er det lite variasjon mellom gruppene med tanke på karaktervariabelen. Dette er sannsynligvis på grunn av en naturlig seleksjon i form av at de elevene med de beste karakterene oftest fullfører allmennfaglig linje. Seleksjonen på elevenes karakterer fra allmennfaglig linje vil også være en innvending i dette kapittelet. Den gruppen som ser ut til å skille seg mest ut negativt med bakgrunn i karakteranalysene i kapittel 6 er etterkommerne. Det ble derimot ikke kontrollert for vestlige landbakgrunner i analysene i kapittel 6, noe som sannsynligvis er en grunn til at elevene med blandet landbakgrunn ikke skilte seg så mye fra majoritetsbefolkningen. Vi husker fra kapittel 5 at det er flest personer i gruppene med blandet landbakgrunn som har en forelder fra et annet vestlig land, og at disse gjør det på høyde med eller bedre enn majoriteten. I analysene som følger i dette kapittelet vil jeg se på forskjeller i gjennomsnittskarakterer mellom landbakgrunner, både innad i og mellom elevgrupper, og hvordan dette henger sammen med familietype og sosial bakgrunn.

Hypotesene som testes i dette kapittelet er:

H 4. b: Det finnes forskjeller i karakterer mellom elevene etter landbakgrunn

H 5. b: Elever som bor med en enslig forelder får dårligere karakterer enn de som bor med begge foreldre sammen

H 6. b: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barnas karakterer

H 7. b: Økonomiske ressurser, målt som foreldrenes inntekt, har positiv effekt på barnas karakterer

H 8. b: effekten av å ha en enslig forelder på karakterer i VGS henger sammen med færre økonomiske ressurser

H 9. b: effekten av å ha en enslig forelder på karakterer i VGS henger sammen med et lavere utdanningsnivå hos foreldrene

8.1 Karakterer

Nedenfor følger en resultattabell, tabell 8.1.1, som viser forventet karakter basert på resultatene fra lineær regresjonsanalysene av karakterer for begge kjønn og alle elevgrupper, kontrollert for landbakgrunn, sosial bakgrunn og enslig forelder. Oppsettet er likt som for resultattabellen, tabell 7.1.1, i forrige kapittel.

8.1.1 Majoriteten

I kapittel 5 så vi at jentene fra majoritetsbefolkningen hadde et karaktersnitt på 3,75, mens guttene hadde et snitt på 3,68. I tabell 8.1.1 ser vi at jentene med som bor med en enslig forelder, og har foreldre med lav utdanning og inntekt, har forventet gjennomsnittskarakter på 3,34, mens forventet snitt for guttene i samme situasjon er 3,29. For de med lav sosial bakgrunn, men som bor med begge foreldrene er snittet henholdsvis 3,45 for jenter og 3,37 for gutter. Foreldrenes utdanningsnivå har en positiv effekt på karakterene til både jenter og gutter, og det er morens utdanning som gir den største økningen i karakterene. Derimot er det kun fars inntekt som har en signifikant effekt på karakterene til jenter og gutter med to norske foreldre, og denne effekten er svak sammenlignet med betydningen av foreldrenes utdanning.

8.1.2 Utenlandsfødt mor

I kapittel 5 så vi at jentene med en utenlandsfødt mor hadde et karaktersnitt på 3,77, mens guttene hadde et snitt på 3,66. Altså fant jeg nærmest ingen forskjell mellom disse og majoriteten, uten noen form for kontroller. Ved å se på elevene med en ikke-vestlig mor fant jeg at jentene hadde et snitt på 3,66, mens guttenes snitt var på 3,56.

Tabell 8.1.1: Karakterer blant alle elevgrupper som har fullført allmennfaglig linje, modeller uten samspill.
Kursiv betyr at koeffisientene ikke var signifikante på 10%-nivå

Jenter	Utenlandsfødt mor			Etterkommer			Utenlandsfødt far					Etterkommer					Majoritet	
	Filippinene	Polen	Thailand	Filippinene	Polen	Thailand	Chile	Marokko	Tyrkia	Pakistan	India	Chile	Marokko	Tyrkia	Pakistan	India		
Referansegruppe ¹ Enslig forelder VGS utdanning Mor Far	3,6047	3,6057	3,6172	3,1705	3,6726	3,8756	3,1311	3,1963	3,4084	3,3493	3,4643	2,8598	3,3146	3,2721	3,1289	3,1543	3,4538	
	3,3853	3,3863	3,3978	2,7857	3,2878	3,4908	3,0081	3,0733	3,2854	3,2263	3,3413	2,7264	3,1812	3,1387	2,9955	3,0209	3,3432	
	3,4887	3,4897	3,5012	3,5407	4,0428	4,2458	3,2638	3,3290	3,5411	3,4820	3,5970	2,8803	3,3351	3,2926	3,1494	3,1748	3,5734	
	3,6409	3,6419	3,6534	2,9070	3,4091	3,6121	3,0799	3,1451	3,3572	3,2981	3,4131	2,9180	3,3728	3,3303	3,1871	3,2125	3,5357	
	3,6326	3,6336	3,6451	3,5750	4,0771	4,2801	3,3302	3,3954	3,6075	3,5484	3,6634	2,9920	3,4468	3,4043	3,2611	3,2865	3,7278	
Høy utdanning Mor Far	3,8585	3,8595	3,8710	3,1084	3,6105	3,8135	3,2683	3,3335	3,5456	3,4865	3,6015	3,0359	3,4907	3,4482	3,3050	3,3304	3,6862	
	3,7199	3,7209	3,7324	3,2560	3,7581	3,9611	3,4793	3,5445	3,7566	3,6975	3,8125	3,1151	3,5699	3,5274	3,3842	3,4096	3,4584	
Inntekt Mor Far	3,5565	3,5575	3,5690	3,2288	3,7309	3,9339	3,1123	3,1775	3,3896	3,3305	3,4455	3,0560	3,5108	3,4683	3,3251	3,3505	3,5088	
	0,0227			0,1257			0,0485					0,0335					0,0530	
Justert R ²	224	130	81	83	74	7	65	41	53	47	52	71	116	177	857	256	94309	
Gutter																		
	3,3964	3,4120	3,3314	2,8662	3,2072	3,7254	2,8982	3,2058	3,0189	3,0770	3,1645	2,7715	3,1016	3,0494	2,9977	3,0600	3,3710	
	3,1606	3,1762	3,0956	2,8427	3,1837	3,7019	2,8087	3,1163	2,9294	2,9875	3,0750	2,8287	3,1588	3,1066	3,0549	3,1172	3,2917	
	3,6035	3,6191	3,5385	2,6993	3,0403	3,5585	2,9839	3,2915	3,1046	3,1627	3,2502	2,7917	3,1218	3,0696	3,0179	3,0802	3,4766	
	3,4065	3,4221	3,3415	3,1541	3,4951	4,0133	3,0779	3,3855	3,1986	3,2567	3,3442	2,8842	3,2143	3,1621	3,1104	3,1727	3,4386	
Høy utdanning Mor Far	3,6674	3,6830	3,6024	2,9556	3,2966	3,8148	2,8590	3,1666	2,9797	3,0378	3,1253	2,6912	3,0213	2,9691	2,9174	2,9797	3,6323	
	3,5599	3,5755	3,4949	3,1273	3,4683	3,9865	3,1836	3,4912	3,3043	3,3624	3,4499	2,9923	3,3224	3,2702	3,2185	3,2808	3,5799	
	3,4604	3,4760	3,3954	2,8629	3,2039	3,7221	3,1720	3,4796	3,2927	3,3508	3,4383	2,9835	3,3136	3,2614	3,2097	3,2720	3,3645	
Inntekt Mor Far	3,4418	3,4574	3,3768	3,1466	3,4876	4,0058	3,1110	3,4186	3,2317	3,2898	3,3773	2,9820	3,3121	3,2599	3,2082	3,2705	3,4392	
	0,0528			0,0319			0,0277					0,0157					0,0469	
Justert R ²	133	115	55	63	68	6	59	55	41	39	38	51	56	105	662	200	61108	
N																		
¹ Referansegruppen består av elever med foreldre som bor sammen, foreldre med lav utdanning og lav inntekt																		

Det første som er verdt å merke seg er at forventet karaktersnitt for elever av begge kjønn med landbakgrunn fra Polen og Thailand ikke er signifikant forskjellig fra snittet til de med landbakgrunn fra Filippinene. Jentene med en utenlandsfødt mor med lav sosial bakgrunn og foreldre som bor sammen har et ganske høyt snitt på 3,6. For guttene i samme situasjon ligger snittet på rundt 3,4. Både jenter og gutter med en utenlandsfødt mor som bor med en enslig forelder har signifikant svakere forventede karakterer enn de som bor med begge foreldrene (ca 3,4 for jentene og mellom 3,1 og 3,2 for guttene). Kun fars høyere utdanning har en signifikant effekt på forventet karakterer hos jentene, en effekt som er svært sterk, da disse har et forventet snitt på hele 3,85. For guttene er det mors utdanningsnivå som har sterkest betydning for forventet karaktersnitt, og begge utdanningsnivåene har nesten like sterk effekt. Hvis mor har høyere utdanning er forventet karaktersnitt for guttene med en utenlandsfødt mor mellom 3,6 og 3,7. For guttene er det altså ikke tilfellet at den norske forelderens utdanning betyr mest, slik som i fullføringsanalysene.

8.1.3 Etterkommere med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand

Uten kontroller for landbakgrunn (i kapittel 6) var gjennomsnittskarakteren til etterkommerjenter 3,46, mens snittet til guttene lå på 3,34. I kapittel 5 fant jeg at etterkommerne med foreldre fra Thailand hadde det beste snittet, men at snittet var beregnet på svært få personer. Etter etterkommerne med thailandsk bakgrunn var det de med polsk bakgrunn som hadde det beste snittet (3,91 for jenter og 3,56 for gutter). I analysene der jeg bryter ned på landbakgrunn blir forventet karaktersnitt til elevene med thailandsk landbakgrunn signifikant, selv om det kun er basert på 7 jenter og 6 gutter. Det er tydelig at de etterkommerne som har foreldre fra Thailand får et høyt snitt sammenlignet med andre etterkommere, selv etter kontroll for sosial bakgrunn og enslig forelder. Med tanke på etterkommerne med de to andre landbakgrunnene er det jenter og gutter med filippinske foreldre som har lavest snittkarakter, kun 3,2 for jenter, og 2,9 for gutter der de har lav sosial bakgrunn, og foreldre som bor sammen. For jenter med polske foreldre er snittet 3,7 og guttene har 3,2 da foreldrene bor sammen og deres utdanning og inntekt er lav. For guttene er ingen av målene på sosial bakgrunn signifikante, mens jentene med mor som har høyere utdanning oppnår signifikant høyere snitt, hele 4,1 for jentene med polske foreldre og 3,6 for de med foreldre fra Filippinene. Det er interessant at R^2 er såpass høy (13 %) i analysene av jentene, spesielt siden antall observasjoner er såpass lav (164). Dette kan komme av at det er

store forskjeller mellom landbakgrunnene, og at å bo med en enslig forelder, samt noen mål på sosial bakgrunn forklarer mye av denne variasjonen.

Selv om etterkommerne med filippinsk bakgrunn helt klart hadde høyere fullføringsgrad enn elevene med filippinsk mor, er det altså slik at de som har en norskfødt far og filippinsk mor oppnår høyere karakterer. Forskjellen mellom de med to polske foreldre og en polsk mor er ikke stor.

8.1.4 Utenlandsfødt far

I kapittel 5 fant jeg at elevene med en chilensk far hadde det laveste karaktersnittet på 3,43 for jenter og 3,26 for gutter. Det høyeste snittet er blant elevene med en indisk far, der jenter hadde et snitt på 3,78, og gutter hadde 3,62. Etter kontroll for sosial bakgrunn ser jeg et lignende mønster. Jentene med indisk far har høyest karaktersnitt, etterfulgt av de med tyrkisk far. Dette er de eneste som har signifikant forskjellig snitt fra de med chilensk far når familietype og sosial bakgrunn holdes likt. Jentene som bor med begge foreldrene og har lav sosial bakgrunn har et forventet snitt på 3,13 med en far fra Chile, 3,41 med en far fra Tyrkia og 3,46 med en far fra India. For guttene er det ikke lenger de med en indisk far som oppnår det høyeste snittet når jeg kontrollerer for enslig forelder og sosial bakgrunn, men de som har en far fra Marokko. Forventet gjennomsnittskarakter for guttene med marokkansk far er den eneste som er signifikant forskjellig fra gutter med en chilensk far. Når de har foreldre som bor sammen, og som har lav inntekt og lav utdanning er forventet karaktersnittet 3,2 for de med marokkansk far og 2,9 for de med far fra Chile.

For analysene av både jenter og gutter finner jeg ikke en signifikant effekt av å bo med en enslig forelder. Dette er ganske overraskende, da det er gruppen som har høyest andel som bor med en enslig forelder av elevgruppene.

For jentene finner jeg bare at mors inntekt har en positiv effekt på karakterer, og at denne er sterk: jenter med indisk far går fra å ha et snitt på 3,5 når foreldrenes utdanning og inntekt er lav, til et snitt på 3,8 ved høy inntekt hos mor. Det er kun guttene som har far med høyere utdanning som har signifikant bedre forventet karaktersnitt enn guttene med lav sosial bakgrunn.

At jeg finner få signifikante effekter kan ha å gjøre med at det er relativt få personer med de forskjellige landbakgrunnene i denne gruppen som har en verdi på karaktervariabelen. Det er bare mellom omtrent 40 og 60 individer i hver landbakgrunn separat for kjønn. Justert R^2 er liten i analysene av begge kjønn.

8.1.5 Etterkommere med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India

Disse etterkommerne utgjør igjen den mest tallrike gruppen, der elever med pakistansk bakgrunn har flest observasjoner. I kapittel 5 fant jeg også for denne gruppen at de med indisk bakgrunn oppnår de beste karakterene (3,51 for jentene, 3,35 for guttene). Allerede i den deskriptive fremstillingen så vi at etterkommerne får dårligere karakterer enn de med en utenlandsfødt far. Ved kontroll for enslig forelder og sosial bakgrunn ser vi at alle landbakgrunnene har signifikant forskjellig forventet karaktersnitt fra hverandre, og at jenter og gutter med foreldre fra Marokko som oppnår det beste karaktersnittet, etterfulgt av Tyrkia og India. Det kan virke som at etterkommerne fra Marokko og Tyrkia i større grad selekteres til videregående skole, da vi ser at de, spesielt guttene, har lavere fullføringsgrad enn etterkommere med pakistansk og indisk bakgrunn. At etterkommerne med foreldre fra Tyrkia og Marokko er de som får sterkest karakterer kan tyde på at de elevene med disse landbakgrunnene som fullfører VGS har høyere karakterer, sammenlignet med mønsteret for de med landbakgrunn fra India og Pakistan. Igjen er det elevene med foreldre fra Chile som kommer dårligst ut i analysene, med det laveste karaktersnittet.

Jeg finner kun en signifikant effekt av å bo med enslig forelder på forventet karaktersnitt hos jentene.

For guttene er det de som har fedre med høyere utdanning som får høyest forventet karaktersnitt. Også for jentene finner jeg en positiv betydning av fars utdanning på høyere nivå som er sterkere enn mors utdanning, men de som har mødre med god inntekt er de som forventes best karaktersnitt av jentene. For guttene har mors og fars inntekt omtrent like sterk betydning. Jeg får den laveste justert R^2 i analysene for disse etterkommerguttene, på bare 1,6 %.

8.1.6 Oppsummering

I likhet med det vi så i kapittel 6 reduseres utvalgsstørrelsen betraktelig fra fullføringsanalysene til karakteranalysene også her. Som vi har vært inne på er dette fordi karakteranalysene kun omfatter de som har fullført allmennfaglig linje. Det er også her færre gutter enn jenter i analysene. Dette kommer delvis av at det er flere gutter enn jenter som fullfører yrkesfag⁵², heller enn allmennfag, i tillegg til at en større andel gutter enn jenter ikke fullfører VGS i det hele tatt.

Blant elevene med en utenlandsfødt mor finner jeg ikke at elevene har forskjellig forventet karaktersnitt med tanke på landbakgrunn. Dette stemmer overens med den deskriptive fremstillingen i kapittel 5. Blant elevene med en utenlandsfødt far er det de med far fra Tyrkia eller India som presterer best blant jentene, mens blant guttene er det de med marokkansk far som presterer best. Det laveste forventede karaktersnittet blant elever med blandet landbakgrunn har de med en chilensk far. Analysene viser at det er elevene med utenlandsfødt mor som har de beste forventede karakterene med tanke på de med blandet landbakgrunn, noe som ikke fremkom i kapittel 6. Elevene i etterkommergruppene med ulik landbakgrunn skiller seg signifikant fra hverandre på karakterer. Gutter med to filippinske foreldre, samt jenter og gutter med chilensk bakgrunn har det laveste forventede karaktersnittet i analysene.

Etterkommerne har i karakteranalysene de dårligste resultatene. Selv om etterkommerne ofte hadde høyere fullføringsgrad enn de andre elevgruppene etter kontroll for familietype og sosial bakgrunn, har de altså lavere karakterer. Dette er i tråd med mine analyser i kapittel 6, og det støtter funn fra tidligere forskning som sier at ved likt karakternivå vil etterkommerne systematisk velge mer utdanning (Birkelund og Mastekaasa 2009).

Effekten av enslig forelder er ikke signifikant for elevene med en utenlandsfødt far. Den er signifikant for alle andre elevgrupper blant jentene, men den er kun signifikant for de med en utenlandsfødt mor og majoriteten blant guttene. Dette kan for det første tyde på at det å bo med en enslig forelder har en større negativ effekt på jenter enn gutter. For det andre kan det være et tegn på at enslig forelder ikke har like mye å si for karakterer. Som sagt er karakteranalysene basert på en selektert gruppe. Det er flere elever som bor med begge foreldre (da de er 15 år) som fullfører VGS enn de som bor med en aleneforelder. Derfor er

---

⁵² Bortsett fra i etterkommergruppen, og andre elever med ikke-vestlig bakgrunn. Se deskriptiv statistikk.

det grunn til å tro at det er en større andel blant elevene i karakteranalysene som har foreldre som bor sammen enn i fullføringsanalysene.

Med tanke på betydningen av sosial bakgrunn kan jeg ikke lenger se et tydelig mønster for elevene med en utenlandsfødt forelder. For elevene med en utenlandsfødt mor er det kun fars utdanning som har en signifikant effekt på karakterer for jentene, mens guttenes karakterer kun assosieres med mors utdanning. Blant elevene med en utenlandsfødt far er mors utdanning assosiert med høyere karakterer for jentene, mens fars utdanning er det eneste målet på sosial bakgrunn som har en betydning for guttenes forventede karakterer. For jentene ser det ut til å være den norske forelderen som har størst betydning for karakterene, mens det er den utenlandsfødte forelderen for guttene. Det er kun for jentene (med en utenlandsfødt far) at inntekt har en signifikant betydning for karakterer. For den mest tallrike etterkommergruppen og majoriteten ser jeg lignende betydning av sosial bakgrunn som tidligere. Altså kan manglende signifikante effekter være knyttet til utvalgsstørrelsen.

Som i karakteranalysene i kapittel 6 har jeg også her problemer med lav justert R^2 .

8.2 Samspill: enslig forelder og sosial bakgrunn

I forrige kapittel så jeg på fullføringsgraden til de ulike elevgruppene, etter de vanligste landbakgrunnene til elevene med en utenlandsfødt forelder. Jeg hadde hypoteser om at det forelå samspill mellom det å bo med en enslig forelder og sosial bakgrunn. Slike samspill har ønsket å teste også her i karakteranalysene. Dessverre har jeg det samme problemet som fullføringsanalysene i forrige kapittel har viste i forrige kapittel: justert R^2 endres nesten ikke.

Ett unntak er noe spesielt: gutter med utenlandsfødt far. Justert R^2 øker mye, relativt til den originale størrelsen. Dette utgjør likevel bare en økning med 1,6 prosentpoeng. Det er samspillet med fars utdanning og inntekt som gir signifikante koeffisienter.

Tabell 8.2.1 Samspillsledd i de ulike analysene: sammenligning av justert R^2 og om koeffisientene for samspillsleddene ble signifikant eller ikke (mor/far)

	Uten samspill Justert R^2	Enslig * høy utdanning Justert R^2 Sign b	Enslig * inntekt Justert R^2 Sign b
Majoritet			
<i>Jenter</i>	0,0530	0,0532 (*)/*	0,0531 nei/**
<i>Gutter</i>	0,0469	0,0472 ***	0,0469 nei/(*)
Utenlandsfødt mor			
<i>Jenter</i>	0,0227	0,0182 nei	0,0184 nei
<i>Gutter</i>	0,0528	0,0471 nei	0,0484 nei
Etterkommere ¹			
<i>Jenter</i>	0,1257	0,1215 nei	0,1308 nei
<i>Gutter</i>	0,0319	0,0358 nei	0,0482 nei/(*)
Utenlandsfødt far			
<i>Jenter</i>	0,0485	0,0465 nei	0,0502 nei
<i>Gutter</i>	0,0277	0,0431 nei/*	0,0402 nei/(*)
Etterkommere ²			
<i>Jenter</i>	0,0335	0,0350 nei	0,0392 (*)
<i>Gutter</i>	0,0157	0,0165 nei	0,0141 nei
¹ Landbakgrunn: Filippinene, Polen og Thailand			
² Landbakgrunn: Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India			

8.3 Oppsummering

8.3.1 Landbakgrunn

Hypotese 4 b, om at det er forskjeller i karakterer mellom elever med tanke på landbakgrunn, kan jeg bare delvis bekrefte. Allerede i kapittel 5 så jeg at det var små forskjeller blant jenter med utenlandsfødt mor fra de tre landene jeg ser på. I analysene i dette kapittelet, hvor jeg kontrollerer for familietype og sosial bakgrunn, finner jeg ingen signifikante effekter av landbakgrunnene til hverken jenter eller gutter med en utenlandsfødt mor. Derimot finner jeg at etterkommerne med de samme landbakgrunnene skiller seg signifikant fra hverandre. De store forskjellene mellom jenter med to filippinske, polske og thailandske foreldre tror jeg er noe av grunnen til at jeg i analysen av dem får høy justert R^2 , selv når utvalgsstørrelsen er lav.

Blant elevene med utenlandsfødt far finner jeg at jenter med en tyrkisk eller indisk far har signifikant høyere forventet karaktersnitt enn jenter med en chilensk far, mens jeg for guttene kun fant at de med en marokkansk far hadde høyere forventet snitt enn de med en chilensk far, kontrollert for enslig forelder og sosial bakgrunn. Blant etterkommerne med de samme landbakgrunnene så jeg derimot at alle elevene hadde signifikant forskjellig forventet snitt fra de med chilenske foreldre.

8.3.2 Familietype

Jeg kan heller ikke bekrefte hypotesen om betydningen av å bo med en enslig forelder på karaktersnitt for alle i utvalget. Jeg finner at det å bo med en enslig forelder oftere gir et signifikant utslag på karakterer for jentene, men ikke for guttene. Blant majoritets elever har både jenter og gutter som bor med en enslig forelder signifikant lavere karakterer enn de som bor med begge foreldrene. Analysene viser også en sterk negativ effekt på karakterer av å bo med en enslig forelder blant elevene (av begge kjønn) med en utenlandsfødt mor. Jeg finner ikke at elevene med en utenlandsfødt far og bor med enslig forelder har signifikant lavere karakterer enn de som bor med begge foreldre sammen. Dette er i strid med mine forventninger, da jeg hadde en antakelse om at gruppen med utenlandsfødt far ville være preget av dette fordi det er gruppen med størst andel som bor med en enslig forelder. Likevel kan dette kanskje være et tegn på at elevene drar nytte av å bo med den norske forelder, sammenlignet med den utenlandsfødte, slik tilfellet er for den andre elevgruppen med blandet landbakgrunn. I tråd med landspesifikk kulturell kapital-tesen vil det være verre for barna å bo med en enslig forelder hvis det er den utenlandsfødte moren, snarere enn den norske faren. Det er likevel verdt å merke seg at elevene som har en utenlandsfødt far ofte har lavere karakterer enn de som har en utenlandsfødt mor, og videre at de heller ikke har bedre karakterer enn de med en utenlandsfødt mor som bor med en enslig forelder.

8.3.3 Sosial bakgrunn

Effekten av sosial bakgrunn på forventede karakterer er ikke alltid signifikant.

For elevene med en utenlandsfødt mor finner jeg at foreldrenes utdanningsnivå er positivt korrelert med karakterer. Det er fars utdanning som har betydning for jentenes karakterer, og mors utdanning som har signifikant betydning for guttene.

Blant etterkommerne med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand er det bare jentene med høyere utdannet mor som oppnår signifikant bedre karakterer enn de med lav sosial bakgrunn.

For guttene med utenlandsfødt far ser man at det kun er der far har utdanning på høyere nivå, at gruppen får høyere forventede karakterer enn ved lav sosial bakgrunn. Jentene med en utenlandsfødt far får ikke bedre karakterer om foreldrene har høyere utdanningsnivå, derimot har mors inntekt en sterk signifikant betydning for forventede karakterer blant disse jentene.

Blant etterkommerne med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India finner jeg at jentene med foreldre med utdanning på høyere nivå har høyere forventet karaktersnitt enn de med foreldre som har lav utdanning. De er de med foreldre som har høyere inntekt som har best karakterer, og det er mors inntekt som betyr mest. For guttene er det kun fars, ikke mors utdanning som er korrelert med bedre karakterer, og begge foreldrenes inntekt har like positiv effekt på karakterene.

For etterkommergutter fra Filippinene, Polen og Thailand, viser funnene at foreldrenes utdanning eller inntekt ikke har en signifikant betydning for forventet karaktersnitt. Det ser ut til å være lite variasjon i gruppen. Jeg finner at jentene med en utenlandsfødt far ikke opplever en positiv effekt av foreldrenes utdanning på forventet karaktersnitt. Det er bare jenter med en utenlandsfødt far, etterkommere fra Chile etc. og majoriteten som opplever signifikant betydning av foreldrenes inntektsnivå på forventet karaktersnitt.

Foreldrenes utdanning og inntekt ser ikke ut til å ha like stor betydning for karakterene til elevene med en eller to utenlandsfødte foreldre, sammenlignet med effekten det har på fullføring. Dette ser jeg ut fra at det er færre signifikante effekter i analysene. Derimot har alle mål på sosial bakgrunn, unntatt mors inntekt, en signifikant betydning på majoritetselevenes forventede karakterer. Jeg vil anta at en grunn til at jeg ikke finner så mange signifikante effekter er på grunn av få observasjoner i de tre første elevgruppene fra venstre i tabell 8.1.1.

8.3.4 Samspill

Jeg finner heller ikke i karakteranalysene at samspillsleddene jeg har konstruert bidrar til høyere modelltilpasning, eller spesielt mange signifikante effekter.

9 Konklusjon

Hovedmålet med denne studien har vært å belyse fullføring av og karakterer i videregående skole for personer med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder, en gruppe vi vet svært lite om i Norge i dag. Jeg har spesifisert problemstillingen til å også fokusere på hva slags landbakgrunner gruppen er preget av, ut fra hvilken forelder som er den utenlandsfødte. Jeg har også hatt som mål å finne ut hvordan personer med det jeg kaller blandet landbakgrunn skiller seg fra elever fra majoritetsbefolkningen og etterkommere av to innvandrere. I de lineære regresjonsanalysene har jeg trukket inn familietype og ens sosiale bakgrunn som forklaringsvariabler. Ved å konkretisere landbakgrunnene til de vanligste landbakgrunnene til elevene med én utenlandsfødt forelder i de siste analysene, har jeg hatt mulighet til å se på hva slags betydning det har for elever med disse landbakgrunnene å ha en norskfødt forelder.

9.1 Resultater

Her vil jeg gi en sammenfatning av analyseresultatene, og hvorvidt de kunne bekrefte hypotesene fra kapittel 3.

9.1.1 Landbakgrunn

På bakgrunn av tidligere forskning og teori, konstruerte jeg hypoteser om forskjeller mellom elevgruppene:

H1 a: De med én utenlandsfødt forelder har lavere fullføring av VGS enn de med to norskfødte foreldre

H1 b: De med én utenlandsfødt forelder får dårligere karakterer enn de med to norskfødte foreldre

Disse hypotesene kan ikke bekrefte helt, med bakgrunn i den deskriptive fremstillingen av elevgruppene. Der fremkommer det at bare elevene med en utenlandsfødt far har lavere fullføringsgrad og svakere karakterer enn majoritetselevene.

H2 a: De med én utenlandsfødt forelder har høyere fullføring av VGS enn de med to utenlandsfødte foreldre

H2 b: De med én utenlandsfødt forelder får bedre karakterer enn de med to utenlandsfødte foreldre

Disse hypotesene kan bekreftes på bakgrunn av de deskriptive analysene. Både elevene med en utenlandsfødt mor og en utenlandsfødt far oppnår bedre karakterer og har høyere fullføringsgrad enn etterkommere.

H3 a: De med en utenlandsfødt mor har høyere fullføring enn de med en utenlandsfødt far

H3 a: De med en utenlandsfødt mor får bedre karakterer enn de med en utenlandsfødt far

Også disse hypotesene bekreftes i kapittel 5.

I lys av tidligere forskning, og foreliggende statistikk om hvem som stifter familie med medlemmer av majoritetsbefolkningen i Norge, vet jeg at personer med en utenlandsfødt mor og personer med en utenlandsfødt far er preget av forskjellige landbakgrunner (Hallvik 2008, Lie 2004). På bakgrunn av slik informasjon fremmer jeg hypotesene:

H 4. a. Det finnes forskjeller i fullføring av VGS mellom elevene etter landbakgrunn

H 4. b: Det finnes forskjeller i karakterer mellom elevene etter landbakgrunn

I kapittel 5 ser vi at elevene med en eller to innvandrerforeldre fra vestlige land presterer på høyde med eller bedre enn majoritets elever når det gjelder fullføring og karakterer. Elevene med ikke-vestlige landbakgrunner, både de med en og to ikke-vestlige innvandrerforeldre, har lavere fullføring og dårligere karakterer enn majoriteten.

Videre ser jeg på jenter og gutter med en utenlandsfødt forelder med de vanligste landbakgrunnene, samt etterkommere med samme landbakgrunn. Landbakgrunnene som er vanligst for elevene med utenlandsfødt mor er Filippinene, Thailand og Polen, og for de med en utenlandsfødt far er det Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India som er vanligst. Her så vi at det finnes tydelige forskjeller i landbakgrunn, men også forskjeller mellom ulike elevgrupper med lik landbakgrunn.

9.1.2 Familietype

I kapittel 5 fant jeg også at elevgruppene skiller seg med tanke på familietype og sosial bakgrunn. Elevene med en utenlandsfødt far har høyest andel som bor med en enslig forelder, mens andelen med en slik familietype er lavest blant etterkommerne. Med bakgrunn i tidligere forskning og teori hadde jeg en antakelse om at:

H 5. a: Elever som bor med en enslig forelder har lavere fullføring enn de som bor med begge foreldre sammen

H 5. b: Elever som bor med en enslig forelder har dårligere karakterer enn de som bor med begge foreldre sammen

I kapittel 6 gjør jeg de første analysene der familietype inkluderes som en forklaringsvariabel. Jeg finner at å bo med en enslig forelder har en sterk negativ betydning for både forventet fullføring av VGS og karaktersnitt fra allmennfaglig linje i disse analysene.

I kapittel 7 finner jeg en negativ betydning av å bo med en enslig forelder på forventet fullføring for de fleste elevgruppene. De jeg ikke fant en effekt av dette hos var etterkommere fra Filippinene, Polen og Thailand av begge kjønn, samt gutter med en utenlandsfødt mor. I karakteranalysene i kapittel 8 finner jeg derimot en signifikant betydning av å bo med en enslig forelder for elever med en utenlandsfødt mor, av begge kjønn, samt etterkommerjenter med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand. For både etterkommerjenter med de andre landbakgrunnene og majoriteten av begge kjønn, finner jeg at å bo med en enslig forelder er assosiert med lavere karaktersnitt. Etterkommerguttene, uansett landbakgrunn, som bor med enslig forelder har ikke lavere forventet karaktersnitt enn de som bor med begge foreldre. Elever av begge kjønn som har en utenlandsfødt far, har heller ikke signifikante lavere forventet karaktersnitt hvis man bor med enslig forelder.

Den største betydningen av å bo med enslig forelder finner jeg for fullføring. Dette er nok med på å bidra til en seleksjon i utvalget karaktervariabelen består av.

9.1.3 Sosial bakgrunn

I kapittel 5 satt jeg opp en oversikt over hvordan de ulike elevgruppene fordelte seg med tanke på sosial bakgrunn. Jeg finner at for elevene med en utenlandsfødt mor har de høyeste

andelene av foreldrene med høyere utdanning og i de høyeste inntektsgruppene, men at foreldrene også er overrepresentert med lavere utdannings- og inntektsnivå. Et lignende mønster ser vi også for elevene med en utenlandsfødt far, samtidig som at fedrene også har den høyeste andelen med manglende verdier på utdanning og inntekt. Som ventet finner jeg at foreldrene til etterkommerne er overrepresentert i de laveste utdannings- og inntektsnivåene, mens foreldrene til majoriteten er likt fordelt over inntektsnivåene, og den høyeste andelen av dem har utdanning på VGS-nivå. Jeg har testet hypoteser knyttet til betydningen av sosial bakgrunn for fullføring og karakterer i analysekapitlene:

H 6. a: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barnas fullføring av VGS

H 6. b: Foreldres utdanningsnivå har positiv effekt på barnas karakterer

H 7. a: Økonomiske ressurser, målt som foreldrenes inntekt, har positiv effekt på barnas fullføring av VGS

H 7. b: Økonomiske ressurser, målt som foreldrenes inntekt, har positiv effekt på barnas karakterer

I kapittel 6 gjorde jeg analyser på fullføring og karakterer med kontroll for familietype og sosial bakgrunn, men uten å skille mellom ulike landbakgrunner. I fullføringsanalysene fant jeg at alle mål på sosial bakgrunn hadde en signifikant betydning for forventet fullføring, men at foreldrenes utdanning på høyere nivå hadde den sterkeste betydningen. I karakteranalysene fant jeg også at foreldrenes høyere utdanning ga det høyeste forventede karaktersnittet. I disse analysene var derimot ikke målet på mors inntekt signifikant.

I de siste analysene i kapittel 7 og 8 trekker jeg inn landbakgrunn. I kapittel 7 beregner jeg forventet fullføringsgrad for elever med ulik landbakgrunn og elevgruppe, etter mål på familietype og sosial bakgrunn. Et viktig funn fra disse analysene går på at elevene med blandet landbakgrunn opplever sterkest positiv betydning på forventet fullføring fra sin norskfødte forelder. Dette støtter teoretiske forventninger om at landspesifikk kulturell kapital har stor betydning for sjansen for suksess i utdanningssystemet. Majoritetsjenter påvirkes noe sterkere av mor, og majoritetsgutter påvirkes noe sterkere av far sine mål på utdanning og inntekt. Foreldrenes inntekt betyr mer for forventet fullføring, sammenlignet med betydningen av foreldrenes utdanning for elever med en eller to innvandrerforeldre, enn det gjør for majoritets elever.

I kapittel 8 fant jeg færre signifikante effekter av sosial bakgrunn på forventede karakterer. Dette tror jeg har å gjøre med lite variasjon mellom gruppene, men også få observasjoner. Når det gjelder elevene med en utenlandsfødt mor finner jeg fortsatt for jentene at ett mål på sosial bakgrunn assosieres med høyere karakterer, nemlig fars høyere utdanning. For guttene med en utenlandsfødt mor er det nå mors utdanning som er assosiert med høyere karakterer. For karaktergjennomsnittet til jenter med en utenlandsfødt far er det økonomiske ressurser som betyr mest, i form av *mors* inntekt, mens guttene opplever kun en signifikant effekt av fars høyere utdanning. Betydningen av sosial bakgrunn for karakterer er veldig forskjellig for jenter og gutter med blandet landbakgrunn, sammenlignet med fullføringsanalysene. For jentene er det fortsatt den norskfødte forelderens utdanning og inntekt som har betydning for karakterer, mens det for gutter nå er den utenlandsfødte forelderens utdanning som er assosiert med bedre karakterer. Karakteranalysene som gir flest signifikante effekter av sosial bakgrunn er analysene av majoriteten og etterkommerne med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India. Dette er de to største underutvalgene i karakteranalysene.

9.1.4 Samspill

H 8. a/b: effekten av å ha en enslig forelder på fullføringsgraden av VGS/karakterer henger sammen med færre økonomiske ressurser

H 9. a/b. effekten av å ha en enslig forelder på fullføringsgraden av VGS/karakterer henger sammen med et lavere utdanningsnivå hos foreldrene

Jeg finner ikke at samspillsleddene mellom det å bo med en enslig forelder og foreldrenes inntekt eller utdanning tilfører analysene mer forklaringskraft.

9.1.5 Hva skjer med forskjellen mellom elevgruppene i de siste analysene?

Her vil jeg oppsummere hvordan forskjellene mellom elevgruppene arter seg *etter* kontroll for familietype og sosial bakgrunn i de to siste analysekapitlene.

H1 a: De med én utenlandsfødt forelder har lavere fullføring av VGS enn de med to norske foreldre

Gutter med en utenlandsfødt far har ikke lavere fullføring enn majoriteten når mål på foreldrenes inntekt inkluderes i de første fullføringsanalysene. Bortsett fra dette bekreftes hypotesen i kapittel 6. Hypotesen kan bare delvis bekreftes når landbakgrunn holdes likt. Guttene med en utenlandsfødt mor og guttene med en utenlandsfødt far har lavere forventet fullføring enn majoriteten ved kontroll for familietype og sosial bakgrunn. Jentene med en utenlandsfødt far har også lavere fullføring enn majoriteten, bortsett fra der faren er fra Tyrkia. Jenter med en utenlandsfødt mor fra Filippinene og Polen har ikke lavere fullføring enn majoriteten, mens jenter med mor fra Thailand har lavere forventet fullføring enn majoriteten når foreldrene har høy utdanning og inntekt. For guttene med en utenlandsfødt far er forventet fullføring høyere enn majoriteten når mors inntekt er høy. Sammenlignet med majoritetens fullføringsgrad, kommer fortsatt elevene med en utenlandsfødt far dårligst ut.

H1 b: De med én utenlandsfødt forelder får dårligere karakterer enn de med to norske foreldre

Denne hypotesen kan heller ikke bekreftes helt i analysene fra kapittel 8. Både jentene og guttene med en utenlandsfødt mor har karakterer på høyde med eller bedre enn majoriteten, når det kontrolleres for familietype og sosial bakgrunn. Ingen av guttene med en utenlandsfødt far oppnår bedre karakterer enn majoriteten, men det gjør jentene med en utenlandsfødt far fra Tyrkia og India, kun hvis mors inntekt er høy.

H2 a: De med én utenlandsfødt forelder har høyere fullføring av VGS enn de med to utenlandsfødte foreldre

Med tanke på fullføring ser det ikke ut til at å ha en norsk forelder er fører til bedre forventet fullføringsgrad. Unntaket er at elever med en far fra Chile og jenter med en far fra Tyrkia har høyere forventet fullføring enn etterkommerne, etter kontroll for familietype og sosial bakgrunn.

H2 b: De med én utenlandsk forelder får bedre karakterer enn de med to utenlandske foreldre

Elever av begge kjønn med en filippinsk mor og gutter med en polsk mor oppnår bedre karakterer sammenlignet med etterkommere med samme landbakgrunn. Ved sammenligning mellom elevene med en utenlandsfødt far og etterkommerne, er det de med en utenlandsfødt far som oppnår de beste karakterene.

H3 a: De med en utenlandsfødt mor har høyere fullføring enn de med en utenlandsk far

Hypotesen bekreftes delvis i kapittel 7: Jenter med utenlandsfødt mor har høyere fullføring enn jenter med utenlandsfødt far. Gutter med utenlandsfødt mor har derimot lavere fullføring enn gutter med utenlandsfødt far.

H3 b: De med en utenlandsfødt mor får bedre karakterer enn de med en utenlandsfødt far

Denne hypotesen kan bekreftes av analysene utført i kapittel 8. Både jenter og gutter med utenlandsfødt mor har bedre karakterer enn jenter og gutter med en utenlandsfødt far.

Jenter med utenlandsfødt mor har høyere fullføring og bedre karakterer enn jenter med en utenlandsfødt far. (Når mors utdanning og inntekt er høy er det jenter med tyrkisk far som har høyest fullføring, men karakterforskjellene vedvarer.) Guttene med en utenlandsfødt mor har lavere fullføring, men høyere karakterer enn gutter med en utenlandsfødt far. Gutter med utenlandsfødt mor fra Filippinene, Polen og Thailand har dessuten mye lavere fullføring og dårligere karakterer enn jenter.

Det er ikke lett å si hva forskjellene mellom de to elevgruppene med blandet landbakgrunn skyldes, men elevene med en utenlandsfødt mor kommer stort sett bedre ut enn elever med en utenlandsfødt far. Unntaket er fullføringen blant gutter med en utenlandsfødt mor.

H 4. a. Det finnes forskjeller i fullføring av VGS mellom elevene etter landbakgrunn

H 4. b: Det finnes forskjeller i karakterer mellom elevene etter landbakgrunn

Ved å trekke ut de vanligste landbakgrunnene til elevene med en utenlandsfødt forelder finner jeg et sammensatt bilde. Etterkommerne er forskjellig fra hverandre med hensyn til hvilken landbakgrunn de har, noe som nok bidrar til forskjellene mellom elevene med en utenlandsfødt mor og de med en utenlandsfødt far, da de preges av ulike landbakgrunner. Etterkommerne har bedre resultater i fullføringsanalysene enn de med en utenlandsfødt forelder, men dette avhenger til en viss grad av landbakgrunn. For eksempel har jenter og gutter med en far fra Chile, samt jenter med en far fra Tyrkia høyere fullføring enn etterkommerne. Hvorvidt dette kommer at disse har en norsk mor kan jeg ikke svare på med bakgrunn i analysene som jeg har gjort. Forskjellene i fullføring og karakterer etter landbakgrunn blir mindre ved kontroll for sosial bakgrunn. Forskjellene på utfallsvariablene etter landbakgrunn er dessuten ofte mindre når man i tillegg har en norsk forelder.

9.2 Oppgavens begrensninger

Det at jeg har konkretisert landbakgrunnene i kapittelet om deskriptiv statistikk, og de to siste analysekapitlene om fullføring og karakterer, gjør visse sammenligninger mellom elevgruppene med én utenlandsfødt forelder og etterkommerne lettere. Jeg kan dessverre ikke vite om forskjellen mellom de med en utenlandsfødt mor og de med en utenlandsfødt far skyldes hvilken landbakgrunn den utenlandsfødte forelderen har, eller om forskjellen henger sammen med om det er mor eller far som er norsk. Karakteristikker ved mor og far har som vi har sett, ulik betydning for barnas skoleresultater. Så lenge jeg ikke kan holde landbakgrunn konstant i sammenligningen mellom de med utenlandsfødt mor og de med utenlandsfødt far, blir det vanskelig å finne et svar på denne problemstillingen. Det er den empiriske sammensetningen av gruppen som gjør en slik sammenligning problematisk å kunne gjennomføre. I kapittel 5 viste jeg at det fantes elever med utenlandsfødt mor som hadde samme landbakgrunn som de vanligste til elever med utenlandsfødt far og omvendt, men at dette gjaldt svært få personer. I fremtiden er det mulig at det vil komme flere personer i de to elevgruppene som har lik landbakgrunn. Når det skjer vil analyser som sammenligner disse gruppene med lik landbakgrunn kunne bedre belyse denne problematikken enn jeg har hatt mulighet til.

9.2.1 Lav justert R^2 : Begrensning ved avhengig variabel

Som jeg har vært inne på tidligere har ikke min ene avhengige variabel, karakterer for allmennfaglig linje, noen aldersbegrensning utover fødselskohortene som er inkludert. På denne måten vil personer som er født tidligere (1981) være bedre representert på variabelen enn de som er født sent (1991). Dette kunne vært en årsak som bidrar til at jeg finner lite variasjon mellom gruppene på denne variabelen, og derav lav forklart varians. Ved å gjøre karakteranalysene i kapittel 6 med en karaktervariabel som kontrollerte for fullføring innen man var 21, viser derimot at dette sannsynligvis ikke er tilfellet. Sammenhengen er heller motsatt: de som fullfører allmennfaglig linje etter de er 21 år har muligens et lavere karaktersnitt enn de som fullfører innen de fyller 21. Som vi har sett av fullføringsanalysene er de som har fullført VGS (og sannsynligvis spesielt allmennfaglig linje) allerede en selektert gruppe. Det jeg har funnet i karakteranalysene er interessant nettopp av denne grunn.

Med tanke på fullføringsvariabelen kunne jeg egentlig tenke meg å se mer detaljert på frafall fra videregående skole, særlig ettersom det er et svært dagsaktuelt spørsmål. Som det kom frem i kapittel 4 om data, har jeg ikke hatt tilgang på data som gir informasjon om personer som har påbegynt VGS, men ikke fullført. Hvis jeg hadde hatt slik informasjon ville det vært mulig å også se på forskjellen i frafall mellom yrkesfag og allmenn.

9.2.2 Begrensning ved uavhengige variabler

Som jeg har omtalt tidligere er det sannsynlig at det er en større andel av de flinkeste elevene som velger allmennfag. Det ville vært nyttig å ha med karakterer fra grunnskole i analysene av spesielt fullføring av VGS for å se hvorvidt dette er en korrekt antakelse. Dette er interessant med tanke på at etterkommerelever oftere fullfører VGS til tross for lav sosial bakgrunn.

Familietypevariabelen fra SSB skiller ikke uten videre mellom barn som bor med enslig forelder på grunn av foreldrenes samlivsbrudd eller dødsfall. På denne måten kan enslig forelder-variabelen min skjule noen forskjeller mellom personer som har opplevd samlivsbrudd, som har en omkommet forelder og de som har vokst opp med en alenemor (uten samlivsbrudd). Jeg valgte å ikke forsøke å belyse slike skiller. Grunnen til dette er fordi det er ganske få som har opplevd forelderens dødsfall⁵³. Effekten av å miste en forelder på denne måten *kan* ha likhetstrekk med det å bo med en enslig forelder som har skilt seg fra den andre forelder, slik det ble diskutert i kapittel 3.

Vi vet lite om personer med blandet landbakgrunn i Norge. Mange relevante mekanismer kan ikke belyses kun med registerdata. Andre faktorer kan ha en større påvirkning på karakterer og fullføring av VGS, enn sosial bakgrunn og familiestruktur.

9.3 Oppgavens bidrag

I denne studien har jeg hatt mulighet til å se hvordan familietype og sosial bakgrunn varierer mellom elever i det forskjellige elevgruppene jeg har konstruert, og med ulik landbakgrunn.

---

⁵³ Se vedlegg for nøyaktig antall

9.3.1 Betydning av sosial bakgrunn

Teoriene knyttet til sosial bakgrunn er her verditeori, sosial posisjonsteori og kulturell kapital.

I kapittel 6 fant jeg at både jenter og gutter med en utenlandsfødt forelder har lavere fullføring enn majoriteten, kontrollert for familietype og sosial bakgrunn. Dette var et mønster som jeg også så i kapittel 7, hvor jeg undersøkte forskjeller med hensyn til landbakgrunn, men denne gangen med noen unntak⁵⁴. Foreldrenes utdanning, spesielt på høyere nivå betyr mest for de med blandet landbakgrunn. Dette er det samme bildet som for majoriteten, men personer med blandet landbakgrunn opplever en sterkere effekt av foreldrenes inntekt, relativ til betydningen av utdanningen. En sterkere effekt av økonomiske ressurser slik som dette er i tråd med Boudons sosial posisjonsteori og Goldthorpe og Breens mekanisme om ressursbetydningen. At foreldrenes høyere utdanning betyr mest støtter opp om både relativ risikoaversjon-mekanismen og teorien om kulturell kapital. Ved nærmere inspeksjon så jeg at det var den norske forelderens utdanning som ga høyest forventet fullføring hos både jentene og guttene i begge elevgrupper med blandet landbakgrunn. At den norske forelderens kulturelle kapital er mest betydningsfull er et tydelig tegn på at den «norske» kulturelle kapitalen er viktig for elevers sjanser i utdanningssystemet.

I karakteranalysene i kapittel 6 finner jeg at det å ha én utenlandsfødt forelder er assosiert med lavere forventede karakterer, men ikke like lavt som to utenlandsfødte foreldre. Hvorvidt dette er fordi etterkommere av to innvandrere har høyere fullføringsgrad ved lavere karakternivå, eller om det er en effekt av å ha en norsk forelder kan jeg ikke avgjøre her. I kapittel 8 finner jeg ikke noe klart mønster som kan sies å passe til en enkelt teori. Det kan se ut til å være noen kjønnsforskjeller i betydningen av sosial bakgrunn. Jentene påvirkes fortsatt sterkest av den norske forelderens, men for de med utenlandsfødt far er det nå kun mors inntekt som er signifikant. For guttene med blandet landbakgrunn er det nå kun den utenlandsfødte forelderens utdanning som betyr mest for forventet karaktersnitt.

Jeg finner flere signifikante effekter av sosial bakgrunn i karakteranalysene for de to største underutvalgene: majoriteten og etterkommerne med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India. Dette tillegger jeg delvis til det at utvalget er betydelig større. Jeg ser en sterkere effekt av inntekt for etterkommere enn majoritetselever, noe som kan henge sammen med at flere av etterkommerne er nederst i inntektsfordelingen, og altså støtter dette

---

⁵⁴ Jenter med utenlandsfødt mor og tyrkisk far

sosial posisjonsteori. At majoritetslevene opplever en sterkere effekt av foreldrenes utdanning kan være en effekt som knyttes til landspesifikk kulturell kapital.

Innvandrerdrev

Som sagt finner jeg at elevene med en utenlandsfødt forelder har lavere forventet fullføring enn majoritetslever når det kontrolleres for sosial bakgrunn og familietype i fullføringsanalysene fra kapittel 6. Etterkommerne har derimot høyere fullføring når sosial bakgrunn holdes likt. Dette er et funn som ligner det som har kommet frem av tidligere forskning, og som i flere forskningsbidrag har blitt tolket som «innvandrerdrev» (Birkelund og Mastekaasa (red.) 2009). Slike resultater kan tolkes inn i en forståelse om sosial kapital (Lauglo 2010). Min hypotese om at elevene med blandet landbakgrunn skulle ha høyere fullføringsgrad enn etterkommerelevne er bygget på teorier om kulturell kapital og sosial posisjonsteori. Uten kontroller for sosial bakgrunn ser vi også at elevene med én utenlandsfødt forelder oftere fullfører VGS enn etterkommere. Det kan se ut til at sosial kapital-teori passer bedre til å forklare forskjellene mellom disse elevgruppene når sosial bakgrunn holdes likt. Tidligere forskning har også vist at elevene med én utenlandsfødt forelder skårer lavere på mål på sosial kontroll og tillit, og høyere på familiekonflikt og antisosial atferd enn annen ungdom (Øia 2007, Sepman 2011). Ved å sammenligne de som har lik landbakgrunn er det gutter og jenter med en chilensk far og jenter med en tyrkisk far som har høyere fullføring enn etterkommerne. Hvorvidt dette kommer av lavere sosial kapital hos etterkommerne eller høyere hos de med blandet landbakgrunn er ikke mulig for meg å svare på ut fra mine analyser.

Familietype

Analysene mine viser at det å bo med en enslig forelder er assosiert med mindre fullføring og lavere karakterer. At jeg finner en negativ effekt av å bo med en enslig forelder selv etter kontroll for sosial bakgrunn, viser at tap av sosial bakgrunn-ressurser ikke er hele forklaringen. Det å bo med en enslig forelder er, som vi så i teorikapittelet, også assosiert med lavere sosial kapital. I kapittel 7 fant jeg signifikante og relativt sterke effekter av å bo med en enslig forelder for de fleste elevgruppene⁵⁵. Jeg forventet å finne effekter spesielt for elever

---

⁵⁵ Bortsett fra gutter med en utenlandsfødt mor, som allerede har svært lav fullføring, samt etterkommerne med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand

med blandet landbakgrunn, da disse oftere har foreldre som ikke bor sammen. Jeg kan ikke med bakgrunn i mine analyser påvise at dette er tilfellet. I karakteranalysene i kapittel 8 fant jeg flere signifikante effekter av å bo med en enslig forelder for jenters forventede karaktersnitt enn gutters. Dette kan ses i sammenheng med at jenter ofte opplever mer sosial kontroll fra foreldrene enn gutter, og at å bo med en enslig forelder betyr mindre sosial kontroll, og mer antisosial atferd (Ramsdal et al. 2013, Sepman 2011). Når det er sagt er det interessant at jeg ikke finner en signifikant effekt av å bo med en enslig forelder for elevene med en utenlandsfødt far i karakteranalysene. Dette kan tyde på at det har mer negativ effekt for elevene å bo med en utenlandsfødt forelder enn en norsk, da de fleste bor med mor. Dette er i så fall tolkes i forbindelse med betydningen av landspesifikk kulturell kapital for prestasjoner i skolen. Likevel er det slik at elevene med en utenlandsfødt far (med de fleste landbakgrunner) som bor med begge foreldrene, ikke har høyere karakterer enn elevene med en utenlandsfødt mor som bor med en enslig forelder. Jeg kan nødvendigvis ikke fange opp alle viktige forklaringsvariabler knyttet til det å bo med en enslig forelder. Sepman (2011) fant at det var spesielt elevene med en utenlandsfødt far som hadde problemer med antisosial atferd og psykiske plager, og at dette var sterkt assosiert med det å ha skilte foreldre. Jeg fanger opp en negativ effekt av å bo med enslig forelder for denne gruppen med tanke på fullføringsgrad, men ikke karakterer. At de allerede har svake prestasjoner ved allmennfaglig linje kan være en grunn til at jeg ikke klarer å fange opp en signifikant effekt av å bo med enslig forelder i karakteranalysene.

9.4 Veien videre

Registerdata er godt egnet til å få frem forskjeller mellom grupper. Det er derimot mange forskjeller jeg ikke kan forklare på bakgrunn av mine analyser.

Med dataene jeg har til rådighet har jeg ikke mulighet til å avdekke hvorvidt forskjellene mellom elever med en utenlandsfødt mor og de med en utenlandsfødt far henger sammen med om det er mor eller far som er norsk, eller om det er karakteristikk ved den utenlandsfødte forelderen som varierer med landbakgrunn. Som nevnt tidligere vil en slik problemstilling kunne belyses ved at landbakgrunn holdes lik for begge elevgrupper med en utenlandsfødt forelder.

Med tanke på at etterkommerelevne med landbakgrunn fra Filippinene, Polen og Thailand har høyere forventet fullføring og karakterer enn etterkommerne med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, kan det være at landbakgrunn virker inn på forskjellene mellom de to elevgruppene med blandet landbakgrunn. Hva som kjennetegner familiene, angående forskjellige mål på sosial kapital, etter hvilken landbakgrunn man har, vil også være nyttig å se videre på. For eksempel er jenter med en far fra Tyrkia en undergruppe som skiller seg positivt ut i både fullførings- og karakteranalysene. Med bakgrunn i mine data kan ikke jeg forklare hvorfor også de med lav sosial bakgrunn har så gode prestasjoner.

Relatert til dette er de store kjønnsforskjellene i gruppen med utenlandsfødt mor. Guttene med mor fra Filippinene, Polen og Thailand kommer mye dårligere ut enn jentene i fullføringsanalysene, også dårligere enn guttene med en utenlandsfødt far. Dette er påfallende da jentene i samme undergruppe har høyere fullføring enn selv majoritetsjenter, kontrollert for sosial bakgrunn og familietype. Da det er har vært en sterk vekst i familier med norsk far og utenlandsfødt mor fra Sørøst-Asia og Øst-Europa (Lie 2004), vil det være viktig å undersøke hvorfor guttene med mor med slike landbakgrunner ikke når opp til jentenes nivå med tanke på fullføring av VGS.

I karakteranalysene fant jeg bare signifikant betydning av å bo med en enslig forelder blant elevene med en utenlandsfødt mor, ikke for elevene med en utenlandsfødt far. Dette kan henge sammen med at elevene oftere bor med mor, og gruppen som har utenlandsfødt mor ikke kan dra nytte av hennes kulturelle kapital like godt som de som har en norskfødt mor. Jeg gjorde en antakelse om at effekten av å bo med en enslig forelder på fullføring av VGS og karakterer, til dels er avhengig av den foreldrenes utdanning og inntekt, og at denne sammenhengen spesielt er av betydning for elevene med en utenlandsfødt forelder. Dette fant jeg ikke støtte til i mine analyser. En grunn til dette kan være at målet på foreldrenes inntekt ikke tar hensyn til selvrapporterte mål på relativ fattigdom. Studier som har benyttet slike mål på relativ fattigdom har hatt muligheten til å fange opp betydning av økonomiske ressurser for skolegang, på en måte som ikke absolutte mål på inntekt kan (Breivik og Olweus 2006).

I kapittel 5 så vi at det er en større andel blant fedrene i elevgruppen med utenlandsfødt far som mangler verdier på utdanning og inntekt, enn de andre elevgruppene. Dette kan tyde på at mange av disse fedrene ikke bor i Norge. Hva slags betydning for barna har det at de ikke har like mye kontakt med sin far eller hans familie?

Etnisk identitet kan også være viktig. Er det slik at de som har mest kontakt med sin norske familie føler seg mer norsk enn de som har sterke forbindelser til sin minoritetsbakgrunn, for eksempel via minoritetsnettverk? Kan det hende at jenter med en utenlandsfødt mor lettere drar nytte av dette minoritetsnettverket enn guttene, og at dette bidrar til i kjønnsforskjellene i fullføringsanalysene? Med tanke på sosial kapital-teori vil slekt ha en viktig betydning for barnas skolegang, spesielt besteforeldre (Chan og Boliver 2012). Hvordan påvirker det elevene å ikke ha kontakt med en side av familien? Hvor ofte skjer dette? Slike spørsmål kan jeg ikke besvare her, men er en problemstilling som jeg tror kan ha betydning.

En annen viktig påvirkning på personers fullføring og karakterer kommer fra jevnaldrende. I diskusjonen om sosial kapital-teori trakk jeg fram at det har vært vanlig å se på økt kontakt med og innflytelse fra jevnaldrende i ungdomsalderen kan ha negativ effekt på skolerresultater og motivasjon for utdanning. Ved å benytte registerdata har ikke jeg kunnet undersøke slike effekter. Da det har blitt avdekket i prosjektet ung i Oslo at ungdom med blandet landbakgrunn oftere skårer lavt på mål på sosial kontroll og høyt på ulike former for antisosial atferd (Øia 2007), er det et behov for å kartlegge ulike årsaker til dette, der påvirkning fra jevnaldrende kan være en faktor.

Til sist vil jeg fremme en oppfordring til metodevalg i fremtidige analyser av gruppen med blandet landbakgrunn. Søskenstudier har blitt mer vanlig å utføre, og populariteten skyldes nok en rekke fordeler i sammenligning av ulike grupper, spesielt der betydningen av sosial bakgrunn er i fokus. Min opprinnelige ide til forskningsdesign, med hjelp fra biveileder, var å gjøre halvsøskenstudier. Ved å sammenligne halvsøsken med foreldre med ulik landbakgrunn med sine halvsøsken med foreldre som har lik landbakgrunn (enten to utenlandsfødte eller to norskfødte), i fasteffektanalyser, ville man kunne hatt et mer gunstig sammenligningsgrunnlag.

Litteraturliste

Aakvaag, Gunnar C. (2008): *Moderne Sosiologisk Teori*. Oslo: Abstrakt Forlag

Aldridge, Dolores P. (1978): «Interracial Marriages. Empirical and Theoretical Considerations» i *Journal of Black Studies* Vol. 8 Nr. 3, Sage Publications

Ali, Suki (2003): *Mixed-Race, Post-Race: Gender, New Ethnicities and Cultural Practices*

Amato, Paul & Juliana Sobolewski (2001): "The Effects of Divorce and Marital Discord on Adult Children's Psychological Well-Being" i *American Sociological Review*. Vol. 66, nr. 6 s. 900-921

Amato, Paul R. (2001): «Children of Divorce in the 1990s: An Update of the Amato and Keith (1991) Meta-Analysis» i *Journal of Family Psychology*, Vol. 15, nr 3, s 355-370

Astone, Nan Marie & Sara S. McLanahan (1991): «Family Structure, Parental Practices, and High School Completion» i *American Sociological Review*. Vol. 56, nr. 3, s. 309-320

Bakken, Anders, Elin Borg, Kristinn Hegna og Elisabeth Backe-Hansen (2008): «Er det skolens skyld? En kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner» Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA rapport 4/2008, Oslo

Baron, Stephen, John Field & Tom Schuller (2000): *Social Capital: Critical Perspectives*. New York: Oxford University Press

Birkelund, Gunn Elisabeth, Are Skeie Hermansen og Øystein Evensen (2010): «Skolesegregering – et problem? Elevsammensetning, frafall og karakterer i Oslo-skolen. Et samarbeidsprosjekt mellom Oslo kommune og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi», Universitetet i Oslo. Url: <http://www.sv.uio.no/iss/forskning/prosjekter/segregering-i-osloskolen/publikasjoner/skolesegregering.pdf>

Birkelund, Gunn Elisabeth og Arne Mastekaasa (2009): «Innledning» i Gunn E. Birkelund og Arne Mastekaasa (red.) *Integrert?: innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag

- Boudon, Raymond (1974): *Education, Opportunity and Social Inequality. Changing Prospects in Western Society*. New York: Wiley
- Bourdieu, Pierre & Jean-Claude Passeron (1990): «Cultural Capital and Pedagogic Communication» i *Reproduction in Education, Society and Culture*, 2. utgave. London: Sage Publications s. 71-106
- Breen, Richard & Jan O. Jonsson (2005): «Inequality of Opportunity in Comparative Perspective: Recent Research on Educational Attainment and Social Mobility» i *Annual Review of Sociology*, 31, s. 223-243
- Breen, Richard & John H. Goldthorpe (1997): «Explaining Educational Differentials. Towards a Formal Rational Action Theory» i *Rationality and Society*, 9, s. 275-305.
- Breivik, Kyrre & Dan Olweus (2006): «Children of divorce in a Scandinavian welfare state: Are they less affected than US children?» i *Scandinavian Journal of Psychology*. Vol 47, s. 61-74
- Brochmann, Grete og Knut Kjeldstadli (2008): *A history of immigration: the case of Norway 900-2000*. Oslo: Universitetsforlaget
- Caballero, Chamion, Rosalin Edwards & Shuby Puthussery (2008): «Parenting 'mixed' children» London South Bank University, Joseph Rowntree Foundation
- Chan, Tak Wing og Vikki Boliver (2012): «Social mobility over three generations: evidence from British cohort studies» Url:
http://www.equalsoc.org/uploaded_files/upload_point/3g4.pdf
- Chan, Tak Wing, Gunn Elisabeth Birkelund, Arne Kristian Aas & Øyvind Wiborg (2010) «Social Status in Norway» i *European Sociological Review*, 27: 451-468
- Cheng, Simon og Brian Powell (2007): «Under and Beyond Constraints: Resource Allocation to Young Children from Biracial Families» i *American Journal of Sociology* Vol. 112, Nr. 4, s. 1044-1094
- Cherlin, Andrew J. (1999): «Going to Extremes: Family Structure, Children's Well-Being, and Social Science» i *Demography*. Vol 36, nr. 4, s. 421-428

Chiswick, Barry R. og Noyna DebBurman (2004): «Educational attainment: analysis by immigrant generation» *Economics of Education Review* 23, s. 361–379

Coleman, D. A. (1994): «Trends in fertility and intermarriage among immigrant populations in Western Europe as measures of Integration» i *Journal of Biosocial Science* Vol. 26, Nr. 1 s. 107 – 136

Coleman, James S. (1988): «Social Capital in the Creation of Human Capital» i *American Journal of Sociology* Vol 94 s. S95 – S120

Fekjær, Silje Bringsrud (2009): «Utdanning: Et rasjonelt valg?» i *Sosiologisk Tidsskrift* Vol 17, s. 291-309

Fekjær, Silje Noack (2006): «Utdanning hos annengenerasjon etniske minoriteter i Norge» i *Tidsskrift for samfunnsforskning* Vol. 47, Nr. 1, s. 57-93

Fekjær, Silje og Idunn Brekke (2009) «I samme båt. Frafall fra videregående skole og arbeidsmarkedstilknytning blant etterkommere av innvandrere og unge med majoritetsbakgrunn» i Gunn E. Birkelund og Arne Mastekaasa (red.) *Integrert?: innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag

Friedberg, Rachel M. (2000): «You Can't Take It with You? Immigrant Assimilation and the Portability of Human Capital» i *Journal of Labor Economics*. Vol 18, nr. 2 s. 221-251

Furstenberg, Frank F. (2005): «Banking on Families: How Families Generate and Distribute Social Capital» i *Journal of Marriage and Family*. Vol. 67, s. 809-821

Furtado, Delia. (2005) «Cross-nativity marriages and human capital levels of children», Department of Economics, Brown University

Furtado, Delia, Nikolaos Theodoropoulos (2010): «Interethnic marriage: a choice between ethnic and educational similarities» trykket i 2011 J Popul Econ

Goldthorpe, John og Michelle Jackson (2008): «Ch. 3: Education-based meritocracy: The barriers to its realization» i Lareau & Conley (red.) *Social Class. How does it Work?* New York: Russel Sage

Granovetter, Mark (1995): *Getting a Job: a study of contacts and career*. Chicago: University of Chicago Press

Hallvik, Jørgen (2008): «Skoleprestasjoner i grunnskolen blant 2.5 generasjonselever». Masteroppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Hansen, Marianne Nordli (2005): «Utdanning og ulikhet – valg, prestasjoner og sosiale settinger» i *Tidsskrift for samfunnsforskning* Vol. 46, Nr. 2, s. 133-157

Hansen, Marianne Nordli (2008) «Rational Action Theory and Educational Attainment. Changes in the Impact of Economic Resources» *European Sociological Review*, 24: 1-17

Henriksen, Kristin (2010) «Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2008» SSB rapport: http://www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_201010/rapp_201010.pdf

Hernes, Gudmund (1979) «Om ulikhetens reproduksjon. Hvilken rolle spiller skolen?» i *I forskningens lys. 32 artikler om norsk forskning i går, i dag, i morgen*. Lyches Forlag

Huitfeldt, Anniken og Hanne Cecilie Kavli (2004): «Det globale ekteskapsmarkedet. Ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner – kunnskapsstatus og kunnskapsbehov» Fafo-notat 2004:23 Oslo

Høydahl, Even (2008): «Vestlig og ikke-vestlig - ord som ble for store og gikk ut på dato» i *Samfunnsspeilet* 2008/4. Url: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/vestlig-og-ikke-vestlig-ord-som-ble-for-store-og-gikk-ut-paa-dato>

Jonsson, Jan O. & Michael Gähler (1997): «Family Dissolution, Family Reconstitution, and Children's Educational Careers: Recent Evidence from Sweden» i *Demography*. Vol 34, nr 2, s 277-293

Kalmijn, Matthijs (1994): «Mother's occupational status and children's schooling» i *American Sociological Review* Vol. 59, No. 2, s. 257-275

Kalmijn, Matthijs (1998): «Intermarriage and homogamy: Causes Patterns, Trends» i *Annual Review of Sociology*, Vol. 24, s. 395-421

Kalmijn, Matthijs, de Graaf, Paul M. and Janssen, Jacques P. G. (2005): «Intermarriage and

the risk of divorce in the Netherlands: The effects of differences in religion and in nationality» 1974-94', *Population Studies*, 59:1

Kalmijn, Matthijs (2010) «Consequences of Racial Inter-marriage for Children's Social Integration» i *Sociological Perspectives*, Vol. 53, No. 2, pp. 271-286

Keith, Verna M. & Barbara Finlay (1988): «The Impact of Parental Divorce on Children's Educational Attainment, Marital Timing, and Likelihood of Divorce» i *Journal of Marriage and Family*. Vol 50, nr 3, s 797-809

Krange, Olve og Anders Bakken (1998). «Innvandrerungdoms skoleprestasjoner. Tradisjonelle klasseskiller eller nye skillelinjer?» *Tidsskrift for samfunnsforskning* 39,3. 381-410.

Lauglo, Jon (2008): «Familiestruktur og skoleprestasjoner» i *Tidsskrift for ungdomssforskning*. Nr 8(1) s. 3-29

Lauglo, Jon (2010): «Unge fra innvandrerfamilier og sosial kapital for utdanning». Norges forskningsråd, Oslo

Lie, Benedicte (2004). «Ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge», Statistisk sentralbyrå rapport 2004/1. Oslo Statistisk sentralbyrå

Luijkx, Ruud & Richard Breen (2004): «Ch. 3: Social Mobility in Europe between 1970 and 2000», i Richard Breen (red.) *Social Mobility in Europe*. Oxford University Press

Lyngstad, Torkild Hovde, Andreas Kotsadam og Mette Løvgren (red) (kommer): *Sosiologi i dag: kausalitet*, desember 2013, Novus forlag

Lyngstad, Torkild Hovde (2004): «The Impact of Parents' and Spouses' Education on Divorce Rates in Norway» i *Demographic Research* vol. 10, s. 121-142

Markussen, Eifred, Berit Lødding, Nina Sandberg og Nils Vibe (2006): «Forskjell på folk – hva gjør skolen?» NIFU: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning. Rapport 3/2006

McLanahan, Sara S. (2004): «Diverging Destinies: How Children Are Faring under the Second Demographic Transition» i *Demography*. Vol. 41, nr. 4, s. 607-627

- McLanahan, Sara S. & Christine Percheski (2008): «Family Structure and the Reproduction of Inequalities» i *Annual Review of Sociology*. Vol. 34, s. 257-276
- Meng, Xing og Robert G. Gregory (2005): «Intermarriage and the Economic Assimilation of Immigrants» i *Journal of Labor Economics*, Vol. 23, No. 1 s. 135-174
- Muttarak, Raya (2013): «Is it (dis)Advantageous to Have Mixed Parentage? Exploring Education & Work Characteristics of Children of Interethnic Unions in Britain» i *Vienna Institute of Demography Working Papers*, vol. 1
- Parker, David og Miri Song (2001): *Rethinking 'Mixed Race'* Pluto Press, London
- Ramakrishnan, S. Karthick (2004). «Second-Generation Immigrants? The «2.5 Generation» in the United States.» *Social Science Quarterly*, Volume 85, Number 2
- Ramsdal, Gro, Rikke Gürgens Gjørsum & Rolf Wynn (2013): «Drop out and Early Unemployment» i *International Journal of Educational Research*, vol 62, s. 75-86
- Ruud, Amund (2012): *Betydningen av foreldres samlivsbrudd for ungdoms skolekarakterer og utdanningslengde – En longitudinell studie*, Masteroppgave Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo
- Sepman, Natalya (2011): Antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn. En kvantitativ studie av ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder. Masteroppgave ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Skog, Ole-Jørgen (2004): Å forklare sosiale fenomener. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Statistisk sentralbyrå (2012): Om nasjonal utdanningsdatabase
http://www.ssb.no/a/mikrodata/datasamlinger/nudb/nudb_20130604.html
- Statistisk sentralbyrå (2012): NUDB, detaljer
http://www.ssb.no/a/mikrodata/datasamlinger/nudb/Ekstern_TAB_UTD_PERSON.pdf
- Statistisk sentralbyrå (2001) Standard for gruppering av familier og husholdninger
http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/nos_c677/nos_c677.pdf

Statistisk sentralbyrå (2001). Norsk standard for utdanningsgruppering.

http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/nos_c617/nos_c617.pdf (Lesedato: 06.04.2013).

Statistisk sentralbyrå (dato mangler) Om faste opplysninger

http://www.ssb.no/a/mikrodata/datasamlinger/faste_opplysn.html

Statistisk sentralbyrå (dato mangler) Datasamlinger

<http://www.ssb.no/a/mikrodata/datasamlinger.html>

Statistisk sentralbyrå (dato mangler): Om Registerbasert inntektsfil, forløp

<http://www.ssb.no/a/mikrodata/datasamlinger/inntekt.html> (Lesedato 06.04.13)

Van Ours, Jan C. & Justus Veenman (2010): «How interethnic marriages affect the educational attainment of children: Evidence from a natural experiment» i Labour Economics, 17

Vangen, Toril (2007) NUDB Dokumentasjonsrapport.

http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/notat_200754/notat_200754.pdf (Lesedato: 06.04.2013). Ny url: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/notat_200754/notat_200754.pdf

Øia, Tormod (2007): «Ung i Oslo. Levekår og sosiale forskjeller» Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA rapport 6/07, Oslo

Alle kilder som har blitt benyttet i denne oppgaven er oppgitt

Antall ord: 38 410

Vedlegg

Kapittel 4: Data og metode

Antall i familietypevariabelen med verdien enslig forelder som har en omkommet forelder:

Familietype	Antall elever
Bor med to foreldre	413 632
Bor med enslig forelder	125 758
Bor med enslig forelder og en forelder omkommet	2 151
Bor med enslig forelder og ikke omkommet forelder	123 607

Andel i familietypevariabelen som bor med bare mor eller bare far:

Enslig forelder	Antall elever
Enslig mor	101 068
Enslig far	24 690
Totalt	125 758

Kapittel 5: Deskriptiv statistikk

Landgrupper: Vestlig, Øst-Europa, Sørøst-Asia, Asia for øvrig, Sør- og Mellom-Amerika, Nord-Afrika og Midtøsten og Afrika sør for Sahara

Vestlig

Landbakgrunn:	Innvandringskategori:				Total
	A	C	E	F	
Norge	489 793	0	0	0	489 793
Sverige	0	127	852	4 543	5 522
Danmark	0	237	338	4 312	4 887
Storbritannia	0	137	290	3 436	3 863
USA	0	55	288	2 513	2 856
Tyskland	0	81	217	2 041	2 339
Finland	0	70	69	1 416	1 555
Nederland	0	132	70	947	1 149
Frankrike	0	19	70	515	604
Island	0	81	44	515	640
Spania	0	24	56	432	512
Canada	0	12	42	344	398
Sveits	0	20	52	312	384
Italia	0	10	21	304	335
Hellas	0	4	26	277	307
Østerrike	0	2	19	221	242
Sør-Korea	0	9	81	119	209
Australia	0	3	41	158	202
Israel	0	9	23	183	215
Belgia	0	18	20	147	185
Irland	0	2	11	177	190
Portugal	0	12	10	129	151
Færøyene	0	8	10	145	163
Japan	0	6	6	124	136
New Zealand	0	5	4	74	83
Grønland	0	0	4	31	35
Luxemburg	0	0	5	8	13
Malta	0	0	0	14	14
Andorra	0	0	0	2	2
San Marino	0	3	0	0	3
Lichtenstein	0	0	1	0	1
Gibraltar	0	0	0	1	1
Total:	489 793	1086	2670	23440	516 989

Øst-Europa:

Landbakgrunn:	Innvandringskategori:			Total
	C	E	F	
Polen	310	44	728	1 082
Ungarn	31	2	187	220
Bulgaria	3	3	114	120
Kosovo	146	0	98	244
Kroatia	80	2	104	186
Serbia	82	0	109	191
Tsjekkia	24	1	106	131
Makedonia	175	3	85	263
Bosnia-Hercegovina	43	2	75	120
Russland	8	12	51	71
Romania	15	2	53	70
Slovenia	2	0	19	21
Slovakia	5	0	13	18
Litauen	0	0	7	7
Estland	1	2	7	10
Ukraina	5	0	4	9
Montenegro	4	1	4	9
Latvia	0	0	2	2
Hviterussland	2	0	1	3
Albania	0	0	1	1
Moldova	0	0	1	1
Total	936	74	1769	2 779

Sørøst-Asia

Landbakgrunn	Innvandringskategori			Total
	C	E	F	
Filippinene	327	105	1 256	1 688
Thailand	36	63	501	600
Vietnam	1 628	3	267	1 898
Malaysia	9	11	81	101
Singapore	11	15	37	63
Indonesia	7	7	45	59
Kambodsja	24	0	9	33
Myanmar	0	0	7	7
Brunei	2	1	0	3
Laos	1	0	0	1
Total	2045	205	2 203	4 453

Asia for øvrig:

Landbakgrunn	Innvandringskategori			Total
	C	E	F	
India	787	17	337	1 141
Sri Lanka	432	21	170	623
Kina	156	2	65	223
Hongkong	84	8	67	159
Bangladesh	29	1	28	58
Taiwan	11	2	18	31
Nepal	2	3	8	13
Baharain	0	0	4	4
De forente arabiske emirater	0	3	0	3
Armenia	0	1	0	1
Aserbajdsjan	1	0	2	3
Georgia	0	0	1	1
Kasakhstan	0	0	2	2
Maldivene	0	0	2	2
Usbekistan	0	0	2	2
Nord-Korea	0	1	1	2
Turkmenistan	0	0	1	1
Bhutan	1	1	0	2
Macao	4	0	0	4
Total	1507	60	708	2 275

Sør- og Mellom Amerika

Landbakgrunn	Innvandringkategori			Total
	C	E	F	
Chile	508	18	578	1 104
Brasil	6	54	163	223
Colombia	16	72	93	181
Argentina	5	9	117	131
Mexico	3	6	90	99
Trinidad og Tobago	3	2	86	91
Peru	17	9	67	93
Ecuador	8	9	32	49
Bolivia	8	1	30	39
Uruguay	9	0	33	42
Guyana	1	0	33	34
Venezuela	2	8	29	39
Costa Rica	0	11	15	26
Guatemala	5	7	17	29
Jamaica	3	2	14	19
Nicaragua	0	3	11	14
Paraguay	1	5	5	11
Honduras	8	2	14	24
Den dominikanske republikk	8	2	10	20
Curacao	2	1	13	16
El Salvador	5	0	10	15
Cuba	1	1	11	13
Surinam	0	0	10	10
Barbados	0	0	8	8
Grenada	1	0	4	5
Puerto Rico	0	1	4	5
Aruba	0	0	2	2
Dominica	0	0	2	2
Bermuda	0	0	1	1
Martinique	0	0	1	1
Belize	0	0	1	1
Caymanøyene	0	0	1	1
De amerikanske jomfruøyene	0	1	0	1
Haiti	1	0	0	1
Saint Lucia	2	0	0	2
Total	623	224	1505	2 352

Nord Afrika og Midtøsten:

Landbakgrunn	Innvandringskategori			Total
	C	E	F	
Marokko	630	5	426	1 061
Tyrkia	1 200	2	386	1 588
Pakistan	4 010	3	363	4 376
Iran	315	4	239	558
Tunisia	24	1	207	232
Algerie	41	0	167	208
Libanon	74	1	129	204
Egypt	8	4	99	111
Kypros	2	5	48	55
Irak	44	0	40	84
Palestina	10	0	34	44
Syria	23	0	29	52
Jordan	5	1	12	18
Libya	0	1	11	12
Kuwait	7	6	2	15
Sudan	1	1	8	10
Saudi-Arabia	1	2	4	7
Afghanistan	16	0	7	23
Jemen	4	0	1	5
Oman	0	2	0	2
Vest-Sahara	0	0	1	1
Total	6415	38	2213	8 666

Afrika sør for Sahara:

Landbakgrunn	Innvandringskategori			Total
	C	E	F	
Gambia	46	1	201	248
Sør-Afrika	7	14	137	158
Nigeria	37	2	110	149
Kenya	28	23	60	111
Ghana	46	1	63	110
Tanzania	11	15	53	79
Etiopia	42	3	68	113
Uganda	23	0	52	75
Mauritius	31	1	49	81
Kapp Verde	48	0	48	96
Madagaskar	1	1	41	43
Eritrea	125	2	36	163
Somalia	129	0	29	158
Sierra Leone	6	0	33	39
Zimbabwe	1	9	23	33
Zambia	0	11	12	23
Kongo	11	3	21	35
Elfenbenskysten	4	0	23	27
Senegal	0	3	18	21
Angola	1	0	13	14
Liberia	0	3	9	12
Botswana	1	12	0	13
Mosambik	3	0	9	12
Namibia	0	0	9	9
Kamerun	1	1	3	5
Guinea-Bissau	2	0	7	9
Mali	0	0	3	3
Burkina Faso	0	0	4	4
Kongo-Brazzaville	0	0	3	3
Seychelle	0	1	3	4
St. Helena	0	0	3	3
Rwanda	0	0	2	2
Djibouti	0	0	3	3
Lesotho	0	1	2	3
Togo	2	0	2	4
Swaziland	0	0	1	1
Tsjad	0	1	0	1
Benin	0	1	1	2
Mauritana	0	0	1	1
Komorene	1	0	0	1
Guinea	5	0	0	5
Total	612	109	1155	1876

Kapittel 4: Data og metode

Utdanning og inntekt til foreldre med vestlige og ikke-vestlige landbakgrunner

Vestlig	Utenlandsfødt mor	Utenlandsfødt far	Etterkommer
<i>Mor</i>			
Ingen utdanning	0,38	0,19	1,20
Grunnskole	16,32	23,20	14,83
Videregående	30,87	37,68	24,49
Høyere utdanning	50,50	38,52	56,26
<i>Missing</i>	<i>1,93</i>	<i>0,40</i>	<i>3,22</i>
<i>Far</i>			
Ingen utdanning	0,09	0,72	0,55
Grunnskole	13,88	16,79	15,84
Videregående	39,65	33,18	21,18
Høyere utdanning	45,83	36,01	54,51
<i>Missing</i>	<i>0,55</i>	<i>13,30</i>	<i>7,92</i>
Inntekt (prosent)			
<i>Mor</i>			
0.000-0.200	22,26	20,38	24,13
0.201-0.400	17,11	17,27	16,76
0.401-0.600	16,26	16,75	13,90
0.601-0.800	16,66	19,29	19,06
0.801-1.000	26,23	25,94	25,23
<i>Missing</i>	<i>1,48</i>	<i>0,37</i>	<i>0,92</i>
<i>Far</i>			
0.000-0.200	18,46	24,53	24,68
0.201-0.400	14,00	16,06	13,72
0.401-0.600	15,17	14,27	13,08
0.601-0.800	19,12	14,15	14,92
0.801-1.000	31,66	19,03	27,35
<i>Missing</i>	<i>1,58</i>	<i>11,96</i>	<i>6,26</i>

Ikke-vestlig	Utenlandsfødt mor	Utenlandsfødt far	Etterkommer
<i>Mor</i>			
Ingen utdanning	3,40	0,02	7,95
Grunnskole	23,31	30,85	44,40
Videregående	29,30	37,04	20,79
Høyere utdanning	41,64	31,49	16,93
<i>Missing</i>	2,35	0,60	9,93
<i>Far</i>			
Ingen utdanning	0,16	1,57	3,54
Grunnskole	20,94	25,43	41,78
Videregående	47,70	32,18	27,04
Høyere utdanning	30,53	32,20	19,60
<i>Missing</i>	0,67	8,62	8,04
Inntekt (prosent)			
<i>Mor</i>			
0.000-0.200	30,31	27,66	54,33
0.201-0.400	19,27	16,43	14,70
0.401-0.600	17,12	15,46	12,22
0.601-0.800	15,69	19,14	9,77
0.801-1.000	16,29	20,92	8,36
<i>Missing</i>	1,32	0,40	0,62
<i>Far</i>			
0.000-0.200	31,92	47,16	54,19
0.201-0.400	13,39	16,43	17,17
0.401-0.600	15,11	11,30	11,42
0.601-0.800	16,36	9,66	8,78
0.801-1.000	18,93	8,48	4,93
<i>Missing</i>	4,29	6,98	3,51

Kapittel 5: Deskriptiv statistikk

Antall personer som fremstillingene i figur 5.3.1 til 5.3.17 er basert på (yrkesfag, figur 5.3.8-5.3.10, er basert på de samme tallene som for fullføring: «alle» «vestlige» og «ikke-vestlige»)

	Fullføring		Karakterer	
	Jenter	Gutter	Jenter	Gutter
Alle				
Utenlandsfødt mor	7958	8650	3381	2821
Utenlandsfødt far	9585	10180	3595	2757
Etterkommer	6470	6754	2906	2215
Majoritet	238902	250891	94309	61108
Vestlige				
Utenlandsfødt mor	5851	6283	2512	2151
Utenlandsfødt far	6785	7191	2637	1987
Etterkommer	504	582	209	180
Ikke-vestlige				
Utenlandsfødt mor	2107	2367	869	670
Utenlandsfødt far	2800	2989	958	770
Etterkommer	5966	6172	2697	2035
Enkeltland				
<i>Utenlandsfødt mor</i>				
Filippinene	573	607	224	113
Thailand	261	274	81	55
Polen	277	357	130	115
<i>Etterkommer</i>				
Filippinene	167	160	83	63
Thailand	21	15	7	6
Polen	152	158	74	68
<i>Utenlandsfødt far</i>				
Chile	223	244	65	59
Marokko	184	225	41	55
Tyrkia	165	202	53	41
Pakistan	160	194	47	39
India	142	141	52	38
<i>Etterkommer</i>				
Chile	243	265	71	51
Marokko	309	321	116	56
Tyrkia	595	605	177	105
Pakistan	1943	2067	857	662
India	394	393	256	200

Kapittel 6: Analysedel 1: Fullføringsanalyser med logistisk regresjon.

Fullføringsanalyser med logistisk regresjon, koeffisienter i logit:

Jenter

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,9178 *** (0,005)	1,1118 *** (0,005)	0,0806 *** (0,010)	-0,4153 *** (0,014)
Utenlandsfødt mor	0,0082 ^{is} (0,025)	0,0301 ^{is} (0,026)	-0,2387 *** (0,027)	-0,1859 *** (0,027)
Utenlandsfødt far	-0,2671 *** (0,022)	-0,1404 *** (0,022)	-0,2228 *** (0,024)	-0,1322 *** (0,024)
Etterkommer	-0,2471 *** (0,027)	-0,2958 *** (0,027)	0,1008 *** (0,028)	0,3367 *** (0,029)
Familietype		-0,7616 *** (0,010)	-0,6521 *** (0,010)	-0,5947 *** (0,010)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd., mor			0,5856 *** (0,010)	0,5005 *** (0,010)
VGS-utd., far			0,5215 *** (0,011)	0,431 *** (0,011)
Høy utd., mor			1,0820 *** (0,014)	0,8592 *** (0,015)
Høy utd., far			1,0385 *** (0,015)	0,8298 *** (0,015)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,7093 *** (0,018)
Fars inntekt				0,6803 *** (0,017)
<i>Pseudo R²</i>	0,0007	0,0198	0,0822	0,0929
<i>N</i>	262 923	262 923	262 923	262 923

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Fullføringsanalyser med logistisk regresjon, koeffisienter i logit:

Gutter

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,2944 *** (0,004)	0,4635 *** (0,005)	-0,5633 *** (0,010)	-0,9732 *** (0,013)
Utenlandsfødt mor	0,0851 *** (0,022)	0,1144 *** (0,023)	-0,1440 *** (0,024)	-0,1059 *** (0,024)
Utenlandsfødt far	-0,1183 *** (0,020)	0,0004 ^{is} (0,021)	-0,0961 *** (0,022)	-0,0262 ^{is} (0,022)
Etterkommer	-0,3424 *** (0,025)	-0,3887 *** (0,025)	-0,0551 * (0,027)	0,1310 *** (0,027)
Familietype		-0,7294 *** (0,009)	-0,6201 *** (0,010)	-0,5636 *** (0,010)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd., mor			0,4954 *** (0,010)	0,4338 *** (0,010)
VGS-utd., far			0,5076 *** (0,010)	0,4273 *** (0,010)
Høy utd., mor			0,9868 *** (0,012)	0,8214 *** (0,013)
Høy utd., far			1,1039 *** (0,013)	0,9167 *** (0,014)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,5005 *** (0,016)
Fars inntekt				0,6305 *** (0,015)
<i>Pseudo R²</i>	0,0006	0,0176	0,0817	0,0892
<i>N</i>	276 490	276 490	276 490	276 490

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Kapittel 6: Analysedel 1: Karakteranalyser kontrollert for fullføring innen 21 år.

Karaktereranalyse, jenter: kontrollert for elevgruppe, enslig forelder og sosial bakgrunn, samt fullføring innen 21 år:

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,7870 *** (0,002)	3,8091 *** (0,003)	3,5280 *** (0,007)	3,5052 *** (0,009)
Utenlandsfødt mor	0,0341 ** (0,013)	0,0373 ** (0,013)	-0,0253 * (0,013)	-0,0240 (*) (0,013)
Utenlandsfødt far	-0,0237 (*) (0,013)	-0,0050 ^{is} (0,013)	-0,0261 * (0,013)	-0,0205 ^{is} (0,013)
Etterkommer	-0,2767 *** (0,014)	-0,2815 *** (0,014)	-0,1855 *** (0,014)	-0,1747 *** (0,014)
Enslig forelder		-0,1253 *** (0,006)	-0,0987 *** (0,006)	-0,0945 *** (0,006)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd. mor			0,1175 *** (0,006)	0,1160 *** (0,006)
VGS-utd. far			0,0745 *** (0,007)	0,0690 *** (0,007)
Høy utd. mor			0,2718 *** (0,007)	0,2676 *** (0,007)
Høy utd. far			0,2317 *** (0,007)	0,2180 *** (0,008)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,0101 ^{is} (0,009)
Fars inntekt				0,0472 *** (0,009)
<i>Adj. R²</i>	0,0039	0,0082	0,0555	0,0558
<i>R²</i>	0,0040	0,0083	0,0556	0,0559
<i>N</i>	99 328	99 328	99 328	99 328

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Karaktereranalyse, gutter: kontrollert for elevgruppe, enslig forelder og sosial bakgrunn, samt fullføring innen 21 år:

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,7353 *** (0,003)	3,7579 *** (0,003)	3,4651 *** (0,011)	3,4277 *** (0,012)
Utenlandsfødt mor	-0,0170 ^{is} (0,015)	-0,0117 ^{is} (0,015)	-0,0605 *** (0,015)	-0,0599 *** (0,014)
Utenlandsfødt far	-0,0527 *** (0,015)	-0,0317 * (0,015)	-0,0458 ** (0,015)	-0,0379 * (0,015)
Etterkommer	-0,2994 *** (0,017)	-0,3052 *** (0,017)	-0,1928 *** (0,017)	-0,1751 *** (0,017)
Enslig forelder		-0,1411 *** (0,008)	-0,1125 *** (0,008)	-0,1041 *** (0,008)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS-utd. mor			0,0962 *** (0,009)	0,0942 *** (0,009)
VGS-utd. far			0,0688 *** (0,010)	0,0592 *** (0,010)
Høy utd. mor			0,2409 *** (0,009)	0,2362 *** (0,010)
Høy utd. far			0,2260 *** (0,010)	0,2031 *** (0,010)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt				0,0091 ^{is} (0,011)
Fars inntekt				0,0821 *** (0,011)
<i>Adj. R²</i>	0,0050	0,0099	0,0505	0,0514
<i>R²</i>	0,0050	0,0100	0,0506	0,0515
<i>N</i>	64 473	64 473	64 473	64 473

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Kapittel 7 og 8: Analysedel 2 og 3

- Separate analyser for kjønn, elevgrupper og utfallsvariabler.
- Modeller med samspill er med.
- Kun de samspillsleddene som gir en økning i justert R^2 er inkludert. For en oversikt over hvilke analyser dette gjelder, se tabell 7.2.1 og 8.2.1

Rekkefølge på tabellene, og hvilke samspillsledd de inneholder:

Kapittel 7: Fullføringsanalyser, en tabell for jenter og en for gutter tabell 7.1 – 7.10

- Majoritet
- Utenlandsfødt mor, Landbakgrunn Filippinene, Polen og Thailand
- Etterkommer, Landbakgrunn Filippinene, Polen og Thailand
- Utenlandsfødt far, Landbakgrunn, Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India
- Etterkommer, Landbakgrunn, Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India

Kapittel 8: Karakteranalyser, tabell 8.1 – 8.10

- Majoritet
- Utenlandsfødt mor, Landbakgrunn Filippinene, Polen og Thailand
- Etterkommer, Landbakgrunn Filippinene, Polen og Thailand
- Utenlandsfødt far, Landbakgrunn, Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India
- Etterkommer, Landbakgrunn, Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India

Tabell 7.1: Fullføring av VGS blant majoritetselever, jenter, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes utdanning og inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,7535 *** (0,001)	0,4231 *** (0,003)	0,4283 *** (0,003)	0,4358 *** (0,003)
Enslig forelder	-0,1702 *** (0,002)	-0,1244 *** (0,002)	-0,1412 *** (0,003)	-0,1675 *** (0,005)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor		0,1144 *** (0,002)	0,1138 *** (0,002)	0,1137 *** (0,002)
VGS utd., far		0,1056 *** (0,002)	0,1045 *** (0,002)	0,1053 *** (0,002)
Høy utd., mor		0,1625 *** (0,003)	0,1542 *** (0,003)	0,1632 *** (0,003)
Høy utd., far		0,1613 *** (0,003)	0,1548 *** (0,003)	0,1617 *** (0,003)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt		0,1294 *** (0,003)	0,1291 *** (0,003)	0,1068 *** (0,004)
Fars inntekt		0,1278 *** (0,003)	0,1279 *** (0,003)	0,1259 *** (0,004)
<i>Samspill</i>				
Enslig * høy utdanning mor			0,0387 *** (0,005)	
Enslig * høy utdanning far			0,0337 *** (0,006)	
Enslig * inntekt mor				0,0848 *** (0,007)
Enslig * inntekt far				0,0018 ^{is} (0,007)
<i>Justert R²</i>	0,0250	0,1114	0,1119	0,1119
<i>R²</i>	0,0250	0,1114	0,1119	0,1120
<i>N</i>	238 902	238 902	238 902	238902

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 7.2: Fullføring av VGS blant majoritetslever, gutter, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes utdanning og inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,6145 *** (0,001)	0,2750 *** (0,003)	0,2769 *** (0,003)	0,2783 *** (0,003)
Enslig forelder	-0,1827 *** (0,002)	-0,1294 *** (0,002)	-0,1357 *** (0,003)	-0,1441 *** (0,005)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor		0,1066 *** (0,002)	0,1063 *** (0,002)	0,1060 *** (0,002)
VGS utd., far		0,1058 *** (0,002)	0,1054 *** (0,002)	0,1059 *** (0,002)
Høy utd., mor		0,1854 *** (0,003)	0,1815 *** (0,003)	0,1853 *** (0,003)
Høy utd., far		0,2092 *** (0,003)	0,2077 *** (0,003)	0,2092 *** (0,003)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt		0,1053 *** (0,004)	0,1051 *** (0,004)	0,0891 *** (0,004)
Fars inntekt		0,1390 *** (0,004)	0,1391 *** (0,004)	0,1486 *** (0,004)
<i>Samspill</i>				
Enslig * høy utdanning mor			0,0182 ** (0,006)	
Enslig * høy utdanning far			0,0084 ^{is} (0,006)	
Enslig * inntekt mor				0,0652 *** (0,008)
Enslig * inntekt far				-0,0410 *** (0,008)
<i>Justert R²</i>	0,0239	0,1169	0,1170	0,1172
<i>R²</i>	0,0239	0,1169	0,1170	0,1172
<i>N</i>	250 891	250 891	250 891	250 891

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell Samspill 7.3: Fullføring av VGS blant jenter med en utenlandsfødt mor fra Filippinene, Polen og Thailand, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,6754 *** (0,020)	0,7012 *** (0,021)	0,5614 *** (0,045)	0,5632 *** (0,050)
Polen	0,0430 ^{is} (0,035)	0,0519 ^{is} (0,034)	0,0181 ^{is} (0,035)	0,0195 ^{is} (0,035)
Thailand	-0,1773 *** (0,035)	-0,1606 *** (0,035)	-0,1344 *** (0,038)	-0,1307 ** (0,038)
Enslig forelder		-0,1055 ** (0,031)	-0,0876 ** (0,032)	-0,1025 ^{is} (0,063)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,0721 (*) (0,039)	0,0730 (*) (0,039)
VGS utd., far			0,0305 ^{is} (0,034)	0,0290 ^{is} (0,034)
Høy utd., mor			0,0713 (*) (0,038)	0,0720 (*) (0,038)
Høy utd., far			0,1120 * (0,045)	0,1101 * (0,045)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,0410 ^{is} (0,052)	0,0060 ^{is} (0,062)
Fars inntekt			0,0878 (*) (0,049)	0,1212 * (0,058)
<i>Samspill</i>				
Enslig * mors inntekt				0,1209 ^{is} (0,109)
Enslig * fars inntekt				-0,1183 ^{is} (0,101)
<i>Justert R²</i>	0,0283	0,0375	0,0505	0,0509
<i>R²</i>	0,0301	0,0401	0,0582	0,0603
<i>N</i>	1 111	1 111	1 111	1111

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell samspill 7.4: Fullføring av VGS blant gutter med en utenlandsfødt mor fra Filippinene, Polen og Thailand, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes utdanning

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,4728 *** (0,020)	0,4947 *** (0,022)	0,1726 *** (0,044)	0,1906 *** (0,044)
Polen	0,0650 (*) (0,033)	0,0765 * (0,033)	0,0291 ^{is} (0,033)	0,0264 ^{is} (0,033)
Thailand	-0,0641 (*) (0,036)	-0,0525 ^{is} (0,036)	-0,0058 ^{is} (0,039)	-0,0047 ^{is} (0,039)
Enslig forelder		-0,0858 ** (0,030)	-0,0379 ^{is} (0,030)	-0,0882 * (0,039)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,0861 * (0,037)	0,0824 * (0,037)
VGS utd., far			0,1682 *** (0,033)	0,1686 *** (0,033)
Høy utd., mor			0,1367 *** (0,038)	0,1137 ** (0,043)
Høy utd., far			0,2116 *** (0,044)	0,1806 *** (0,049)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,1589 ** (0,050)	0,1591 ** (0,050)
Fars inntekt			0,1016 * (0,047)	0,0994 * (0,047)
<i>Samspill</i>				
Enslig * høy utd. mor				0,0821 ^{is} (0,063)
Enslig * høy utd. far				0,1199 ^{is} (0,076)
<i>Justert R²</i>	0,0068	0,0124	0,0736	0,0757
<i>R²</i>	0,0084	0,0148	0,0803	0,0839
<i>N</i>	1 238	1 238	1 238	1238

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell samspill 7.5: Fullføring av VGS blant etterkommerelever, jenter, med landbakgrunn fra Filippinene, Thailand og Polen, ikke samspillsledd

Modell	1	2	3
Konstant	0,7186 *** (0,034)	0,7362 *** (0,035)	0,7307 *** (0,089)
Polen	0,0578 ^{is} (0,049)	0,0681 ^{is} (0,049)	0,0855 ^{is} (0,053)
Thailand	-0,1471 ^{is} (0,102)	-0,1336 ^{is} (0,102)	-0,1085 ^{is} (0,109)
Enslig forelder		-0,1092 (*) (0,059)	-0,0981 ^{is} (0,061)
<i>Foreldres utdanning</i>			
VGS utd., mor			-0,0993 ^{is} (0,086)
VGS utd., far			-0,1047 ^{is} (0,067)
Høy utd., mor			0,0220 ^{is} (0,076)
Høy utd., far			0,0080 ^{is} (0,067)
<i>Foreldres inntekt</i>			
Mors inntekt			0,0243 ^{is} (0,080)
Fars inntekt			0,0185 ^{is} (0,094)
Justert R^2	0,0072	0,0144	0,0238
R^2	0,0131	0,0232	0,0497
N	340	340	340

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parantes

Tabell 7.6: Fullføring av VGS blant etterkommerelever, gutter, med landbakgrunn fra Filippinene, Thailand og Polen, ikke samspillsledd

Modell	1	2	3
Konstant	0,5875 *** (0,039)	0,6080 *** (0,040)	0,4111 *** (0,105)
Polen	0,0328 ^{is} (0,055)	0,0376 ^{is} (0,055)	0,0502 ^{is} (0,058)
Thailand	0,0792 ^{is} (0,132)	0,1072 ^{is} (0,133)	0,2127 ^{is} (0,139)
Enslig forelder		-0,1214 (*) (0,068)	-0,0707 ^{is} (0,070)
<i>Foreldres utdanning</i>			
VGS utd., mor			-0,0518 ^{is} (0,091)
VGS utd., far			0,0132 ^{is} (0,080)
Høy utd., mor			-0,1043 ^{is} (0,086)
Høy utd., far			0,0315 ^{is} (0,086)
<i>Foreldres inntekt</i>			
Mors inntekt			0,2753 ** (0,091)
Fars inntekt			0,1986 (*) (0,105)
Justert R^2	-0,0043	0,0024	0,0306
R^2	0,0018	0,0115	0,0568
N	333	333	333

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parantes

Tabell 7.7: Fullføring VGS blant jenter med en utenlandsfødt fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,5426 *** (0,033)	0,6137 *** (0,037)	0,3763 *** (0,054)	0,4005 *** (0,061)
Marokko	-0,0698 ^{is} (0,049)	-0,0562 ^{is} (0,049)	-0,0276 ^{is} (0,049)	-0,0201 ^{is} (0,049)
Tyrkia	0,1059 * (0,051)	0,1079 * (0,050)	0,1310 ** (0,050)	0,1290 * (0,050)
Pakistan	-0,0489 ^{is} (0,051)	-0,0445 ^{is} (0,051)	0,0060 ^{is} (0,051)	0,0057 ^{is} (0,051)
India	0,0137 ^{is} (0,053)	0,0088 ^{is} (0,053)	-0,0089 ^{is} (0,053)	-0,0039 ^{is} (0,053)
Enslig forelder		-0,1402 *** (0,033)	-0,1195 *** (0,034)	-0,1641 * (0,064)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,1085 ** (0,039)	0,1066 ** (0,039)
VGS utd., far			0,0604 ^{is} (0,040)	0,0602 ^{is} (0,040)
Høy utd., mor			0,1407 ** (0,047)	0,1369 ** (0,047)
Høy utd., far			0,1020 * (0,043)	0,1054 * (0,043)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,1590 ** (0,058)	0,0588 ^{is} (0,082)
Fars inntekt			0,0706 ^{is} (0,066)	0,1302 ^{is} (0,085)
<i>Samspill</i>				
Enslig * mors inntekt				0,1849 (*) (0,106)
Enslig * fars inntekt				-0,1419 ^{is} (0,128)
<i>Adj. R²</i>	0,0100	0,0285	0,0711	0,0733
<i>R²</i>	0,0145	0,0341	0,0829	0,0871
<i>N</i>	874	874	874	874

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 7.8: Fullføring VGS blant gutter med en utenlandsfødt fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,4713 *** (0,032)	0,5306 *** (0,036)	0,2558 *** (0,051)	0,2294 *** (0,059)
Marokko	-0,0980 * (0,045)	-0,0901 * (0,045)	-0,0582 ^{is} (0,045)	-0,0578 ^{is} (0,045)
Tyrkia	-0,0654 ^{is} (0,047)	-0,0724 ^{is} (0,047)	-0,0159 ^{is} (0,046)	-0,0141 ^{is} (0,046)
Pakistan	-0,0899 (*) (0,047)	-0,0875 (*) (0,047)	-0,0153 ^{is} (0,047)	-0,0139 ^{is} (0,047)
India	0,0961 (*) (0,052)	0,0800 ^{is} (0,052)	0,0659 ^{is} (0,051)	0,0656 ^{is} (0,051)
Enslig forelder		-0,1087 ** (0,031)	-0,0791 * (0,031)	-0,0350 ^{is} (0,059)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,1229 ** (0,035)	0,1252 *** (0,035)
VGS utd., far			0,0789 * (0,037)	0,0817 * (0,037)
Høy utd., mor			0,1961 *** (0,044)	0,1981 *** (0,044)
Høy utd., far			0,0753 (*) (0,040)	0,0726 (*) (0,040)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,1675 ** (0,054)	0,2444 ** (0,077)
Fars inntekt			0,0694 ^{is} (0,063)	0,0341 ^{is} (0,085)
<i>Samspill</i>				
Enslig * mors inntekt				-0,1401 ^{is} (0,099)
Enslig * fars inntekt				0,0727 ^{is} (0,120)
<i>Adj. R²</i>	0,0138	0,0246	0,0847	0,0848
<i>R²</i>	0,0177	0,0294	0,0947	0,0966
<i>N</i>	1 006	1 006	1 006	1006

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 7.9: Fullføring av VGS blant etterkommere, jenter, med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	0,4774 *** (0,031)	0,5110 *** (0,032)	0,2904 *** (0,037)	0,2886 *** (0,037)
Marokko	0,1019 * (0,041)	0,0805 (*) (0,041)	0,2311 *** (0,043)	0,2274 *** (0,043)
Tyrkia	0,0470 ^{is} (0,036)	0,0276 ^{is} (0,037)	0,1465 *** (0,038)	0,1420 *** (0,038)
Pakistan	0,1675 *** (0,032)	0,1422 *** (0,033)	0,2468 *** (0,034)	0,2423 *** (0,034)
India	0,3171 *** (0,039)	0,2930 *** (0,039)	0,2701 *** (0,040)	0,2622 *** (0,040)
Enslig forelder		-0,0898 *** (0,025)	-0,0578 * (0,025)	-0,0117 ^{is} (0,034)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,0910 *** (0,023)	0,0913 *** (0,023)
VGS utd., far			0,0446 * (0,020)	0,0461 * (0,020)
Høy utd., mor			0,0932 ** (0,029)	0,0937 ** (0,029)
Høy utd., far			0,0241 ^{is} (0,026)	0,0247 ^{is} (0,026)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,1866 *** (0,037)	0,2108 *** (0,040)
Fars inntekt			0,2088 *** (0,033)	0,2129 *** (0,034)
<i>Samspill</i>				
Enslig * mors inntekt				-0,1563 (*) (0,092)
Enslig * fars inntekt				-0,1044 ^{is} (0,131)
<i>Adj. R²</i>	0,0283	0,0317	0,0650	0,0654
<i>R²</i>	0,0294	0,0331	0,0679	0,0689
<i>N</i>	3 484	3 484	3 484	3484

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 7.10: Fullføring av VGS blant etterkommere, gutter med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, ikke samspillsledd

Modell	1	2	3
Konstant	0,3321 *** (0,030)	0,3834 *** (0,031)	0,1544 *** (0,037)
Marokko	-0,0330 ^{is} (0,040)	-0,0635 ^{is} (0,041)	0,0904 * (0,042)
Tyrkia	0,0018 ^{is} (0,036)	-0,0308 ^{is} (0,036)	0,1047 ** (0,038)
Pakistan	0,1101 ** (0,032)	0,0706 * (0,032)	0,1874 *** (0,034)
India	0,3320 *** (0,039)	0,2905 *** (0,039)	0,2632 *** (0,039)
Enslig forelder		-0,1283 *** (0,025)	-0,1103 *** (0,025)
<i>Foreldres utdanning</i>			
VGS utd., mor			0,0642 ** (0,023)
VGS utd., far			0,1073 *** (0,020)
Høy utd., mor			0,0666 * (0,029)
Høy utd., far			0,1271 *** (0,025)
<i>Foreldres inntekt</i>			
Mors inntekt			0,1832 *** (0,037)
Fars inntekt			0,1043 ** (0,032)
<i>Adj. R²</i>	0,0386	0,0454	0,0770
<i>R²</i>	0,0397	0,0467	0,0798
<i>N</i>	3 651	3 651	3 651

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 8.1: Karakterer blant majoritetselever, jenter, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes utdanning og inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,7724 *** (0,003)	3,4538 *** (0,009)	3,4486 *** (0,009)	3,4473 *** (0,010)
Enslig forelder	-0,1446 *** (0,006)	-0,1106 *** (0,006)	-0,0901 *** (0,008)	-0,0910 *** (0,016)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor		0,1196 *** (0,007)	0,1200 *** (0,007)	0,1193 *** (0,007)
VGS utd., far		0,0819 *** (0,007)	0,0832 *** (0,007)	0,0827 *** (0,007)
Høy utd., mor		0,2740 *** (0,008)	0,2789 *** (0,008)	0,2736 *** (0,008)
Høy utd., far		0,2324 *** (0,008)	0,2389 *** (0,009)	0,2323 *** (0,008)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt		0,0046 ^{is} (0,009)	0,0047 ^{is} (0,009)	0,0025 ^{is} (0,010)
Fars inntekt		0,0550 *** (0,009)	0,0549 *** (0,009)	0,0680 *** (0,010)
<i>Samspill</i>				
Enslig * høy utdanning mor			-0,0266 (*) (0,014)	
Enslig * høy utdanning far			-0,0348 * (0,014)	
Enslig * inntekt mor				0,0146 ^{is} (0,021)
Enslig * inntekt far				-0,0572 ** (0,020)
<i>Justert R²</i>	0,0055	0,0530	0,0532	0,0530
<i>R²</i>	0,0055	0,0531	0,0533	0,0531
<i>N</i>	94 309	94 309	94 309	94309

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 8.2: Karakterer blant majoritetselever, gutter, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes utdanning og inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,7035 *** (0,003)	3,3710 *** (0,013)	3,3614 *** (0,013)	3,3631 *** (0,014)
Enslig forelder	-0,1587 *** (0,008)	-0,1226 *** (0,008)	-0,0793 *** (0,012)	-0,1236 *** (0,023)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor		0,1056 *** (0,010)	0,1065 *** (0,010)	0,1029 *** (0,010)
VGS utd., far		0,0676 *** (0,010)	0,0695 *** (0,010)	0,0710 *** (0,011)
Høy utd., mor		0,2613 *** (0,010)	0,2731 *** (0,011)	0,2589 *** (0,010)
Høy utd., far		0,2089 *** (0,011)	0,2150 *** (0,012)	0,2111 ** (0,011)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt		-0,0065 ^{is} (0,011)	-0,0065 ^{is} (0,012)	-0,0022 ^{is} (0,013)
Fars inntekt		0,0682 *** (0,011)	0,0681 *** (0,012)	0,0771 *** (0,013)
<i>Samspill</i>				
Enslig * høy utdanning mor			-0,0686 *** (0,018)	
Enslig * høy utdanning far			-0,0309 *** (0,018)	
Enslig * inntekt mor				-0,0039 ^{is} (0,029)
Enslig * inntekt far				-0,0095 ^{is} (0,028)
Justert R^2	0,0059	0,0469	0,0472	0,0471
R^2	0,0059	0,0470	0,0474	0,0472
N	61 108	61 108	61 108	61 108

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 8.3: Karakterer blant elever med en utenlandsfødt mor fra Filippinene, Polen og Thailand, jenter, ikke samspillsledd

Modell	1	2	3
Konstant	3,6580 *** (0,052)	3,7005 *** (0,054)	3,6047 *** (0,129)
Polen	0,0050 ^{is} (0,085)	0,0272 ^{is} (0,085)	0,0010 ^{is} (0,087)
Thailand	-0,0482 ^{is} (0,100)	-0,0196 ^{is} (0,100)	0,0125 ^{is} (0,106)
Enslig forelder		-0,2213 * (0,086)	-0,2194 * (0,088)
<i>Foreldres utdanning</i>			
VGS utd., mor			-0,1160 ^{is} (0,108)
VGS utd., far			0,0362 ^{is} (0,096)
Høy utd., mor			0,0279 ^{is} (0,103)
Høy utd., far			0,2538 * (0,120)
<i>Foreldres inntekt</i>			
Mors inntekt			0,1152 ^{is} (0,135)
Fars inntekt			-0,0482 ^{is} (0,128)
<i>Justert R²</i>	-0,0040	0,0088	0,0227
<i>R²</i>	0,0006	0,0156	0,0430
<i>N</i>	435	435	435

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parantes

Tabell 8.4: Karakterer blant elever med en utenlandsfødt mor fra Filippinene, Polen og Thailand, gutter, ikke samspillsledd

Modell	1	2	3
Konstant	3,6511 *** (0,061)	3,6913 *** (0,063)	3,3964 *** (0,144)
Polen	0,0419 ^{is} (0,090)	0,0757 ^{is} (0,090)	0,0156 ^{is} (0,095)
Thailand	-0,2402 * (0,113)	-0,1788 ^{is} (0,115)	-0,0650 ^{is} (0,125)
Enslig forelder		-0,2430 * (0,094)	-0,2358 * (0,095)
<i>Foreldres utdanning</i>			
VGS utd., mor			0,2071 (*) (0,121)
VGS utd., far			0,0101 ^{is} (0,118)
Høy utd., mor			0,2710 * (0,114)
Høy utd., far			0,1635 ^{is} (0,137)
<i>Foreldres inntekt</i>			
Mors inntekt			0,0640 ^{is} (0,136)
Fars inntekt			0,0454 ^{is} (0,137)
<i>Justert R²</i>	0,0139	0,0325	0,0528
<i>R²</i>	0,0205	0,0421	0,0810
<i>N</i>	303	303	303

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parantes

Tabell 8.5: Karakterer blant etterkommerelever, jenter med landbakgrunn fra Filippinene, Thailand og Polen, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,4807 *** (0,080)	3,5402 *** (0,080)	3,1705 *** (0,215)	3,1724 *** (0,229)
Polen	0,4287 *** (0,116)	0,4638 *** (0,114)	0,5021 *** (0,129)	0,4756 *** (0,130)
Thailand	0,3478 ^{is} (0,285)	0,4647 ^{is} (0,282)	0,7051 * (0,297)	0,6747 * (0,297)
Enslig forelder		-0,4114 ** (0,142)	-0,3848 ** (0,143)	-0,4909 (*) (0,289)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,3702 ^{is} (0,225)	0,3795 (*) (0,224)
VGS utd., far			-0,2635 ^{is} (0,174)	-0,1905 ^{is} (0,179)
Høy utd., mor			0,4045 * (0,201)	0,3843 * (0,201)
Høy utd., far			-0,0621 ^{is} (0,159)	-0,0014 ^{is} (0,163)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,0855 ^{is} (0,187)	-0,0302 ^{is} (0,211)
Fars inntekt			0,0583 ^{is} (0,217)	0,1772 ^{is} (0,244)
<i>Samspill</i>				
Enslig * mors inntekt				0,5844 ^{is} (0,433)
Enslig * fars inntekt				-0,6090 ^{is} (0,488)
Justert R^2	0,0683	0,1095	0,1257	0,1308
R^2	0,0797	0,1259	0,1740	0,1895
N	164	164	164	164

^{is} $p > 0.10$, (*) $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$, standardfeil i parantes

Tabell 8.6: Karakterer blant etterkommerelever, gutter, med landbakgrunn fra Filippinene, Thailand og Polen, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt, og foreldrenes utdanning

Modell	1	2	3	4	5
Konstant	3,2524 *** (0,102)	3,2588 *** (0,106)	2,8662 *** (0,308)	2,8381 *** (0,323)	2,8681 *** (0,327)
Polen	0,3109 * (0,142)	0,3126 * (0,142)	0,3410 * (0,165)	0,3413 * (0,165)	0,3687 * (0,165)
Thailand	0,6976 * (0,346)	0,6996 * (0,348)	0,8592 * (0,361)	0,8014 * (0,365)	0,8789 * (0,360)
Enslig forelder		-0,0507 ^{is} (0,197)	-0,0235 ^{is} (0,201)	-0,0648 ^{is} (0,381)	0,2265 ^{is} (0,425)
<i>Foreldres utdanning</i>					
VGS utd., mor			-0,1669 ^{is} (0,263)	-0,1354 ^{is} (0,264)	-0,1841 ^{is} (0,261)
VGS utd., far			0,2879 ^{is} (0,221)	0,2966 ^{is} (0,220)	0,2522 ^{is} (0,220)
Høy utd., mor			0,0894 ^{is} (0,228)	0,0252 ^{is} (0,237)	0,0823 ^{is} (0,227)
Høy utd., far			0,2611 ^{is} (0,224)	0,3566 ^{is} (0,232)	0,2489 ^{is} (0,222)
<i>Foreldres inntekt</i>					
Mors inntekt			-0,0033 ^{is} (0,277)	0,0165 ^{is} (0,282)	0,1289 ^{is} (0,296)
Fars inntekt			0,2804 ^{is} (0,291)	0,2857 ^{is} (0,293)	0,0818 ^{is} (0,313)
<i>Samspill</i>					
Enslig * høy utd. mor				0,5398 ^{is} (0,485)	
Enslig * høy utd. far				-0,6604 ^{is} (0,444)	
Enslig * mors inntekt					-0,9437 ^{is} (0,620)
Enslig * fars inntekt					1,2030 (*) (0,666)
Justert R^2	0,0376	0,0308	0,0319	0,0358	0,0482
R^2	0,0518	0,0522	0,0960	0,1138	0,1252
N	137	137	137	137	137

^{is} $p > 0.10$, (*) $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$, standardfeil i parentes

Tabell 8.7: Karakterer blant elever med en utenlandsfødt fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, jenter, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,4292 *** (0,093)	3,4832 *** (0,101)	3,1311 *** (0,164)	3,0309 *** (0,189)
Marokko	0,0220 ^{is} (0,150)	0,0536 ^{is} (0,152)	0,0652 ^{is} (0,153)	0,0701 ^{is} (0,153)
Tyrkia	0,2161 ^{is} (0,139)	0,2181 ^{is} (0,139)	0,2773 * (0,139)	0,2783 * (0,140)
Pakistan	0,1240 ^{is} (0,144)	0,1331 ^{is} (0,144)	0,2182 ^{is} (0,146)	0,2126 ^{is} (0,147)
India	0,3535 * (0,140)	0,3488 * (0,140)	0,3332 * (0,144)	0,3457 * (0,144)
Enslig forelder		-0,1349 ^{is} (0,096)	-0,123 ^{is} (0,097)	0,0817 ^{is} (0,202)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,1327 ^{is} (0,122)	0,1378 ^{is} (0,122)
VGS utd., far			-0,0512 ^{is} (0,120)	-0,0351 ^{is} (0,120)
Høy utd., mor			0,1991 ^{is} (0,135)	0,1900 ^{is} (0,136)
Høy utd., far			0,1372 ^{is} (0,129)	0,1408 ^{is} (0,129)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,3482 * (0,160)	0,4118 (*) (0,218)
Fars inntekt			-0,0188 ^{is} (0,181)	0,1504 ^{is} (0,214)
<i>Samspill</i>				
Enslig * mors inntekt				-0,1299 ^{is} (0,304)
Enslig * fars inntekt				-0,5269 ^{is} (0,353)
Adj. R ²	0,0153	0,0191	0,0485	0,0502
R ²	0,0306	0,0382	0,0892	0,0982
N	258	258	258	258

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 8.8: Karakterer blant elever med en utenlandsfødt fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, gutter, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt og utdanning

Modell	1	2	3	4	5
Konstant	3,2576 *** (0,109)	3,3608 *** (0,124)	2,8982 *** (0,218)	2,8797 *** (0,217)	2,7217 *** (0,235)
Marokko	0,2242 ^{is} (0,156)	0,2179 ^{is} (0,156)	0,3076 (*) (0,162)	0,3010 (*) (0,162)	0,2759 (*) (0,162)
Tyrkia	0,1180 ^{is} (0,170)	0,0844 ^{is} (0,170)	0,1207 ^{is} (0,172)	0,0676 ^{is} (0,175)	0,0948 ^{is} (0,171)
Pakistan	0,1321 ^{is} (0,172)	0,1216 ^{is} (0,171)	0,1788 ^{is} (0,188)	0,1412 ^{is} (0,189)	0,1290 ^{is} (0,190)
India	0,3634 * (0,173)	0,3203 (*) (0,175)	0,2663 ^{is} (0,185)	0,2388 ^{is} (0,186)	0,2360 ^{is} (0,185)
Enslig forelder		-0,1903 (*) (0,111)	-0,0895 ^{is} (0,117)	-0,0060 ^{is} (0,162)	0,2985 ^{is} (0,240)
<i>Foreldres utdanning</i>					
VGS utd., mor			0,0857 ^{is} (0,150)	0,0826 ^{is} (0,149)	0,1323 ^{is} (0,151)
VGS utd., far			0,1797 ^{is} (0,147)	0,1960 ^{is} (0,146)	0,1992 ^{is} (0,146)
Høy utd., mor			-0,0392 ^{is} (0,166)	-0,1929 ^{is} (0,200)	-0,0539 ^{is} (0,165)
Høy utd., far			0,2854 * (0,143)	0,5463 ** (0,183)	0,2621 (*) (0,143)
<i>Foreldres inntekt</i>					
Mors inntekt			0,2738 ^{is} (0,200)	0,2227 ^{is} (0,200)	0,4434 (*) (0,262)
Fars inntekt			0,2128 ^{is} (0,212)	0,2081 ^{is} (0,214)	0,4988 (*) (0,267)
<i>Samspill</i>					
Enslig * høy utd. mor				0,2743 ^{is} (0,231)	
Enslig * høy utd. far				-0,5482 * (0,246)	
Enslig * mors inntekt					-0,3419 ^{is} (0,367)
Enslig * fars inntekt					-0,7683 (*) (0,417)
<i>Adj. R²</i>	0,0039	0,0123	0,0277	0,0431	0,0402
<i>R²</i>	0,0211	0,0337	0,0740	0,0969	0,0942
<i>N</i>	232	232	232	232	232

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes

Tabell 8.9: Karakterer etterkommerjenter med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes inntekt og utdanning

Modell	1	2	3	4	5
Konstant	3,1225 *** (0,100)	3,1728 *** (0,102)	2,8598 *** (0,118)	2,8473 *** (0,119)	2,8519 *** (0,118)
Marokko	0,2749 * (0,127)	0,2524 * (0,127)	0,4548 ** (0,132)	0,4624 ** (0,134)	0,4330 ** (0,133)
Tyrkia	0,2865 * (0,118)	0,2670 * (0,119)	0,4123 ** (0,121)	0,4222 ** (0,123)	0,3936 ** (0,122)
Pakistan	0,1539 ^{is} (0,104)	0,1141 ^{is} (0,105)	0,2691 * (0,110)	0,2754 * (0,111)	0,2516 * (0,110)
India	0,3841 *** (0,113)	0,3478 ** (0,114)	0,2945 * (0,114)	0,2933 * (0,115)	0,2674 * (0,115)
Enslig forelder		-0,1700 * (0,075)	-0,1334 (*) (0,075)	-0,0910 ^{is} (0,087)	0,0824 ^{is} (0,109)
<i>Foreldres utdanning</i>					
VGS utd., mor			0,0205 ^{is} (0,059)	0,0214 ^{is} (0,059)	0,0246 ^{is} (0,059)
VGS utd., far			0,0582 ^{is} (0,053)	0,0598 ^{is} (0,053)	0,0635 ^{is} (0,053)
Høy utd., mor			0,1322 (*) (0,069)	0,1358 (*) (0,072)	0,1325 (*) (0,069)
Høy utd., far			0,1761 ** (0,065)	0,1952 ** (0,068)	0,1846 ** (0,65)
<i>Foreldres inntekt</i>					
Mors inntekt			0,2553 ** (0,092)	0,2605 ** (0,093)	0,3097 ** (0,096)
Fars inntekt			0,1962 * (0,085)	0,2000 * (0,085)	0,2284 ** (0,088)
<i>Samspill</i>					
Enslig * høy utd. mor				-0,0409 ^{is} (0,193)	
Enslig * høy utd. far				-0,1971 ^{is} (0,202)	
Enslig * mors inntekt					-0,5072 (*) (0,261)
Enslig * fars inntekt					-0,5511 (*) (0,325)
<i>Adj. R²</i>	0,0116	0,0143	0,0335	0,0350	0,0392
<i>R²</i>	0,0143	0,0177	0,0427	0,0435	0,0476
<i>N</i>	1 477	1 477	1 477	1477	1477

^{is} p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001, standardfeil i parentes

Tabell 8.10: Karakterer blant etterkommergutter med landbakgrunn fra Chile, Marokko, Tyrkia, Pakistan og India, samspill mellom enslig forelder og foreldrenes utdanning

Modell	1	2	3	4
Konstant	3,0608 *** (0,125)	3,0562 *** (0,127)	2,7715 *** (0,147)	2,7780 *** (0,147)
Marokko	0,1464 ^{is} (0,172)	0,1482 ^{is} (0,173)	0,3301 (*) (0,180)	0,3308 (*) (0,180)
Tyrkia	0,1497 ^{is} (0,152)	0,1520 ^{is} (0,153)	0,2779 (*) (0,157)	0,2734 (*) (0,158)
Pakistan	0,1060 ^{is} (0,129)	0,1094 ^{is} (0,131)	0,2262 (*) (0,136)	0,2188 ^{is} (0,136)
India	0,2922 * (0,140)	0,2957 * (0,141)	0,2885 * (0,142)	0,2848 * (0,142)
Enslig forelder		0,0194 ^{is} (0,102)	0,0572 ^{is} (0,103)	0,0371 ^{is} (0,117)
<i>Foreldres utdanning</i>				
VGS utd., mor			0,0202 ^{is} (0,075)	0,0210 ^{is} (0,075)
VGS utd., far			0,1127 (*) (0,065)	0,1174 (*) (0,065)
Høy utd., mor			-0,0803 ^{is} (0,087)	-0,1123 ^{is} (0,089)
Høy utd., far			0,2208 ** (0,079)	0,2443 ** (0,081)
<i>Foreldres inntekt</i>				
Mors inntekt			0,2120 (*) (0,117)	0,2110 (*) (0,117)
Fars inntekt			0,2105 * (0,100)	0,2053 * (0,100)
<i>Samspill</i>				
Enslig * høy utd. mor				0,4594 ^{is} (0,293)
Enslig * høy utd. far				-0,3786 ^{is} (0,298)
<i>Adj. R²</i>	0,0038	0,0029	0,0157	0,0165
<i>R²</i>	0,0075	0,0075	0,0258	0,0284
<i>N</i>	1 074	1 074	1 074	1074

^{is} p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001, standardfeil i parantes